

Frode Berglund og Marte Winsvold

Unge folkevalgte

Om rekruttering og frafall blant unge folkevalgte i norsk lokalpolitikk

Unge folkevalgte

Andre publikasjoner fra NIBR:

NIBR-rapport 2004:9

Et offentlig rom for lokaldemokratiet?
Deltakelse, dialog og politisk meningsdanning
222 sider inkl. vedlegg.
Kr 250,-

NIBR-rapport 2004:7

Dialogen mellom fylkesmannen og kommunene
108 sider. Kr 250,-

NIBR-rapport 2004:5

Lokale folkeavstemninger om kommunesammenslåing
Dialogen mellom velgere og kommunale eliter.
73 sider inkl. vedlegg. Kr 250,-

Rapportene kan bestilles fra
NIBR:
Postboks 44, Blindern,
0313 Oslo
Tlf. 22 95 88 00
Faks 22 60 77 74
E-post til
berit.willumsen@nibr.no

Porto kommer i tillegg til de oppgitte prisene

Frode Berglund og Marte Winsvold

Unge folkevalgte

Om rekruttering og frafall blant unge
folkevalgte i norsk lokalpolitikk

NIBR-rapport 2005:9

Tittel: **Unge folkevalgte**
Om rekruttering og frafall blant unge
folkevalgte i norsk lokalpolitikk

Forfatter: Frode Berglund og Marte Winsvold

NIBR-rapport: 2005:9

ISSN: 1502-9794
ISBN: 82-7071-555-7
Prosjektnummer: O-2242
Prosjektnavn: Unge valgte

Oppdragsgiver: Kommunenes sentralforbund

Prosjektleder: Frode Berglund

Referat: Andelene unge norske folkevalgte er lavere enn andelen unge i befolkningen. Strukturelle forhold knyttet til arbeid og studier bidrar til å forklare variasjoner i andelen unge i politikken. Unge lokalpolitikere skiller seg fra ungdom flest og eldre representanter ved et svært høyt politisk engasjement, og unge representanter er unge politikere heller enn unge i politikken. Frafallet er likevel noe høyere for dem enn andre. Dette skyldes flytting og prioritering av tid, ikke misnøye med vervet som lokalpolitiker. Analysene baserer seg på offisiell statistikk og to surveyundersøkelser av lokalpolitikere.

Sammendrag: Norsk og engelsk

Dato: Juni 2005

Antall sider: 135

Pris: Kr 250,-

Utgiver: Norsk institutt for by- og regionforskning
Gaustadalléen 21, Postboks 44 Blindern
0313 OSLO
Telefon: 22 95 88 00
Telefaks: 22 22 37 02
E-post: nibr@nibr.no
http://www.nibr.no

Vår hjemmeside: <http://www.nibr.no>

Trykk: Nordberg A.S.
Org. nr. NO 970205284 MVA

Forord

Norsk institutt for by- og regionsforskning (NIBR) har gjennomført prosjektet "Unge folkevalgte" i perioden august 2004 til mai 2005 på oppdrag for Kommunes sentralforbund.

Hensikten med prosjektet har vært å undersøke i hvilken grad norsk lokalpolitikk har problemer med rekruttering av unge borgere og om frafallet er høyere blant unge folkevalgte enn andre.

Den foreliggende sluttrapporten er skrevet av Frode Berglund (prosjektleder) og Marte Winsvold. Begge har tatt hånd om data-innsamlingen. Marte Winsvold har skrevet kapittel 7, mens Frode Berglund har skrevet de resterende.

Forfatterne vil rette en takk til alle som ble intervjuet i forbindelse med prosjektet. En stor takk også til Frode Lindtvedt i Kommunenes sentralforbund for samarbeid og gode innspill.

Oslo, juni 2005

Hilde Lorentzen
Forskningsjef

Innhold

Forord	1
Innhold.....	2
Tabelloversikt	4
Figuroversikt.....	5
Sammendrag	6
Summary.....	11
1 Rekruttering og frafall blant unge folkevalgte	16
1.1 Innledning	16
1.2 Problemstillinger	18
1.3 Hva vet vi om ungdoms politiske engasjement?	21
1.4 Data	24
1.5 Rapportens gang.....	24
2 Status for unge folkevalgte etter valgene i 1999 og 2003	26
2.1.1 Status for unge folkevalgte.....	26
2.1.2 Lokale variasjoner	29
2.1.3 Egenskaper ved kommunene som påvirker rekruttering av unge folkevalgte	31
2.2 Frafall	33
2.3 Avslutning	36
3 Motivasjon og rekruttering	38
3.1 Nominasjon	39
3.1.1 Hvordan komme på lista?.....	39
3.2 Gjennom hvilke kanaler?	41
3.3 Med hvor mye engasjement?	44
3.4 Motivasjon	47
3.5 Avslutning.....	49
4 Forventninger og erfaringer	51
4.1 Forventninger til vervet.....	51
4.2 Erfaringer	54
4.3 I tråd med forventningene?	56
4.3.1 Generell vurdering av innsats.....	58
4.3.2 Opplevelsen av eldre politikere.....	58

4.4	Avslutning.....	60
5	Oppfatninger om det politiske systemet.....	62
5.1	Oppfatninger om politikerrollen	62
5.2	Sosial representativitet	64
5.3	Oppfatninger om det politiske systemet.....	66
5.4	Avslutning.....	68
6	Politisk aktivitet	70
6.1	Politisk aktivitet før inntreden.....	71
6.2	Nåværende politisk aktivitet blant fratrådte	72
6.3	Politisk aktivitet i inneværende periode.....	73
6.4	Avslutning.....	74
7	Frafall blant unge kommunepolitikere.....	76
7.1	Årsaker til frafall	76
7.2	Frafallsnivået.....	79
7.2.1	Ufrivillig frafall?	80
7.3	Oppgitte årsaker til frafall	82
7.3.1	Faktisk frafall	82
7.3.2	Planlagt frafall.....	86
7.3.3	Oppsummering – oppgitte årsaker	87
7.4	Sammenhengen mellom frafall og individuelle og strukturelle faktorer.....	88
7.4.1	Variablene i analysen.....	89
7.4.2	Tid, motivasjon, erfaring eller politikkenes karakter?	90
7.5	Hvor går de etterpå?	94
7.6	Har vi et frafallsproblem?	96
8	Lokalpolitikk – lite attraktivt for ungdom?.....	98
	Litteratur	101
Vedlegg 1	Survey til folkevalgte – 1999-kullet.....	104
Vedlegg 2	Spørreskjema 2003 med frekvenser fro 2003 og 1999.....	118

Tabelloversikt

Tabell 2.1	Antall kommuner uten unge representanter.	29
Tabell 2.2	Antall kommuner etter antall representanter i en gitt aldersgruppe. 2003.	30
Tabell 2.3	Andel unge i kommunestyret. Regresjonskoeffisienter.	32
Tabell 3.1	Hvordan representantene tror nominasjonskomiteen ble oppmerksom på dem. Prosent.	42
Tabell 3.2	Motivasjon og alder. Korrelasjonskoeffisienter.	48
Tabell 4.1	Forventning til vervet og alder. Korrelasjonskoeffisienter.	53
Tabell 4.2	Erfaringer med vervet og alder. Korrelasjonskoeffisienter.	55
Tabell 4.3	Forskjeller mellom egne forventninger og erfaringer. Relative frekvenser og sammenheng med alder.	56
Tabell 5.1	Viktigheten av at kommunestyrene gjenspeiler innbyggerne i kommunen i forhold til diverse sosiale kjennetegn.	65
Tabell 5.2	Syn på ulike påstander om lokalpolitikken. 1999 - og 2003-kullet samlet.	67
Tabell 7.1	Årsaker til frafall blant de som stilte til valg. Absolutte tall. Flere svar mulig.	81
Tabell 7.2	Hvorfor stilte du ikke til gjenvalg? Flere svar mulig.	83
Tabell 7.3	Hvorfor ønsker du ikke å ta gjenvalg? (evt. hvorfor er du usikker)	86
Tabell 7.4	Analyse av faktisk og planlagt frafall. Sannsynlighet for gjenvalg.	91
Tabell 7.5	Hvilke arenaer er du aktiv på?	95
Tabell 7.6	Hvilke arenaer er du aktiv på?	96

Figuroversikt

Figur 2.1	Relativ aldersfordeling for politikere 1999 og 2003 og befolkning 2003.	27
Figur 2.2	Gjenvalg og alder (2003-kullet).....	34
Figur 2.3	Gjenvalg 2003 etter alder og antall perioder blant innvalgte 1999. Prosent.....	35
Figur 3.1	Andel som selv ber om å bli satt opp etter alder.	40
Figur 3.2	Andel som regnet det som sannsynlig at de ville bli valgt inn	45
Figur 3.3	Andel som deltok mye eller en del i valgkampen	46
Figur 3.4	Viktigste motiver for å bli folkevalgt blant unge representanter. Prosent som oppgir svært eller nokså viktig. 2003.	47
Figur 4.1	Unge forventinger til vervet. 2003. Prosent som uttrykker stor grad av forventning.....	52
Figur 4.2	Unge erfaringer med vervet. 2003. Prosent som uttrykker at nevnte forhold er oppnådd ”i stor grad”.	54
Figur 4.3	Andel som mener de har fått utrettet mye	58
Figur 4.4	Andel som opplever at eldre politikere er ekskluderende.....	59
Figur 5.1	”Jeg ville ha foretrukket å kunne stemme mer uavhengig av partiet” etter alder. Andel som er helt eller delvis enig i påstanden.	63
Figur 6.1	Politisk aktivitet blant representantene før de valgt inn i kommunestyret etter alder. Andel som har bedrevet nevnte type.	71
Figur 6.2	Antall aktivitetsarenaer forut for inntreden i lokalpolitikken etter alder	72
Figur 6.3	Politisk aktivitet blant fratrådte etter alder. Prosent.	73
Figur 6.4	Politisk aktivitet i perioden som folkevalgt.....	74
Figur 7.1	Årsaker til frafall	77
Figur 7.2	Frafall i ulike aldersgrupper, 1999-kullet.....	79
Figur 7.3	Frafall i ulike aldersgrupper, 2003-kullet.....	80

Sammendrag

Frode Berglund og Marte Winsvold

Unge folkevalgte

Om rekruttering og frafall blant unge folkevalgte i norsk lokalpolitikk
NIBR-rapport: 2005:9

Kapittel 2 Status for unge folkevalgte etter valgene i 1999 og 2003

Politikerarkivet for inneværende periode avdekket for det første at andelen unge representanter er omtrent dobbelt så høyt som tidligere antatt. Åtte prosent av norske politikere er 30 år eller yngre. Aldersgruppen 18-21 og 22-25 teller omtrent 2 prosent hver. Det innebærer at de yngste er kraftig underrepresentert i forhold til tilsvarende størrelse i befolkningen.

Totalt sett innebærer tallene at unge er bedre representert enn antatt, samtidig som det må sies at unge er underrepresentert. Denne underrepresentasjonen ville ikke vært å regne som noe problem hvis tallene hadde vært likelig fordelt over kommunene. Det er den imidlertid ikke, og svært mange kommuner kan ikke vise til noen unge representanter i det hele tatt. Lokalpolitikken har et rekrutteringsproblem når hele 20 prosent av landets kommunestyre ikke har en eneste kandidat som ikke har passert 30 år. På den positive siden merker vi oss at hver fjerde kommune hadde 2 eller flere representanter under 26 år. Bildet er dermed ikke like mørkt over hele landet.

Analysen av materialet antyder at problemet med rekruttering av unge har en strukturell forankring. Kommuner med færrest unge representanter har stor utflytting av unge, noe som tilsier at tilfanget av unge kandidater er lite. I tillegg kommer at det er færre unge i kommunestyre med få plasser - jo flere plasser, dess høyere andel unge.

Når det gjelder frafall, så er ikke tall for dette tilgjengelig på aggregerte nivå, og vi benyttet derfor tall for gjenvalg for å få en oversikt. Her merket vi oss for det første at gjenvalgsprosenten har vært stigende de siste 10-15 femten årene – sannsynligvis som en

følge av antall plasser i kommunestyrene rundt omkring har blitt færre. For det andre var gjenvalget betydelig lavere blant de unge enn andre, noe som nok skyldes at unge er inne i en mer omskiftelig livssituasjon enn andre. En kontroll for antall perioder representantene hadde sittet tidligere, viste imidlertid at gjenvalg blant unge som hadde sittet mer enn en periode var mer vanlig enn blant eldre.

Kapittel 3 Motivasjon og rekruttering

Når det gjelder rekruttering til listene viser det seg at yngre skiller seg en del fra eldre og dette gjelder særlig dem som er 25 år eller yngre. Det er en klar tendens til at de oftere lanserer seg selv som kandidater enn eldre kandidater. Dette antyder at det foreligger kulturforskjeller mellom aldersgruppene. Yngre kan dessuten ha et større behov for å bli sett enn eldre for å bli lagt merke til av nominasjonskomiteen.

Motivasjonen for å bli valgt inn i kommunestyret varierer heller ikke mye med alder. Yngre ser oftere vervet som steg i karrieren, mens eldre oftere betrakter vervet som en samfunnsplikt. Det er også en liten tendens til innsats for bestemte grupper er et viktigere motiv for yngre, mens eldre oppgir engasjement i lokalmiljø og spesielle saker noe oftere enn yngre. De viktigste motivasjonene for de unge er likevel generelt samfunnsengasjement og et ønske om å utvikle et bedre samfunn. Unge lokalpolitikere synes således også å nærme seg lokalpolitikken med et blikk for helheten.

De yngre synes å være svært synlig i det politiske miljøet. De angir langt flere arenaer enn andre på spørsmål om hvor de tror nominasjonskomiteen ”oppdager” dem. Overraskende nok viser det seg at aktivitet i partiet er den viktigste kanalen inn på listene for de unge, og denne kanalen er viktigere for dem enn andre.

Interessen for å delta i valgkampen og antatt sjanse for å bli valgt inn er lavere hos yngre enn eldre, noe som skyldes at de er plassert noe lenger ned på listene enn eldre kandidater og i mindre grad har inntatt de forhåndskumulerte plassene på listene.

Kapittel 4 Forventninger og erfaringer

I forhold til forventninger til vervet er det interessant å merke seg at det knapt foreligger forskjeller mellom aldersgruppene: Yngre skrider til vervet med noenlunde samme forventninger til vervet som eldre, og de har størst forventninger til at de skal få innsikt i lokalpolitikken og delta i interessante diskusjoner. Lavest forventninger har de til at de skal få gjennom bestemte enkeltsaker.

Når det kommer til erfaringer stiller det seg noe annerledes. Selv om det ikke er slik at yngre jevnt over har dårlige erfaringer fra vervet, så er det en svak tendens til at yngre har noe dårligere erfaringer enn eldre. De unge er mest fornøyd med det de får gjort i utvalgene, men føler også i stor grad at diskusjonene er interessante og at de bidrar til å skape bedre lokalsamfunn. Selv om de unge representantene ikke mener de har så veldig stor innflytelse, eller at de har fått gjennom så mange enkeltsaker, oppgir de i stor grad at de blir tatt på alvor av det lokalpolitiske miljøet.

Vel så interessant er det om erfaringene svarer til forventningene. Forventningene er i minst grad oppfylt i forhold til det å skape et bedre samfunn. På dette punktet er aldersgruppene på linje. Det er de derimot ikke når det gjelder å få gjennom lokale saker, som også er et punkt hvor forventningene i liten grad er oppfylt. Det er tydelig at de unge har hatt større forhåpninger til hva de skulle få til på lokalplanet enn hva de har klart å få til. I forlengelsen av dette momentet merker vi oss at mange har fått mindre innflytelse enn forventet, og at diskusjonene man har deltatt i ikke har vært så interessante som kandidatene forventet. Mange har heller ikke fått så stort gjennomslag for egne synspunkter som de håpet på – det være seg i utvalg eller parti. På alle disse punktene utmerker de unge seg i noen grad ved at deres forventninger ikke er oppfylt av de erfaringene de har fra vervet.

Generelt føler de yngre at de har utrettet mindre enn eldre, men heller ikke her er resultatet utpreget negativt. Yngre opplever imidlertid oftere enn eldre at eldre politikere er ekskluderende, men heller ikke her i en slik at grad at det bør oppfattes som noe alvorlig problem.

Kapittel 5 Oppfatninger om det politiske systemet

Her undersøker vi hvordan lokalpolitikere oppfatter rollen som politiker i forhold til parti og sosial representativitet, og hvordan de oppfatter lokalpolitikens status i forhold til lokal administrasjon, statlige føringer og velgerne. De yngste er mest positive til å kunne stemme mer uavhengig av partigruppene, men interessen var vesentlig lavere etter fylte 26. Det antyder at representantene faller inn i partifolden etter hvert som de blir eldre og at det foregår en politisk sosialisering. En sannsynlig årsak til at yngre er for mer uavhengighet er at standpunktene i sakene som er mest aktuelle for dem ikke alltid er nedfelt i partiprogrammene de er valgt inn på.

I synet på sosial representativitet er det forskjellene mellom aldersgruppene små, noe som skyldes at oppfatninger omkring dette følger partitilhørighet mer enn noe annet.

Det gjelder også synet på politikernes forhold til administrasjon, statlig styring og velgere. Der det foreligger variasjon mellom aldersgrupper, hadde det bakgrunn i partitilhørighet. Lokalpolitikere fra SV og FrP oppfattet oftere enn andre at lokalpolitikken er styrt av administrasjonen og bundet av statlige pålegg, og disse partiene har noe yngre representanter enn andre partier.

Generelt er lokalpolitikere mest enige i at det er statlige pålegg som begrenser handlingsrommet deres. Den lokale administrasjonen oppleves ikke som noen stor bremsekloss, og samarbeidet med administrasjonen oppleves som godt. Sånn sett kan det synes som om lokalpolitikere opplever at det er staten som setter de største begrensningene for utøvelsen av politisk arbeid på lokalplanet.

Kapittel 6 Politisk aktivitet

Den politiske aktivitet blant lokalpolitikere følger et nokså kjent mønster. Med unntak for fagforeningsarbeid, er aldersgruppen under 26 år mest aktiv på alle fronter samtidig som de er aktive på flest arenaer. Aktiviteten dabbler kraftig av allerede når de kommer i midten av tyveårene. Et unntak gjaldt aktivitet i partiene blant fratrådte politikere, hvor det ikke var noen sammenheng med alder. Det innebærer at lokalpolitikere har en relativt bred politisk bakgrunn, og da særlig de yngste. Det er grunn til å tro at denne bredden indikerer at det er et betydelig rekrutteringspotensial blant unge borgere til lokalpolitikken. Og at unge besitter betydelig erfaring fra andre politiske arenaer kan være med å vitalisere det representative demokratiet.

Det innebærer at unges vei til folkevalgt arbeid ikke bare går gjennom partiene, men også gjennom politisk engasjement på andre arenaer. Unge folkevalgte har dermed et politisk engasjement og aktivitetsnivå som skiller seg fra ungdom generelt. Det betyr ikke at sosialiseringshypotesen - som sier at engasjementet er lavt i begynnelsen av livet, og øker etter hvert som livet går sin gang - er feil. Det innebærer imidlertid at segmentet av engasjerte unge er svært aktive, og så aktive at de blir lagt merke til av partiene - som, når alt kommer til alt, også er den viktigste arenaen for unge folkevalgte. På det punktet skiller unge folkevalgte seg svært fra sine jevnaldrende, mens de skiller seg fra eldre medpolitikere ved at de faktisk har større politisk enn disse.

Kapittel 7 Frafall blant unge kommunepolitikere

Frafallet er høyt i alle aldersgrupper. Høyt frafall innebærer liten kontinuitet og fare for manglende kunnskapsoverføring mellom politikergruppene, som kan resultere i dårlig underbygde politiske

beslutninger og prosesser. Samtidig kan frafall hindre nyrekruttering. Frafallet er ulikt mellom kommunene. I noen kommuner er det nesten ikke frafall, de samme sitter fra år til år og hindrer rekruttering. I andre kommuner byttes samtlige representanter ut fra en periode til en annen, og arbeidet blir vanskeliggjort fordi kunnskapsgrunnlaget for det nyinnsatte kommunestyret blir tynt. Hva som er den optimale frafallsprosenten er vanskelig å si. Men det vi kan si ut fra vår undersøkelse er at frafallsproblemet neppe er større i den yngste aldersgruppen enn blant de eldre. Det faktiske frafallet blant de aller yngste er litt høyere enn i andre aldersgrupper, men effekten forsvinner når man kontrollerer for andre faktorer. At frafallet er noe høyere blant de yngste er også naturlig fordi frafall alltid vil være størst blant rekrutter og nesten samtlige i den aller yngste aldersgruppen er nyrekruttert. Samtlige av de unge vi har intervjuet sier dessuten at de ønsker å komme tilbake til kommunepolitikken på et senere tidspunkt i livet. Dette antyder at frafallet er midlertidig og at yngre generasjoner ikke vil skille seg fra sine forgjengere med henblikk på fremtidig stabilitet i politikken.

Summary

Frode Berglund and Marte Winsvold

Young Elected Representatives

On the recruitment and turnover among young local politicians
NIBR Report 2005:9

Young elected representatives – status following elections in 1999 and 2003

The census on politicians for the current four-year electoral term shows first that young councillors account for almost twice the share of councillors overall as previously estimated. Eight per cent of Norwegian politicians are thirty or younger. The age-groups 18–21 and 22–25 each account for 2 per cent. This means that the youngest are massively underrepresented in relation to their preponderance in the population at large.

Overall, the figures mean that the young are more represented than suggested by previous estimates, but the same time the young are clearly underrepresented. Such underrepresentation would not have been a problem had distribution across municipalities been roughly comparable. But it is not: many local councils have no young councillors at all. Local politics has a recruitment problem when every fifth local council lacks councillors under the age of 30. On a more positive note, every fourth municipality has two or more representatives under 26. The picture is therefore not equally disheartening everywhere.

The analysis of the data suggests structural factors obstruct young people's entry into local politics. Municipalities with fewest young councillors also figure with high out-migration rates among young inhabitants, logically reducing the pool of potential candidates among the younger age-groups. An additional point: there are fewer young councillors on small local councils – the larger the council, the greater its share of young councillors.

As there are no aggregate statistics on the rate at which young people leave local politics, we have used re-election data as a general guide. The first thing we note is a rising re-election percentage over the past fifteen years – probably resulting from a fall in seats on local councils round and about. Second, the young are significantly less likely to be re-elected than others simply due to the less settled nature of young people's lives in general. After controlling for prior terms of office, we found that young councillors that had been re-elected once already were more likely to be re-elected again than older councillors.

Motivation and recruitment

When it comes to getting people to stand, certain differences emerged between the young and older candidates, especially notable in the age-group below 25. This age-group is clearly more likely to stand of their own accord than older candidates. It suggests a cultural effect at work here. The young may also need to do more to attract the attention of the nomination committees than older candidates.

Reasons for standing in local council elections do not vary much across the age-groups either. The younger tend more frequently to see it as a step on the career ladder, while older politicians tend to see it more in terms of a service to society. Young people are more likely to be inspired to stand by the prospect of doing something for certain social groups, while the older age-groups tend to point to local concerns and special issues. Nevertheless, the most important motivational factor among the young is general interest in politics/social matters and a desire to make society better. Young local politicians appear in that sense to come into local politics with a view for the wider picture.

Young politicians appear to be significantly more conspicuous in political circles, and report a far wider range of "arenas" when asked where they believe they were first "spotted" by the nomination committee. Surprisingly, it turns out that party activity is the primary conduit to a place on the electoral lists for the young, and it also is more important to the young than to others.

Interest in election campaigning and expectations of being elected are both lower among the young, which explains why they tend to figure further down the electoral lists than older candidates, and are less likely to occupy pre-cumulated places on the lists.

Expectations and reality

We found intriguingly enough, scarcely any divergence among age-groups on the topic of expectations. The young enter office with

generally the same expectations as their older counterparts, and what they expect most is to understand local politics better and take part in interesting discussions. They expect least of all to win support on particular issues.

When it comes to actual practice, a slightly different picture emerges. Although the young by and large are not disappointed by the practical reality of holding office, they are nonetheless slightly more likely to be disappointed than older office-holders. The young are most likely to feel gratified with their achievements as committee members, though they also to a very large extent find the discussions interesting, and enjoy helping to improve society. Although young representatives do not feel particularly influential, or can report having successfully manoeuvred many particular issues through the political process, they still tend to feel they are taken seriously in local politics.

Just as interesting is whether reality matches expectations. There is least fit between expectations of creating a better society and actual experience of doing so. The age-groups are largely comparable here. They are not, however, when it comes to winning support for special issues – another area which generally fails to live up to expectations. The young are much more likely to achieve less in practice than they hoped beforehand. We also note that many find they have less say than anticipated, and that discussions proved less interesting. Nor could many report gaining as much support for their views as they had hoped – either among fellow committee members or in the party groups. On all these factors the young are slightly more likely to feel reality falling short of expectations.

In general, a higher frequency of younger politicians say they achieve less than anticipated, than older politicians, but the picture is not entirely black here either. Something the young tend to experience more of is exclusion by their older political colleagues, though incidence here is too minor to warrant calling it a major problem.

Perceptions of the political system

We also explore local councillors' attitudes to their role as politicians in relation to party and social representativeness, and their attitudes to local politics in connection local service departments, central government guidelines and the electorate. The youngest are most likely to support independent voting, i.e., independent of party group, though by the time they reach 26 enthusiasm has waned considerably, suggesting that councillors tow the party line increasingly with age, and that they undergo a process of political socialisation. Young councillors probably set greater store by independence because

political standpoints on issues of importance to them are not always spelt out in the party programmes on which they were elected.

Opinions about social representativeness vary little across age-groups, and tend to follow party affiliation more than anything else.

The same applies to politicians' judgement of working relations with service management, government constraints and voters. What differences do crop up between age-groups are linked to party affiliation. Local politicians from SV (Sosialistisk Venstreparti – Socialist Left Party) and FrP (Fremskrittspartiet – Progress Party) tend more often to believe local politics is run by administrators and shaped by government diktat. Councillors belonging to these parties tend also to be slightly younger than councillors from other parties.

Above all, however, local politicians come together in viewing central government as a restrictive element in local political work. The local service departments are not generally seen as slowing things down, and working relations between services and politicians are said to be satisfactory. In that sense, it seems local politicians feel central government limits their freedom to enact local policies as they would like.

Political activity

Political activity among local politicians conforms to a relatively well-known pattern. Apart from trade union activity, the under-26s are more active in all areas and in more areas than any other age-group. By their mid-twenties, however, activity rates have already fallen sharply. One exception is party involvement among former politicians, which evinces no correlation with age. Councillors appear to have relatively wide-ranging political experience, especially the youngest. Against this background, there is likely a relatively large pool of potential young politicians among the younger sections of the population, whose wide political experience could help, moreover, to revitalise representative democracy.

It means additionally that the road into politics not always goes via the parties; other routes go through political work in other areas. Young elected representatives are more politically concerned and more active in politics than most young people. This does not refute the socialisation hypothesis – according to which political activity is low early on, but increases with age. It does mean, however, that politically astute youth are very active, sufficiently active to attract the notice of the parties – which, at the end of the day, are the most

important platforms for young councillors as well. In this area then, young elected representatives are very unlike their peers; they also differ from their older colleagues in politics by virtue of their wider experience.

Turnover among young local councillors

Turnover rates are high across all age-groups. High turnover means low continuity, and the danger that accumulated know-how will fail to reach fresh groups of politicians. Decision-making could suffer as a result, as could recruitment to local politics. Turnover rates vary from municipality to municipality: some have virtually no turnover at all, as the same councillors sit from term to term. That too is likely to act as a disincentive to the young. In other municipalities entire councils are voted out and replaced by new ones. The relative ignorance of the fresh council slows business and makes decision-making significantly more precarious. It is hard to indicate an optimal turnover rate. But on the basis of our study, we see that turnover is no more prevalent among the young than the older representatives. Actual turnover among the youngest is slightly higher than other age-groups, but the effect disappears when we control for other factors. A slightly higher turnover among the youngest is unsurprising; turnover will always be highest among people new to an activity, and the youngest councillors will always be in that category. Every young person we interviewed said moreover they would like to return to local politics at some later point in life. It suggests they are not intending to give politics up for good, and that new generations will not diverge markedly from their predecessors when it comes to future political stability.

1 Rekruttering og frafall blant unge folkevalgte

1.1 Innledning

I løpet av de siste femten årene har det vært økende fokus på politisk engasjement blant ungdom, og det er også tendenser i retning av at ungdom blir betraktet som en selvstendig gruppe i politisk forstand. Dette siste må kunne sies å representere noe nytt. Tidligere ble ungdom, som alle andre, betraktet som politiske subjekter i lys av sosiale kjennetegn som klasse og dess like. Sosiale motsetninger skapte politisk engasjement, og motsetningene som formet folks politiske meninger ble i liten grad koblet til alder. Politikk var noe som kom relativt klart til syne i det daglige liv, og bidro i noen grad til en politisering av oppveksten. I tillegg kom at den sosiale mobiliteten var lav, noe som gjorde at mange kunne bygge videre på den politiske barnelærdommen når de fikk stemmerett. Slik er det ikke lenger. I dag er klassemotsetninger mindre tydelige – delvis som en følge av at den sosiale mobiliteten er høy. Dette har gjort at veiene inn til politikken har blitt mindre opplagte for oppvoksende generasjoner.

Etter hvert har ”ungdom” utviklet seg til å bli oppfattet som en selvstendig sosial kategori. I dette ligger også en forestilling om at unge har politiske interesser eller uttrykksformer som skiller seg fra de som er eldre. Hvis dette er riktig, vil det også være naturlig at ungdom er representert i politiske organer, og at tilstedeværelsen av unge folkevalgte inngår som en del av vurderingen av slike organers representativitet.

Representativiteten til folkevalgte organer kan vurderes ut fra ulike perspektiver, men det er vanlig å skille mellom sosial representativitet og meningsrepresentativitet. Det første perspektivet legger vekt på i hvilken grad folkevalgte representanter ligner på dem de representerer med hensyn til sosiale kjennetegn. Tidligere forskning på området har

avdekket at den sosiale sammensetningen av norske kommunestyre ikke avspeiler den sosiale sammensetningen i befolkningen i nevneverdig grad. Lokalpolitikere tilhører gjerne det vi kan kalle en sosial elite. Når dette likevel ikke har blitt ansett å være noe stort problem, skyldes det at forskning også antyder at politikere reflekter befolkningens *meninger* i tilstrekkelig grad (Aars 1998: 51). Denne forskningen hevder altså at politikere mener det samme som velgerne sine, på tross av at de ikke ligner dem sosialt. Det skulle borge for at meningene til unge er representert i landets kommunestyre, selv om innslaget av unge er lite i folkevalgte organer.

På den annen side, hvis det virkelig er slik at ungdom har politiske meninger og prioriteringer som avviker fra befolkningen for øvrig, må en skjev alderssammensetning i kommunestyrene nødvendigvis innebære at meningene til ungdom er dårlig representert rundt omkring i landets kommunestyre.

En annen side av saken som er vel så viktig som representativiteten, dreier seg om fremtidig rekruttering av folkevalgte representanter. Forestillingen om at ungdom ikke engasjerer seg i etablerte politiske kanaler er gjerne ledsaget av en formening om at dette er trekk ved dagens unge som vil vedvare etter hvert som de blir eldre. Hvis det er tilfelle, vil det etter hvert også bli vanskelig å få tak i representanter fra den voksne delen av befolkningen. Dette siste scenariet er knyttet opp til en generasjonsforklaring, som gir et annet perspektiv på fremtidig utvikling enn den mer tradisjonelle livsløpsforklaringen.

Det har nemlig alltid vært slik at man har antatt at ungdom er mindre engasjert i politikk enn andre. Dette hadde vært en antagelse frem til midten av femtitallet, men ble da bekreftet av empirisk forskning som ble mer utbredt innen samfunnsfagene på denne tiden. Men, fordi engasjementet økte oppover i aldersgruppene, gikk man ut fra at politisk engasjement oppsto som følge av politiske sosialiseringprosesser. Dette var prosesser som ikke gjorde seg veldig gjeldende under oppveksten, men som ble mer relevante når man gikk ut i arbeidslivet, begynte å betale skatt og stiftet hjem og familie. Lavt engasjement blant unge ble dermed ikke oppfattet å være noe problem, siden det var noe de unge ville tilegne seg gjennom livsløpet. De fleste undersøkelser kunne bekrefte denne tendensen, og det er først i senere år at ideen om at så ikke vil skje, har slått rot i politiske kretser.

Det foreligger således to konkurrerende perspektiver på hvordan det politiske engasjement blant unge vil utvikle seg etter hvert som de blir eldre. Det ene hevder at engasjementet vil styrke seg med alderen, og

legger vekt på at lavt engasjement skyldes at de unge befinner seg i en tidlig fase av livsløpet. Det andre legger opp til at dagens lave engasjement er et generasjonsfenomen, og at engasjementet vil holde seg lavt etter hvert som disse generasjonene blir eldre.

Det viser seg imidlertid vanskelig å skaffe til veie data som gjør det mulig å belyse om eventuelle rekrutterings- og frafallsproblemer blant unge folkevalgte dreier seg om livsløp eller generasjon. Valget i 2003 er nemlig første lokalvalg hvor alderen til de lokale folkevalgte er tilgjengelig via offentlig statistikk. Datainnsamlingen til dette prosjektet gjør det imidlertid mulig å gi et svært godt anslag på aldersfordelingen for forrige valgperiode - 1999-2003. Vi har ikke noe godt sammenligningsgrunnlag bakover i tid som kan fortelle oss om andelen unge er på vei opp eller ned. Vi skal likevel forsøke å diskutere eventuelle alderssammenhenger i lys av livsløp og generasjonen, og da på grunnlag av hva annen forskning har funnet ut om ungdom og politiske engasjement mer generelt.

Færre representanter i 2003

Et forhold vi kan forvente har hatt betydning for rekruttering og frafall blant unge kandidater er at antall representanter ble redusert med nær 10 prosent ved kommunevalget i 2003. Antallet innvalgte representanter i 1999 var 12250, mens antallet i 2003 var 11100. Denne reduksjonen har kommet som følge av en serie kommunale vedtak.¹ Det innebærer at det var vanskeligere å bli valgt til kommunestyret i 2003 enn i 1999. Gitt at plassering på listene har sammenheng med tidligere politisk erfaring, kan vi forvente at reduksjonen i antall representanter går i disfavør av de unge. De har i mindre grad den politiske ballasten som skal til for å bli plassert høyt opp på listene. Samtidig skal en huske at det har vært mye fokus på å få inn unge, noe som kan tenkes å oppveie manglende politisk erfaring. At det har blitt vanskeligere å komme inn har sannsynligvis også hatt den konsekvens at innvalgte representanter er mer motiverte enn tidligere. Hva som har skjedd i forhold til utbredelsen av unge representanter er imidlertid et empirisk spørsmål, og vil bli belyst i denne rapporten.

1.2 Problemstillinger

Dermed har vi et bakteppe for problemstillingene som skal diskuteres i denne rapporten, hvis tema er rekruttering og frafall blant unge

¹ Se Aurdal & Harvold (1993) for en gjennomgang av årsaker til endringer og utviklingen i antall folkevalgte.

folkevalgte i lokalpolitikken. Vi skal behandle følgende problemstillinger:

1. Har kommunene et rekrutteringsproblem når det gjelder unge, og hva skyldes i så fall rekrutteringsproblemet?
2. Hvordan virker det lokalpolitiske arbeidet på unge folkevalgte?
3. Har kommunene et frafallsproblem, og hva skyldes i så fall frafallsproblemet?
4. Hvilke anbefalinger kan gis til kommunesektoren med hensyn til lokalpolitikken form og innhold for å rekruttere og beholde unge folkevalgte?

Vårt hovedfokus er rettet mot de unge folkevalgte – definert som lokale folkevalgte som er tretti år eller yngre i valgåret. Kriteriet for å bli klassifisert som ”ung” ble såpass høyt på bakgrunn av tidligere forskningsresultater, som antyder at bare fire prosent av norske lokalpolitikere er under 30 år. Med en lavere aldergrense, ville vi fått altfor få respondenter.

For å vurdere om lokalpolitikken har problemer med rekruttering og frafall blant unge, kan vi imidlertid ikke utelukkende studere de som er unge. Vi må sammenligne dem med noen, og i denne konteksten faller det naturlig å sammenligne unge med dem som ikke er unge – det vil si folkevalgte som er eldre enn tretti år. Det kan jo hende at rekrutterings- og frafallsproblemer er generelle, og vi må sikre oss at analysen får tak i hva som er problemet i forhold til ungdom: Hva er felles for unge – og hvordan skiller de seg fra eldre politikere?²

Problemstillingene blir belyst ut fra forhold knyttet til hvilke motivasjoner som ligger til grunn for å søke verv som lokal folkevalgt og hvilke forventninger kandidatene hadde til vervet da de ble nominert.

Vi har videre forsøkt å fange opp hvilke erfaringer representantene har gjort seg i vervet som folkevalgte. Disse er interessante i seg selv, og vil på en indirekte måte kunne bidra til å belyse rekrutteringsproblematikken ut fra en antagelse om at unge representanter forteller andre unge om hvordan de oppfatter arbeidet som folkevalgt. Hvis det gjennomgående er negative erfaringer som formidles, vil det sannsynligvis skape negative oppfatninger om denne type verv blant

² For en gjennomgang av rekruttering til kommunestyre på et mer generelt grunnlag, se Jacob Aars' (2001) rapport ”Rekrutteringsveier i norske kommuner.”

andre unge, noe som vil gjøre det mindre attraktivt for unge å søke verv som folkevalgt.

Erfaringene som folkevalgt vil også ses i lys av hvilke forventninger representantene hadde til vervet før de ble valgt inn. En mulig årsak til det høye frafallet blant norske lokalpolitikere kan jo være at arbeidet som folkevalgt ikke står i stil med de forventningene man hadde til vervet.

I tillegg er vi ute etter å kartlegge hvordan de folkevalgte oppfatter arbeidet som folkevalgt, og spesielt om forhold ved arbeidsformen eller utformingen av rollen som folkevalgt bidrar til at så mange trekker seg etter en periode.

Langt de fleste representantene blir valgt inn via en partiliste, og det er slik sett de politiske partiene som driver med rekruttering til lokalpolitikken. Det viser seg dessuten at lokalpolitikken er en viktig arena for partiene når det gjelder rekruttering av medlemmer (Aars 2004). En betydelig andel av listekandidatene blir medlem av partiet først *etter* at de har blitt valgt inn, noe som signaliserer tilfredshet med partiets politikk. Samtidig er det en utbredt oppfatning at partiene utgjør et hinder i forhold til lokalpolitisk rekruttering (Eide og Rasmussen 1994, Ringkjøb 2000). Dette fordi mange *sier* de ville vært med i politikken, men lar være fordi ingen av partiene passer for dem.³

Av den grunn tar vi også for oss representantenes oppfatninger om deres forhold til partiet og hvilken rolle partiene har i forhold til utøvelsen av vervet som folkevalgt representant. Selv om partiene ofte blir tildelt rollen som skurk i lokalpolitikken, er det rimelig å ta anta at bildet er mer nyansert enn som så (Skare 1996, Saglie 2002). Det er for eksempel gode grunner til å anta at partiene yter et betydelig bidrag til den lokalpolitiske mobiliseringen. Torstein Hjellum (1967) viser at mobilisering ved lokalvalgene økte etter hvert som partiene fikk en mer fremtredende rolle i lokalpolitikken. Partiene besitter et organisatorisk apparat for å drive valgkamp, og de har bred erfaring fra den slags arbeid. De er også kjente størrelser for velgerne, noe som kan være både en fordel og en ulempe. Spørsmålet vi tar opp er hvilken effekt partiene har på rekruttering og frafall av unge folkevalgte. I forhold til rekrutteringen av unge representanter, så viser Aars' (1998) undersøkelse at partiene er av den oppfatning at unge kandidater er lite interessert i politiske verv. Det kan jo også antyde at partiene er riktig adressat for rekrutterings- og frafallsproblematikken.

³ Hvorvidt de faktisk ville stilt opp er en annen sak.

Det foreligger lite forskning på dette feltet. Vi vet en del om rekruttering av representanter til lokalpolitikk (se Aars 1998a, 2001), vi vet en del om frafall (se Aars 1998b), men vi vet lite om problemene er større blant unge enn eldre. Vi vet imidlertid en del om ungdom og politiske engasjement, og et sveip over denne forskningen, vil gi oss et innblikk i rekrutteringsproblematikken.

1.3 Hva vet vi om ungdoms politiske engasjement?

Både forskere og de politiske myndigheter har fattet interesse for problematikken rundt dalende politisk engasjement i de yngre deler av befolkningen. Særlig det politiske miljøet er bekymret for det lave demokratiske engasjementet i de oppvoksende generasjoner, og man har sågar satt i gang tiltak for å ”hjelp” ungdom inn i politikken. For eksempel har myndighetene forsøkt å bøte på det lave engasjementet ved å opprette såkalte Ungdomsråd (Liden & Ødegård 2002). Om disse rådene fungerer etter myndighetenes intensjoner er imidlertid uvisst. Ungdomsrådernes innflytelse er nemlig ofte lite reell mange steder og de har gjennomgående lite midler til disposisjon, noe som gjør at de *kan* minne mer om politiske lekestuer enn demokratiske institusjoner (Liden 2003).

Den første større samlede fremstillingen av ungdoms forhold til makt og politikk kom våren 2002 med Maktutredningens utgivelse ”Ungdom, makt og mening” (Engelstad og Ødegård 2002). Denne studien leverer et bilde av en gruppe som nok er politisk engasjert, men som i langt mindre grad enn andre kanaliserer engasjementet sitt gjennom etablerte politiske kanaler.⁴ Det vil si at ungdom foretrekker å gi uttrykk for meningene sine utenfor partipolitikkenes domene. Forskning på ungdom viser da også at ungdom i liten grad oppfatter seg som politisk engasjerte, selv om de oppfatter seg som samfunnsengasjerte. Politikk er noe ungdom forbinder med partipolitikk og politikere, og det er noe som ikke vedrører ungdom. Dette til forskjell fra samfunnsengasjement, som knyttes til egne hverdagsopplevelser – og dermed et mangfold av temaer, også politiske. Det viser seg imidlertid at en svært høy andel av norsk ungdom har deltatt i aktiviteter som kan karakteriseres som politiske (Liden og Ødegård 2002).

⁴ Se også NOVA-rapportene Ung i Tromsø (Sletten 2001), Ungdomstid i Fredrikstad (Ødegård 2001) og Veien til makta og det gode liv? (Vestel, Ødegård & Øia 2003).

Frivillige organisasjoner har lenge vært betraktet som viktige arenaer for demokratisk skoloring – eller ”demokratiske trimrom” (Hernes 1976). Myndighetene deler åpenbart dette synet, og det utgjør et utgangspunkt for å yte tilskudd til barne- og ungdomsorganisasjoner:

Organisasjonene skal sikres og styrkes som arena for medbestemmelse og demokrati, og som barns og ungdoms redskaper for deltakelse i samfunnet (Stortingsmelding 39, 2002).

Karl Henrik Sivesind & Guro Ødegård (2002) undersøker i hvilken grad frivillige organisasjoner bidrar til demokratisk skoloring av ungdom. De tar for seg ungdom i aldersgruppen 14-23 år, og viser i positiv retning at:

organisasjonstilknytning, og særlig aktiv deltagelse i frivillige organisasjoner er viktig for å gi dagens unge kunnskap til å delta i utviklingen av sitt eget samfunn og erfaringer som viser at det nytter

Det gjelder imidlertid ikke for alle organisasjonstyper, og forfatterne merker seg at organisasjoner med lav demokratisk skoloring har blitt mer populære blant unge gjennom nittitallet, og da på bekostning av organisasjoner hvor den demokratiske skoloringen er høy. Det kan bety at frivillige organisasjoner i minkende grad bidrar til å fremskaffe unge kandidater til lokalpolitikken.

Analyser av valgdeltagelsen viser at denne er betydelig lavere blant unge enn andre, samtidig som det blir vist at slik har det vært lenge. Det er heller ingen tendenser til at forskjellen i valgdeltagelse mellom yngre og eldre er økende (Berglund 2003). Det innebærer at generasjon *ikke* er noen nærliggende forklaring på synkende politisk engasjement. En annen analyse viser at ungdom i mindre grad enn eldre føler seg knyttet til bestemte partier (Berglund 1997, 2002), noe som selvsagt gjør det vanskelig for ungdom å nærme seg lokalpolitikken. En viktig grunn til at det har blitt slik er at sammenhengen mellom sosial status og politikk har blitt svekket. Dette er et funn som antyder at *partiene* er en mulig barriere for rekrutteringen av ungdom. Denne forskningen antyder samtidig at det er forskjeller mellom partiene, idet ungdom føler seg mer hjemme i Sosialistisk Venstreparti og Fremskrittspartiet enn andre.

Denne korte gjennomgangen av ungdoms politiske engasjement antyder ikke bare at lokaldemokratiet kan ha et rekrutteringsproblem blant ungdom, men også hvor skoen trykker. Ungdom føler ikke at politikk er noe som angår dem, og de har problemer med å finne frem

til et parti som passer for dem. Ungdom har altså ikke nødvendigvis et dårlig forhold til politikk, de har bare en følelse av at politikk ikke angår dem. Hvorfor stille til valg om politiske verv når de ikke føler at lokalpolitikk angår dem?

Samtidig utviser ungdom stor grad av samfunnsengasjement, noe som antyder at det eksisterer et forholdsvis stort potensial for å rekruttere ungdom til lokalpolitiske verv. Tidligere forskning viser også at ungdom er villig til å stille på liste hvis de blir spurt. Hans-Erik Ringkjøb (1999) finner at hver fjerde borger under 30 år kunne tenke seg dette. Men, for å få realisert dette potensialet må det drives aktiv rekruttering: Ungdom i alminnelighet byr seg ikke frem for politiske partier sånn uten videre.

Dette var et inntrykk som også ble formidlet av de medlemmene av ungdomsrådene som vi intervjuet. Flere av dem uttrykte at partier ikke var noe for dem, men det kom også frem at de ville vurdere å stille til valg hvis de ble spurt. Grunnet til at de i utgangspunktet var negative, var at de ikke kjente til hva partiene sto for og at de hadde vansker for å skjelne partiene fra hverandre – foruten at lokalpolitikk i utgangspunktet fremsto som en ullen størrelse for dem. Det kom også frem at aktiviteten til partienes ungdomsorganisasjoner var viktig. Ungdom lot seg lettere lokke av jevnaldrende enn av tilårskomne politikere, men bunner også i at ungdomsorganisasjonene er mer vare for problemstillinger som er relevante for unge. Et problem som ble nevnt i den forbindelse var at aktiviteten til ungdomsorganisasjonene svinger en del, og avhengig av at personene som sitter i ledelsen er aktive og engasjerte. Uansett var det tydelig at partier og lokalpolitikk ikke var de første instansene de unge vi intervjuet ville oppsøke på egenhånd for å få utløp for samfunnsengasjementet sitt. Hvis de ble spurt derimot, var de sikre på at de ville vurdere å si ja.

Det betyr at partiene, og særlig partienes ungdomsorganisasjoner, må kunne sies ha et stort ansvar når det gjelder å rekruttere unge. Det er partiene som er hovedaktøren på den politiske arena, og selv om de ikke har monopol på rekruttering av kandidater til lokalpolitikk, så er det på mange måter partiene som har nøkkelen til å skape bredere politisk engasjement i befolkningen. Samtidig er det klart at kommunene også har et ansvar for å stimulere til debatt og deltagelse – og legge til rette for at det finnes gode arenaer for slik aktivitet i kommunene. I noen grad kan disse arenaene være knyttet direkte til kommunen. Vel så viktig for stimuleringen av politisk rekruttering i lokalt perspektiv er aktiviteten i frivillige organisasjoner. Kommunene kan gjennom en bevisst politikk overfor disse bidra til å utvikle et demokratisk, allsidig foreningsliv.

1.4 Data

Det ble sendt ut to surveyer til lokale folkevalgte - en til 1999-2003-kullet og en til 2003-2007-kullet. Alle som var 30 eller yngre da de ble innvalgt inn ble kontaktet fra begge kull. I tillegg ble et utvalg av folkevalgte som var eldre enn tretti år da de ble innvalgt kontaktet.

Surveyen til 1999-kullet ble utført per telefon av Opinion AS, mens Statistisk sentralbyrå sto for utsendelsen av spørreskjema til lokalpolitikere som er innvalgt for perioden 2003-2007. Spørreskjema med tilhørende frekvenser gjengitt i appendiks.

Vi fikk inn 470 svar fra unge representanter av de 827 som ble valgt inn for perioden 2003-2007, noe som gir en svarprosent på 57. Av de 500 som ble trukket ut fra representanter som var over 30 år da de innvalgt, svarte 283 noe som også gir en svarprosent på 57. Tilsvarende tall for innvalgte i perioden 1999-2003, er 310 unge og 301 gamle (hvor stor svarprosent dette tilsvarer er usikkert, da vi ikke helt sikker hvordan aldersfordelingen var.)

Vi foretok dessuten dybdeintervjuer med unge folkevalgte eller medlemmer av Ungdomsrådet i fem kommuner: Oslo, Larvik, Porsgrunn, Tromsø og Eidskog. Disse kommunene har ulike egenskaper som gjør at de kan belyse interessante sider ved problematikken. Oslo fordi det her er stor kamp om å komme på listene. Larvik utmerket seg ved å ha få unge representanter (3 stykker er i og for seg ikke få i denne sammenhengen, men alle var tett opptil 30 år, og 2 av dem hadde også lang fartstid.) Porsgrunn ble valgt fordi det har vært mye blest om arbeidet gjør for å engasjere ungdom, et arbeid som har inspirert andre kommuner sågar innenlands som utenlands. Vi intervjuet dessuten noen ungdommer fra Eidskog kommune, som ble valgt til årets ungdomskommune i 2004.

Dybdeintervjuene ble i hovedsak benyttet som pretest for surveyundersøkelsen, og er i liten grad trukket inn i selve teksten.

1.5 Rapportens gang

Vi starter den empiriske analysen med å gjøre rede for status for utbredelse av unge folkevalgte. Dette gjøres på bakgrunn av det nyopprettede politikerarkivet som inneholder opplysninger om samtlige folkevalgte som ble valgt inn for perioden 2003-2007. Vi vil også i noen grad trekke inn kullet fra 1999 her, på bakgrunn av trekke-registeret for surveyen som ble foretatt. Dette registeret er repre-

sentativt for aldersfordelingen på landsbasis, men siden vi ikke har opplysninger om alle representantene, vil vi være forsiktige med å si noe om lavere nivåer på bakgrunn av dette registeret. På denne bakgrunn vil vi gjøre opp status både for rekruttering og frafall blant unge i lokalpolitikken.

Deretter ser vi på hvordan rekrutteringen av folkevalgte skjer og hvilke motiver de folkevalgte hadde for å la seg nominere. Fremstillingen konsentrerer seg om hvorvidt det er forskjeller mellom unge og andre, og hva som er viktigst for unge. Her vil vi også trekke inn hvor stor innsats de la ned i valgkampen for å bli valgt.

Neste kapittel tar for seg representantenes forventinger til og erfaringer med vervet som folkevalgt. Hva håper de å oppnå gjennom vervet, og står disse i stil med de erfaringer de gjør seg.

Deretter undersøker vi partienes rolle i forhold til rekruttering. Her vil vi også undersøke hvorvidt lokale folkevalgte er aktive på andre områder enn i lokalpolitikken og deres syn på politisk representasjon. Anser representantene at politikerne skal være representative? I hvilken grad opplever de at partiene hemmer utøvelsen av vervet som lokalpolitikker. Vi undersøker også om unge representanter har et annet syn på forholdet mellom administrasjon og politikere enn eldre representanter.

Siste del av den empiriske analysen dreier seg om frafallsproblematikken. Trekker ungdom seg oftere enn andre, og hvorfor gjør de eventuelt det? Skyldes det arbeidsformen, eller er det forhold utenfor for politikken som driver dem ut av kommunestyrene? Eller har det å gjøre med lokalpolitikken innhold?

Til slutt følger et konklusjonskapittel hvor vi sammenfatter funnene og diskuterer hva som kan gjøres for å gjøre vervet som lokal folkevalgt mer attraktivt for unge.

2 Status for unge folkevalgte etter valgene i 1999 og 2003

I realiteten vet vi lite om utbredelsen av unge folkevalgte i lokalpolitikken. Derfor er det hensiktsmessig å starte med en beskrivelse av situasjonen med fokus på unge folkevalgte i inneværende og forutgående periode. Status for inneværende periode gjøres på bakgrunn av det nyetablerte politikerarkivet. Dette er opprettet av Statistisk sentralbyrå, som har samlet inn opplysninger om alle lokalpolitikere deriblant fødselsår. Beskrivelsene av forutgående periode gjøres på bakgrunn av trekkeregisteret for surveyundersøkelsen som ble gjennomført i forbindelse med dette prosjektet. Her fikk Opinion samlet inn opplysninger om fødselsår for 9850 politikere av de totalt 12.253 representantene som ble innvalgt.⁵ Det innebærer at vi skulle få et rimelig godt anslag for aldersfordelingen for 1999 på landsbasis. Men, siden den ikke er fullstendig vil den ikke gi et riktig bilde av situasjonen i de enkelte kommuner, og vil for eksempel overdrive antall kommuner som ikke har unge representanter.

2.1.1 Status for unge folkevalgte

I forbindelse med inneværende prosjekt ble det klart at det ikke foreligger oversikter over aldersfordelingen blant norske lokalpolitikere bakover i tid. Frem til lokalvalgene i 2003 har man forholdt seg til anslag på bakgrunn av utvalgsundersøkelser. Disse har ikke vært landsrepresentative, men basert seg på et begrenset antall kommuner. Dette har ført til at anslagene har vært av svært varierende størrelse. Ringkjøb (2000) antyder, på bakgrunn av en tall fra 1994, at bare 4 prosent av representantene er under 30 år. I en senere undersøkelse antydes en betydelig høyere andel – Aars (2001) opererer med tall i størrelsesordenen 14 prosent (her settes riktignok alderskuttet

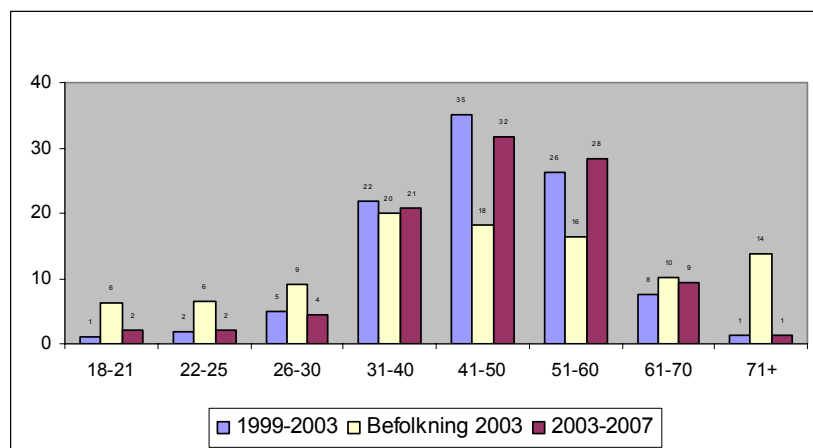
⁵ DM-huset hadde adresselister for alle representantene, og disse ble koblet mot folkeregisteret for å identifisere fødselsår.

ved 35 år). I utvalgundersøkelser foretatt ved NIBR er andelen unge folkevalgte rundt 4 prosent for perioden 1995-1999 og 1999-2003 (upublisererte tall). I svenske registre er alder tatt med i slike registre siden 1970, og Magnus Hagevi (2000) viser at det faktiske tallet der har ligget rundt 6 prosent.

Figur 2.1 gjengir aldersfordelinger for lokale folkevalgte i valgperiodene 1999-2003⁶ og 2003-2007, og aldersfordelingen i den valgbare delen av befolkningen for 2003.⁷ Aldersforskyvningen i befolkningen er ikke spesielt store, så 2003 skulle være nokså representative for den relative fordelingen for forutgående valgperiode.

Politisk erfaring og ansiennitet er viktige faktorer for å oppnå politiske verv, og siden dette er noe som øker med alderen, har vi funnet det formålstjenlig å differensiere ungdomsgruppen i tre. Aldersgruppen 18-21 år er førstegangselgere og dessuten valgbar for første gang, noe som gjør at ingen av dem har hatt mulighet til å stille til gjenvalg. Aldersgruppen 22-25 er litt mer erfarne, og gjenvalg kan forekomme. Siste ungdomsgruppe - 26-30 år - utgjør den litt mer erfarne gruppen av de unge. Etableringsgraden er høyere, mange er ferdig utdannet og har fått seg jobb og familie – det vil si de kjennetegnet som generelt øker engasjementet i forhold til det representative demokrati.

Figur 2.1 *Relativ aldersfordeling for politikere 1999 og 2003 og befolkning 2003.*

⁶ Anslag basert på 75 prosent av alle faste representanter.

⁷ Beregnet fra kommunedatabasen til NSD.

Figur 2.1 er interessant ut fra ideen om at politikere bør være representative for den befolkningen de representerer – også med hensyn til alder. Den viser nemlig med all tydelighet at sånn er det ikke. Konfrontert med alderssammensetning i befolkningen er det åpenbart at lokalpolitikere ikke er i nærheten av å være representative i forhold til alder.

De unge og særlig de eldre, det vil si de som er eldre enn 70 år, har på langt nær så sterk representasjonen som deres befolkningsmessige størrelse skulle tilsi. Andelen politikere i aldersgruppene 31-40 og 61-70 ligger omtrent på riktig nivå i forhold til befolkningen, mens aldersgruppene 41-50 og 51-60 er kraftig overrepresentert. Mer enn 60 prosent av alle lokalpolitikere er mellom 40 og 60 år, mens tilsvarende andel i den voksne befolkningen for denne aldersgruppen ikke er høyere enn 35 prosent.

Ser vi på de unge i mer detalj, så noterer vi at rundt 8 prosent av lokalpolitikere er 30 år eller yngre i begge perioder – litt under 8 prosent i første periode, litt over i andre. Tallene antyder dermed en svak økning fra 1999 til 2003, noe som er verdt å merke seg i lys av at antall representanter ble redusert. Reduksjonen av antall folkevalgte representanter har dermed ikke gått på bekostning av antall unge representanter slik vi forventet. Vi bør også påpeke at tallene er vesentlig høyere enn tidligere anslag har antydnet, noe som innebærer at innslaget av unge folkevalgte er høyere enn vi tidligere har trodd.

Det må likevel understrekes at de unge er underrepresentert. Mens omtrent hver fjerde voksne innbygger (22,8 prosent) er 30 år eller yngre, kommer mindre enn hver tiende politikere fra denne aldersgruppen. Figuren avdekker dessuten at avviket fra befolkningen er størst i de to yngste gruppene, og at det jevner seg noe ut i gruppa 26-30. Deltagelse i lokalpolitikken øker således med alderen, noe som blir særlig tydelig idet 30-årsgrensen passeres.⁸ Mønsteret ligner således det tidligere forskning har kommet frem til når det gjelder politisk engasjement; det tar tid å komme seg inn i det representative demokratiet. Tallene her viser at det også tar tid å komme inn i folkevalgte organer.

En foreløpig konklusjon blir at unge er underrepresentert i lokalpolitikken, samtidig som vi kan konstatere at unge er langt mer tilstedeværende i norsk lokalpolitikk enn vi hittil har antatt. Tidligere har man nemlig anslått at andelen folkevalgte som er 30 år eller yngre har ligget rundt fire prosent, mens vi her har vist at den faktiske

⁸ En mer fininndelt aldersinndeling viste en pen lineær stigning.

andelen er dobbelt så høy. Denne andelen er likevel vesentlig lavere enn tilsvarende andel i befolkningen, men tatt i betraktning av at det tar tid å komme seg inn i partipolitikken, er det ikke uten videre gitt at den lave andelen unge utgjør et reelt representativitetsproblem.

2.1.2 Lokale variasjoner

Hittil har vi sett på hvordan aldersfordelingen av lokalpolitikere ser ut på landsbasis. En slik tilnærming tilslører imidlertid lokale variasjoner – og får for eksempel ikke frem at mange kommunestyrer ikke har unge representanter i det hele tatt. Hensikten i denne delen er å identifisere lokale variasjoner, og eventuelt finne felles kjennetegn ved kommuner som har problemer med å rekruttere unge representanter. Tabell 2.1 viser antall kommuner som mangler representanter etter ulike inndelinger av unge.

Tabell 2.1 *Antall kommuner uten unge representanter.*

Aldersgruppe	1999-2003	2003-2007
18-21	352 (81 %)	287 (66 %)
18-25	258 (59 %)	202 (47 %)
18-30	104 (24 %)	77 (18 %)
Antall kommuner	434	434

Tabellen bekrefter at svært mange kommuner har problemer med å rekruttere unge folkevalgte, samtidig som er en klar tendens til at fravær av unge minker betraktelig etter hvert som aldersgrensen for å havne i kategorien ”ung” blir hevet. I inneværende periode mangler omtrent to tredjedeler av alle kommuner representanter i den yngste alderskategorien, mens halvparten ikke har noen kandidater som er yngre enn 26 år. Mest urovekkende er det kanskje at hver femte kommune i inneværende periode ikke kan fremvise en eneste representant som er 30 år eller yngre.

Tallene for perioden 1999-2003 må tolkes med forbehold – vi mangler som nevnt opplysninger om alder på en fjerdedel av representantene – men tendensen er klart den samme som for inneværende periode. De yngste aldersgruppene er uten representanter i svært mange kommuner, men det øker på etter hvert som de blir eldre.

Utviklingen antyder således at selv om det er mange kommuner som ikke har klart å rekruttere fra den aller yngste aldersgruppen, så tiltar rekrutteringen kraftig når vi beveger oss oppover i tyveårene. Tallene

antyder at det har blitt færre kommuner uten ungdomsrepresentasjon, men dette skyldes nok for en stor del at vi ikke har tall for alle representanter for forutgående periode.

Når innslaget av unge representanter er så vidt magert i store deler av kommune-Norge, innebærer det at de unge representantene må være spredd over et forholdsvis lite antall kommuner. Det øker også sjansen for at det finnes kommuner hvor andelen unge er svært høy, og hensikten i denne delen er å trekke frem den mer positive siden.

Den dystre siden av ungdomsrepresentasjon kunne presenteres nokså enkelt ved å vise til fravær av unge representanter. Her er det litt vanskeligere. Det blir for enkelt å definere suksess gjennom tilstedeværelse av unge under 31 år. Tabell 2.2 gir et nokså detaljert bilde av utbredelsen av unge representanter, og viser hvor mange representanter i et kommunestyre som er under en gitt alder i inneværende valgperiode.

Tabell 2.2 *Antall kommuner etter antall representanter i en gitt aldersgruppe. 2003.*

Antall	18-21 år	18-25 år	18-30 år
1	96 (22 %)	123 (28 %)	119 (27 %)
2	36 (8 %)	54 (12 %)	92 (21 %)
3	8 (2 %)	29 (7 %)	76 (18 %)
4+	6 (1 %)	25 (6 %)	70 (16 %)

Selv om Tabell 2.2 ikke tar hensyn til at antall unge representanter er betinget av hvor mange plasser det er i kommunestyret, skulle den likevel gi et informativt bilde av utbredelsen av unge representanter.

Ikke mer enn hvert tiende kommunestyre kan skilte med to eller flere representanter som er yngre enn 22 år. Ungdomsinnslaget øker til 25 prosent når vi øker øvre aldersgrense til 25, og til 55 prosent når ungdomsgrensen settes til 30 år. Andelen kommunestyrer med unge representanter dobles således for hver nye aldersgruppe som innlemmes. Men, siden hensikten her er å prøve å finne frem til hvor mange kommuner som kan sies å ha en bred ungdomsrepresentasjon, spørs det om ikke ungdomsgrensen bør trekkes ved 25 år.

For eksempel har Fredrikstad 10 representanter under 31 år, men bare to av disse er 25 eller yngre. Det innebærer at Fredrikstad har mange unge representanter, men det er likevel vanskelig å hevde at det sitter mange ungdommer der.

På samme måte vil ikke tilstedeværelsen av én ungdomsrepresentant være nok til å hevde at ungdom er godt representert i lokalpolitikken – heller ikke i de minste kommunestyrene. Heller ikke to representanter kan sies å innebære et høyt innslag av unge representanter. Riktignok vil 2 unge representanter utgjøre en stor andel i de minste kommunestyrene – som har 11 representanter. En gjennomgang av disse kommunene viser imidlertid at det er svært sjelden med så mange unge i små kommunestyre, og vi har derfor valgt å se nærmere på kommuner som har 3 eller flere representanter under 25 år. Hvor stor andel dette utgjør varierer med antall representanter totalt – fra 6 prosent i kommunestyre med 53 representanter til 18 prosent i kommunestyre med 17 representanter.

I valgperioden 2003-2007 er det totalt 54 kommuner som har 3 eller flere representanter som er yngre enn 26 år. En oppstilling av disse kommunene antyder at det stort sett dreier seg om store kommuner med mange representanter, men det var likevel vanskelig å få noe entydig inntrykk av hva som er felles for kommunene med bred ungdomsrepresentasjon. På samme måte er det vanskelig å finne fellestrekk ved kommuner uten unge representanter. Antagelig er det en lang rekke egenskaper ved kommunene som påvirker ungdomsrepresentasjonen, men dette er ikke anledningen til å fordype seg i detaljer. Vi har imidlertid trukket ut noen egenskaper ved kommunene det er naturlig å tenke seg har betydning for varierende ungdomsrepresentasjonen rundt omkring.

2.1.3 Egenskaper ved kommunene som påvirker rekruttering av unge folkevalgte

Andelen unge folkevalgte har etter all sannsynlighet sammenheng med egenskaper ved kommunen. Høy utflytningsgrad av ungdom, for eksempel, vil antagelig bidra til at andelen unge folkevalgte blir lavere enn i kommuner hvor ungdom blir værende.

Egenskapene vi har trukket inn dreier seg for det første om antall representanter som skal fordeles i kommunestyret. For det andre antar vi at utflytting av unge fra kommunen spiller en rolle, og vi har benyttet andel utflyttinger i aldersgruppen 16-19 år og tilsvarende for aldersgruppen 20-29.⁹ Vi la også inn et samlet mål for inn- og utflyttinger (kalt migrasjon), og befolkningsstørrelse, og vi la også

⁹ Denne siste aldersgruppen er litt for vid, men det var ikke mulig å lage en finere inndeling ut fra tilgjengelig, offentlig statistikk.

inn kommunens sentralitet (målt med Statistisk sentralbyrås kommuneklassifisering).

Tabell 2.3 *Andel unge i kommunestyret. Regresjonskoeffisienter.*

	18-21	18-25	18-30
Antall plasser	0,07	0,09	0,04
Utflytting 16-19 år	2,65	3,07	1,73
Utflytting 20-29 år	0,20	0,29	-0,28
Sentralitet	0,13	0,16	0,26
Folkemengde	0,00	0,00	0,00
Migrasjon	-0,17	-0,20	-0,23
Forklart varians	0,08	0,08	0,04

Uthevet skrift innebærer at koeffisienten er signifikant på 1%-nivået.

Selv om modellen ikke har utpreget høy forklaringskraft, får den frem noen interessante trekk vedrørende unge representanter. Den viser nemlig at antall plasser som skal fordeles og utflytting av 16-19-åringene har stor innvirkning på andelen unge folkevalgte under 26 år, men ikke for andelen under 31 år. Det innebærer at andelen unge folkevalgte er betinget av tilfanget av unge kandidater – høy utflyttingsgrad av potensielle unge kandidater trekker naturlig nok ned andelen unge representanter. Det er også naturlig å tolke resultatene i retning av at høy utflytting av unge medfører færre velgere som kumulerer unge representanter. Det har igjen sammenheng med antall plasser som skal fordeles, som også har betydelig innvirkning: Jo færre plasser å fordele, dess færre unge blir valgt inn. Det gir også et signal om at de unge kandidatene ikke står på de sikre plassene.

Vel så interessant er det at ujevnheterne forbundet med antall plasser og utflytting forsvinner når vi innlemmer aldersgruppen 26-30 i ungdomsgruppen. Dette er i tråd med foregående tabeller som viste at økningen i andelen unge særlig var forbundet med denne aldersgruppen. Regresjonsanalysen bekrefter dette, men får også frem at dette innebærer en utjevning av unge representanter utover hele landet. En mulig forklaring på dette er at de som flyttet ut tidlig vender tilbake til oppvekstkommunen etter endt utdanning.

Det vil i så tilfelle bety at rekrutteringsproblemet i noen grad bunner i dårlig utdanningstilbud (evt. arbeidsmarked) på hjemstedet, noe som innebærer at mange unge må forlate hjemkommunen før de kan etablere seg. Dette ser ut til å skape et underskudd av unge kandidater og unge velgere mange steder, noe som antyder at lav ungdomsrepresentasjon for en stor del kan være et strukturelt problem. Aldersunderskuddet knyttet til nevnte faktorer opphører imidlertid når

innbyggerne kommer i andre halvdel av tyveårene. Funnene så langt – hvor vi har sett på den generelle befolkningen i form av aggregerte data – støtter dermed opp om den nevnte sosialiseringshypotesen; det tar litt tid å komme seg inn i partipolitikken og det representative demokrati.¹⁰ Politisk engasjement er ingen medfødt egenskap, men noe man tilegner seg etter hvert som livet går sin gang. Vi bør legge til at dette dreier seg om partipolitikk og at bildet kan være noe annerledes i forhold til andre former for politisk aktivitet. Det er også grunn til å anta at de unge som har blitt valgt inn skiller seg fra unge generelt når det gjelder politisk aktivitet – og da særlig i forhold til partipolitisk aktivitet.

Analysen videre i rapporten vil nærme seg problemstillingen om hvorfor unge ikke er bedre representert i lokalpolitikken gjennom intervjuer av folkevalgte. Er rekrutteringen lav fordi unge ikke vil inn i lokalpolitikken, er det fordi de ikke er ønsket, eller er det fordi de ikke vet at de er ønsket? Eller, er det fordi unge ikke har opparbeidet den nødvendige politiske ballasten ennå? På alle disse punktene er det grunn til å anta at unge folkevalgte skiller seg fra unge mer generelt, og vi vil ta høyde for det i våre tolkninger.

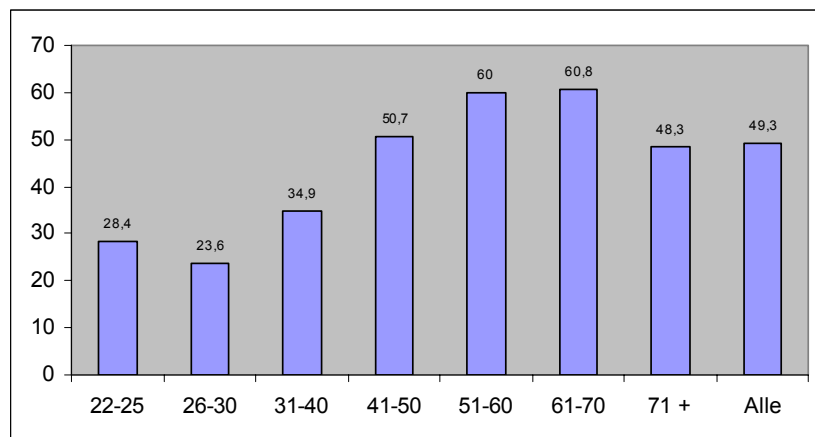
2.2 Frafall

Er det så slik at frafallet er høyere blant unge enn eldre? Siden politikerarkivet bare registrerer opplysninger om de som ble valgt inn i 2003, inneholder det heller ikke opplysninger om frafall som sådan. Arkivet inneholder imidlertid opplysninger om gjenvalg som skulle gi et tilnærmedesvis riktig bilde av situasjonen på frafallsfronten. Det reelle frafallet vil avvike noe fordi noen tar gjenvalg uten å bli valgt inn for en ny periode, noe som gjør at det å benytte gjenvalg som indikator for frafall, vil etterlate et inntrykk av at frafallet er høyere enn det faktisk er. Figur 2.2 gjengir gjenvalgsprosenten i ulike aldersgrupper for 2003. (Informasjon om gjenvalg i ulike aldersgrupper er ikke tilgjengelig for 1999.) Aldersinndeling er den samme som ble benyttet i figur 2.1. For at dette skal gi mest mulig riktig bilde har vi imidlertid utelatt de som er 21 år eller yngre fra beregningen.

¹⁰ Dette står ikke i motsetning til at unges vei til folkevalgte organer går via partiene som vi viser senere i rapporten. Sosialiseringshypotesen sier ikke at alle unge har svak tilknytning til partiene, men at de har svakere tilknytning enn andre. Unge representanter avviker fra dette mønsteret ved at de er svært engasjert i partiene.

Dette fordi disse av naturlig grunner ikke har hatt muligheten til å ta gjenvalg.

Figur 2.2 Gjenvalg og alder (2003-kullet)

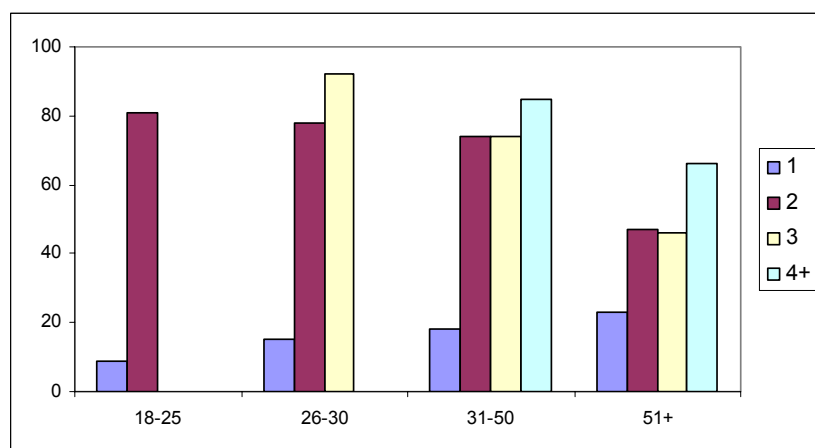
Nesten femti prosent av dem som ble valgt inn til landets kommunestyre i 2003 satt i forutgående periode, noe som indikerer at nær halvparten av representantene fra 1999-2003 ikke tok gjenvalg. Tilsvarende var det 37 prosent som tok gjenvalg i 1987 og 1991, 38,6 prosent i 1995 og 48 prosent i 1999. Dermed har frafallet blitt betydelig mindre med årene, og da sannsynligvis som en følge av at det har blitt færre plasser i kommunestyrene, noe som medfører at kandidatene må stå høyere opp på listene for å bli valgt. En konsekvens av dette er at umotiverte kandidater i mindre grad blir valgt inn, noe som igjen fører til at færre trekker seg ved neste korsvei.

Vi har tidligere vært inne på at færre plasser kan gjøre det vanskeligere for unge å komme inn siden de gjerne havner litt lenger ned på listene og sjeldnere på forhåndskumulerte plasser. Figuren antyder da også at gjenvalget er betydelige lavere blant yngre representanter enn andre. Dette skyldes nok også at yngre representanter befinner seg i en mindre stabil livsfase enn andre. Dette er en fase hvor mye skjer, både når det gjelder utdanning, arbeid og familie, og det kan være vanskelig å opprettholde en aktiv deltagelse i lokalpolitikken tid.

En alternativ forklaring er at gjenvalg er et kumulativt fenomen – altså at gjenvalg avler gjenvalg. I så er det ikke gjenvalg så mye et spørsmål om hvor gammel representanten er, men hvor mange perioder de har sittet. En slik problemstilling lar seg ikke analysere med registerdata

de registerdata vi har benyttet forut, men vi kan få et innblikk i dette via surveyundersøkelsen av lokalpolitikere fra perioden 1999-2003. I og med at intervjuene ble foretatt først i 2004, hadde de yngste hatt mulighet til å ta gjenvalg. Når det gjelder antall perioder så er det en størrelse med sterk kobling til alder – de eldre har i kraft av lengre levetid også hatt mulighet til å ta flere gjenvalg enn yngre. Dermed fremstår aldersgruppene 18-25 med to perioder i figur 2.3, og aldersgruppen 26-30 med tre perioder.

Figur 2.3 *Gjenvalg 2003 etter alder og antall perioder blant innvalgte 1999. Prosent.*

Figur 2.3 er klar og entydig. Det er første periode som er bøygen – og det i alle aldersgrupper. Tilbøyeligheten til gjenvalg øker riktignok noe med alderen, men det er åpenbart at første periode er den viktigste i når det gjelder. Gjenvælgsprosenten øker dramatisk etter at en periode er fullført, og med forbehold om statistiske utvalgsfeil, er det faktisk de unge som oftest tar gjenvalg etter andre periode. Høyest gjenvalg finner vi blant representanter som befant seg i øvre del av tyveårene da ble valgt inn i 1999 og som hadde tre perioder bak seg. Blant disse har så godt som alle tatt gjenvalg. Det innebærer likevel ikke at disse kommer til å fortsette i det uendelige. Selv om også representanter med fire perioder bak seg i aldersgruppen 31 – 50 er veldig høy, så synker tilbøyeligheten til å bli sittende etter hvert som vi beveger oss oppover alderstrinnene.

Dette gjør at det er åpenbart at første periode er en kritisk fase for kontinuiteten i norsk lokalpolitikk. Selv om det fortsatt er en

sammenheng med alder og gjenvalg, så er det all grunn til å trekke frem tidligere erfaring fra kommunestyre som den viktigste drivkraften til å ta gjenvalg. Det antyder at den første perioden er kritisk for representantene velger å frafalle ved neste valg eller ikke.

Vi kommer tilbake til hvilke motiver representantene selv oppgir for å trekke seg fra lokalpolitikken i kapitlet om frafall.

2.3 Avslutning

Politikerarkivet for innværende periode avdekket for det første at andelen unge representanter er omtrent dobbelt så høyt som tidligere antatt. Åtte prosent av norske lokalpolitikere er 30 år eller yngre i valgåret. Dersom ungdomsgrensen trekkes ved 25 år, blir imidlertid bildet et annet. Aldersgruppen 18-21 og 22-25 teller omtrent 2 prosent hver. Det innebærer at de yngste er kraftig underrepresentert i forhold til tilsvarende størrelse i befolkningen.

Totalt sett innebærer tallene at unge er bedre representert enn antatt, samtidig som det også er klart at unge er underrepresentert i landets kommunestyre. Denne underrepresentasjonen ville ikke vært å regne som noe stort problem hvis tallene hadde vært likelig fordelt over kommunene. Selv om unge også da ville vært underrepresentert, hadde de i det minste vært til stede i de fleste kommunestyre. Slik er det imidlertid ikke, og svært mange kommuner kan ikke vise til noen unge representanter i det hele tatt. Lokalpolitikken har et rekrutteringsproblem når hele 20 prosent av landets kommunestyre mangler representanter under 31 år. På den positive siden merker vi oss at hver fjerde kommune hadde 2 eller flere representanter under 26 år. Bildet er dermed ikke like mørkt over hele landet. Samtidig kan bare hver tiende kommune sies å ha en god ungdomsrepresentasjon, med tre eller flere representanter under 26 år.

Analysen av materialet antyder at problemet med rekruttering av unge har en strukturell forankring. Kommuner med færrest unge representanter har stor utflytting av unge, noe som tilsier at tilfanget av unge kandidater er lite. I tillegg kommer at det er færre unge i kommunestyre med få plasser - jo flere plasser, dess høyere andel unge.

Når det gjelder frafall, så er ikke tall for dette tilgjengelig på aggregerte nivå, og vi benyttet derfor tall for gjenvalg for å få en oversikt. Her merket vi oss for det første at gjenvalgsprosenten har vært stigende de siste 10-15 femten årene – sannsynligvis som en følge av antall plasser i kommunestyrene rundt omkring har blitt

færre. For det andre var gjenvalget betydelig lavere blant de unge enn andre, noe som nok skyldes at unge er inne i en mer omskiftelig livssituasjon enn andre. En kontroll for antall perioder representantene hadde sittet tidligere, viste imidlertid at gjenvalg blant unge som hadde sittet mer enn en periode var mer vanlig enn blant eldre.

3 Motivasjon og rekruttering

I forutgående kapittel kom det frem at utbredelsen av unge politikere varierer sterkt over det ganske land, og at det er store forskjeller mellom kommunene når det gjelder rekruttering av unge kandidater. Svært mange kommuner har ingen unge representanter i det hele tatt, mens et mindretall av kommunene har svært god representasjon av unge folkevalgte. Analysen trakk imidlertid ikke inn egenskaper knyttet til de enkelte representantene, altså egenskaper som forteller noe om hvordan lokalpolitikere blir rekruttert.

Hvordan har lokalpolitikere blitt rekruttert, og hvilke motiver har de for å la seg nominere? Har unge andre motiver for å la seg nominere enn andre? Skjer rekrutteringen av unge og eldre gjennom de samme kanalene? Går de inn for oppgaven med liv og lyst, eller aksepterer de å bli satt opp på lista mest for å være greie med håp om å ikke bli valgt inn?

Vi nærmer oss problemstillingen indirekte gjennom en analyse av sittende og tidligere lokalpolitikere. I utgangspunktet er det rimelig å anta at unge folkevalgte skiller seg ut fra unge flest når det gjelder politisk engasjement. De har mer eller mindre frivillig trådt inn i lokalpolitikken og signaliserer på den måten en positiv innstilling til vervet. Antagelig har de også større kunnskaper om hva vervet går ut på og hva lokalpolitikk dreier seg om enn annen ungdom. Unge folkevalgte er således neppe representative for unge flest, noe som gjør det vanskelig å generalisere svarene fra unge folkevalgte. Av den grunn ble det også foretatt noen dybdeintervjuer med ungdom som ikke var folkevalgte, for på den måten å få en antydning om hva de mente om dette. Problemstillingen er likevel av en slik art at det neppe ville falle heldig ut å intervjuer helt tilfeldig ungdom, og vi bestemte oss derfor for å snakke med noen som sitter i eller har sittet i kommunale ungdomsråd. Dette er ungdom som er engasjert, om ikke i partipolitikk, så i hvert fall i nærmiljøet, og som har vært i befatning med lokalpolitikken.

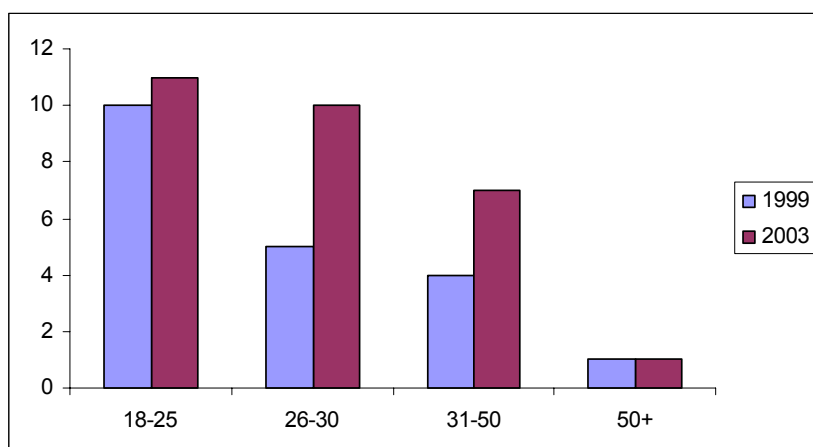
3.1 Nominasjon

Det første hinderet som må passeres for å bli folkevalgt er nominasjonen, og vi er i første omgang ute etter å finne ut om unge og eldre blir rekruttert via de samme kanalene. Vi spurte derfor representantene om hvordan de trodde nominasjonskomiteen hadde blitt oppmerksomme på dem (tabell 3.1), og mer konkret, hvordan de hadde havnet på lista (figur 3.1).

3.1.1 Hvordan komme på lista?

Representantene ble altså spurt om foranledningen til at de hadde havnet på en politisk liste. Dette er en prosess som i stor grad er styrt av de politiske partiene selv; men det er også mulig å fremme eget kandidatur. Det synes dessuten å være en utbredt oppfatning at valglistene inneholder mye listefyll, og vi ønsket derfor å skille mellom representanter som hadde svart ja på anmodning og de som hadde bedt om å få slippe. Man kan også bli ført opp på en valgliste uten å være spurt på forhånd – så fremt man er valgbar og ikke er medlem av et annet parti.

De to siste alternativene kunne antas å bidra til forklaringen på det høye frafallet blant norske lokalpolitikere, men viste seg å være lite utbredt blant valgte representanter – omtrent 3 prosent i alle aldersgrupper (se appendiks). En forklaring på det er naturligvis at nødvendigheten av listefyll blir større jo lenger ned på listene man beveger seg, og at valgte kandidater stort sett befinner seg høyt opp på listene – og gjerne på plasser som er forhåndskumulert. Resultatet innebærer imidlertid at lokale folkevalgte i liten grad velges inn mot egen vilje, og at forekomsten av listefyll i beskjeden grad bidrar til å forklare det høye frafallet i norsk lokalpolitikk. Stort sett har representantene akseptert å bli satt opp på liste etter forespørsel fra nominasjonskomiteen, men det er også en del som lanserer sitt eget kandidatur. På dette området foreligger interessante aldersforskjeller, og figur 3.1 gjengir andelene som selv ba om å bli satt opp i de ulike aldersgruppene for to politikergruppene.

Figur 3.1 *Andel som selv ber om å bli satt opp etter alder.*

Det synes for det første å ha vært en generell økning i forhold til å fremme eget kandidatur ved valget i 2003 sammenlignet med forutgående lokalvalg. Dette gjelder i alle aldersgrupper med unntak for representanter som har passert 50. Likevel er det klart at de unge kandidatene har vært langt mer frempå for å fremme eget kandidatur enn eldre kandidater. Nivået blant de aller yngste er markert høyere ved begge valg. De eldste er fremdeles svært beskjedne på egne vegne, og havner stort sett på listene etter anmodning fra partiet. Alternativt kan det bety at eldre ikke trenger å fremme eget kandidatur i samme grad som yngre for å havne på listene.

At de yngste fremmer eget kandidatur oftere enn andre kan være et uttrykk for flere ting. For det første kan det skyldes en kulturell forskjell. Tidligere har det ikke vært helt stuerent å fremme eget kandidatur – det å bli satt opp på liste er noe man blir bedt om av partiet. Gitt at tallene her gir et riktig bilde av utviklingen, kan det synes som om det har blitt mer vanlig å bryte med denne tradisjonen, og siden ungdom hopper på nye trender raskere enn voksne, er utslagene naturlige. En annen forklaring er selvsagt at egenlansering er en måte de yngste kan benytte for å kompensere for kortere politisk erfaring.

Med unntak for de sikre plassene på listene, er det stort sett ikke spesielt vanskelig å bli satt opp på en liste ved norske kommunevalg. Tallene her er antagelig uttrykk for at politisk engasjert ungdom har oppdaget at muligheten for å bli satt opp øker hvis de selv tar initiativet. Ved å lansere seg selv kan de bli plassert foran eldre kandidater som ikke er så veldig interessert i å bli lokalpolitikere.

Samtidig er det også verdt å merke seg at det er de yngste som har størst tro på at de har blitt oppdaget gjennom sin aktivitet i partiet (se under).

Vi undersøkte derfor om det var forskjeller på tvers av partiene, og det viste seg at unge folkevalgte fra Høyre og Fremskrittspartiet skilte seg ut. Nesten hver femte unge representant fra disse partiene hadde selv bedt om å bli satt opp. Med unntak for unge representanter fra Arbeiderpartiet, hvor andelen er 10 prosent, ligger tilsvarende andeler i andre partier godt under 10 prosent. Blant eldre representanter er det jevnt over 5 prosent som selv hadde bedt om å bli satt opp, noe som gjelder alle partier - også Frp og Høyre.

Kort oppsummert forteller disse tallene at det finnes en del unge i kommunene som er svært interessert i å delta i lokalpolitikken. Materialet bekrefter med andre ord tidligere forskning på området som har vist at en god del unge er villige til å stille til valg hvis de blir spurt (Ringkjøb 2000).

3.2 Gjennom hvilke kanaler?

Langt de fleste havner på lista etter anmodning fra partiet (jf forrige avsnitt). En slik anmodning kommer likevel neppe ut fra det blå, og i et rekrutteringsperspektiv er det interessant å finne ut hvordan representantene tror at nominasjonskomiteen fattet interesse for deres kandidatur. Med bakgrunn i tidligere undersøkelser fant vi frem til syv vanlige måter nominasjonskomiteene ble oppmerksomme på mulige kandidater, og ba representantene angi hvilke former som var aktuelle for dem. Representantene kunne oppgi flere alternativer,¹¹ og resultatet er gjengitt i tabell 3.1.

¹¹ I en tilsvarende undersøkelse om rekruttering til lokalpolitikk utført av Jacob Aars (2004) ba man representantene oppgi bare en av kanalene som er nevnt i tabellen, og er årsaken til at tallene her er gjennomgående høyere sammenlignet med hans undersøkelse.

Tabell 3.1 *Hvordan representantene tror nominasjonskomiteen ble oppmerksom på dem. Prosent*

		18-25	26-30	31-50	50+
1. Tok selv kontakt	1999	8	12	7	3
	2003	10	10	9	3
2. Gjennom aktivitet i partiet	1999	61	46	39	45
	2003	66	47	35	45
3. Gjennom aktivitet i bestemte Saker	1999	36	24	23	19
	2003	19	9	20	18
4. Gjennom kommunale tillitsverv	1999	4	8	7	12
	2003	6	2	9	10
5. Gjennom aktivitet i lag og Organisasjoner	1999	51	42	43	51
	2003	32	25	42	40
6. Gjennom aktivitet i ungdomsråd	1999	12	1	-	-
	2003	18	3	-	-
7. Gjennom personlig bekjente	1999	51	51	42	34
	2003	34	43	41	33
Antall ”treff”	1999	2,1	1,8	1,6	1,6
	2003	1,7	1,4	1,6	1,5

Generelt gjelder det at aktivitet i parti og lag og organisasjoner er de viktigste arenaene for å gjøre seg til kjenne for nominasjonskomiteen. Men også personlig bekjente utgjør en viktig kanal - og faktisk viktigere enn aktivitet i forhold til bestemte saker. Rekrutteringen skjer således også i stor grad via personlige kontakter i nærmiljøet, ikke bare gjennom formaliserte kanaler. Det innebærer at partiene slett ikke har enerett på å rekruttere kandidater. I siste instans er det riktignok partiene som har kontroll over hvem som kommer med på listene og på hvilke plasser, men tallene her antyder at partiene er åpne for innspill som ikke nødvendigvis kommer fra partiet selv. På dette området skiller nominasjonsprosessen til lokalpolitikken seg vesentlig fra nominasjonen av kandidater til Stortinget. Der foregår prosessen internt i partiet, og har i det senere blitt møtt med krav om å bli mer åpen og inkluderende – særlig i forhold til medlemmene, men også i noen grad overfor borgere utenfor partienes rekke (Heidar & Saglie 2002: 70). Nominasjonsprosessen i lokalpolitikken er øyensynlig langt mer åpen enn tilsvarende prosess i rikspolitikken.

I forhold til alder avdekker tabellen interessante forskjeller. Tallene antyder at unge gjør seg bemerket på flere steder enn de eldre, noe som kan indikere at unge folkevalgte er svært synlige personer i lokalmiljøet.

En gjengs oppfatning i dag – det være seg i media eller forskning – er at unge er opptatt av enkeltsaker og mindre interessert i en politisk helhet av den typen som politiske partier representerer. I lys av slike oppfatninger burde tallene i tabell 3.1 overraske. For de yngste er aktivitet i partiet nemlig den viktigste kilden for å bli oppdaget av nominasjonskomiteen, og denne form for aktivitet er viktigere for de yngste enn eldre.¹² For eldre er aktivitet i organisasjoner og lag minst like viktig som partiet. Denne siste typen av aktiviteter er også viktig for de yngste, men altså mindre viktig enn aktivitet i politiske partier. Betydningen av aktivitet i lag og organisasjoner er dessuten betydelig svekket fra nominasjonen i 1999 til nominasjonen i 2003 blant de unge.

Betydningen av aktivitet i bestemte saker er også svekket fra 1999 til 2003. Dette er et område hvor yngre er forventet å legge mesteparten av sitt politiske engasjement, men har altså avtatt vesentlig som kanal inn i lokalpolitikken mellom de to valgene. Det kan selvsagt ligge flere årsaker bak en slik utvikling – det kan for eksempel hende at partiene ikke har vært spesielt fornøyd med representanter som de har rekruttert via enkeltsaker. Det kan også være et uttrykk for økt ”profesjonalisering” av unge folkevalgte i den forstand at de er unge politikere mer enn unge i politikken.

En annen mulighet er at de som ankom lokalpolitikken via saksorganisasjoner i 1999 ikke har funnet arbeidet som lokalpolitiker særlig tilfredsstillende, og gitt uttrykk for det overfor andre saksaktivister forut for nominasjonen i 2001. En kontroll for dette avkrefte imidlertid at det foreligger slike tendenser. Tallene (ikke vist her) antyder snarere at representanter som har kommet inn via aktivitet i bestemte saker, føler at de har utrettet mer enn andre samtidig som de oftere tok gjenvalg. Dette gjelder også for representantene som sitter i inneværende periode. Det peker i retning av at heller ikke aktivister betrakter politikk i et spesielt snevert perspektiv. Underforstått i dette ligger at det å arbeide for politiske enkeltsaker ikke nødvendigvis foretrekker politisk arbeid i partier.

Ungdom tror seg i liten grad oppdaget via kommunale tillitsvern, med unntak for delttagelse i ungdomsråd. Ellers merker vi oss nedgangen blant eldre ungdommer når det gjelder betydningen av lag og organisasjoner. Dette er sannsynligvis en konsekvens av at de har blitt for gamle til å bli oppdaget av politikken gjennom aktivitet i

¹² Nivå ble ikke spesifisert, slik at det trenger ikke dreie seg om aktivitet i det lokale partilaget, men kan også være lagt til ungdomspartiet på fylkesplan eller sentralt.

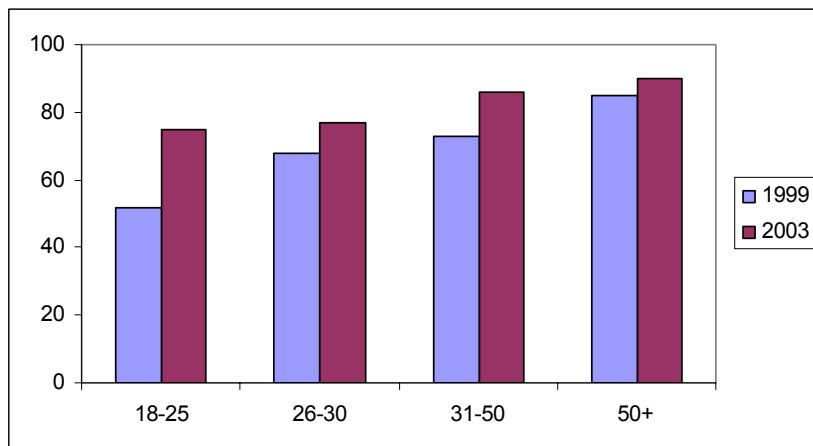
ungdomslag, samtidig som barna deres ikke er gamle nok til at de har kommet ut i organisasjonslivet som foreldre.

Det at partiene synes å være den viktigste kanalen for unges inntreden i lokalpolitikken kan imidlertid representere et problem i forhold til oppgaven med å få unge rekruttert inn i lokalpolitikken. Som vi var inne på i innledningskapitlet, har ikke ungdom i alminnelighet generelt rukket å etablere sterke bånd til politiske partier. Dermed blir det også vanskelig for ungdom generelt å finne veien til lokalpolitikken. Ungdomsrådene kan være et skritt på veien for å få flere inn, og da kanskje særlig på steder hvor det er få unge politikere fra før av og dårlig med politiske ungdomsorganisasjoner. Slike råd kan ha en dobbeltrolle ved at de kan fungere som en arena hvor de unge blir kjent med lokalpolitikken (og partiene), samtidig som partiene får en mulighet til å bli kjent med hvilke politiske ressurser den lokale ungdommen besitter.

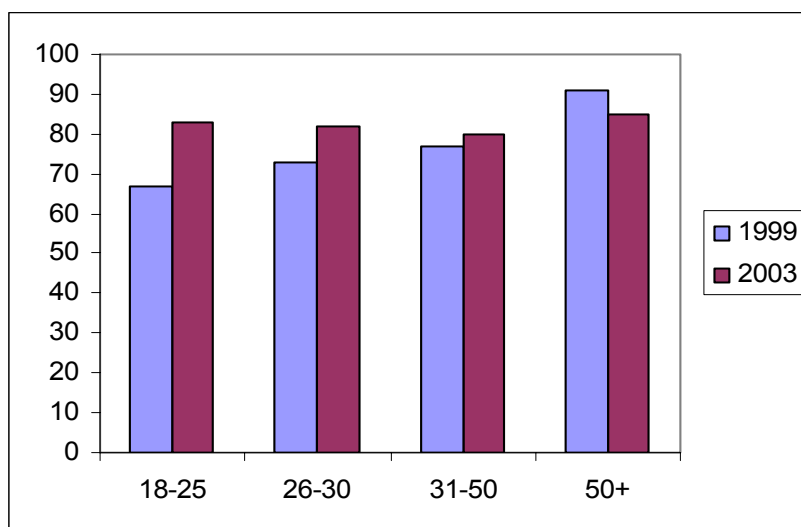
3.3 Med hvor mye engasjement?

En sak er å gi aksept til å bli satt opp på en politisk liste, en annen sak er å gjøre en aktiv innsats i valgkampen for å bli valgt til by- eller kommunestyre. Valgkampinnsats vil selvsagt også være påvirket av hvor sannsynlig kandidatene antar det er å bli valgt inn - som igjen er en refleks av listeplassering. Figur 3.2 angir andelen som regner det som svært sannsynlig at de ville bli valgt inn i de ulike aldersgruppene, mens figur 3.3 gjengir innsatsen i valgkampen.

Figur 3.2 *Andel som regnet det som sannsynlig at de ville bli valgt inn*

Nivåforskjellene på tallene fra 1999 og 2003 er antagelig mest et utslag av at vurderingen har ulik avstand i tid – representantene fra 1999 blir bedt om å vurdere noe som skjedde for fem år siden, mens sittende politikere skal vurdere noe som skjedde for ett år siden. En annen, substansiell forklaring som kan ha betydning er at valgordningen ble endret mellom de to valgene. I 1999 kunne velgerne både stryke og kumulere kandidater, noe som kan ha ført til overraskelser for mange av dem som var plassert på usikre plasser – og kanskje også langt nede på listene. I 2003 var strykninger ikke lenger tillatt, noe som reduserte muligheten for at kandidater ble skjøvet nedover på listene og ut av kommunestyrene. Det skulle likevel være hevet over tvil at yngre representanter vurderte egne sjanser for å komme inn å være lavere enn eldre gjør. Dette må forstås som en konsekvens av at yngre kandidater sjeldnere er plassert på sikre plasser enn eldre kandidater.

Figur 3.3 *Andel som deltok mye eller en del i valgkampen*

Nivået på valgkampaktiviteten varierer også noe mellom 1999 og 2003, samtidig som sammenhengen mellom aktivitet også endrer seg. Eldre var mer aktive enn yngre i forutgående periode, mens forskjellene i aktivitet mellom aldersgruppene foran valget i 2003 er heller små.

Siden det er rimelig å forvente at valgkampaktivitet varierer med antatt sjanse for å komme inn, ble sammenhengen mellom valgkampaktivitet og alder kontrollert for antatt sjanse. Sammenhengen mellom alder og aktivitet viser seg da å være svak positiv i 2003 og svak negativ i 1999. Det kan tolkes i retning av at deltagelse i valgkampen i liten grad har noe med alder å gjøre, men stort sett er en refleks av listeplassering. Kandidater som står høyt på listene deltar oftere i valgkampen enn de som er plassert lengre ned. Dermed er det listeplassering som gjør at yngre deltar noe mindre enn eldre – ikke at de er unge.

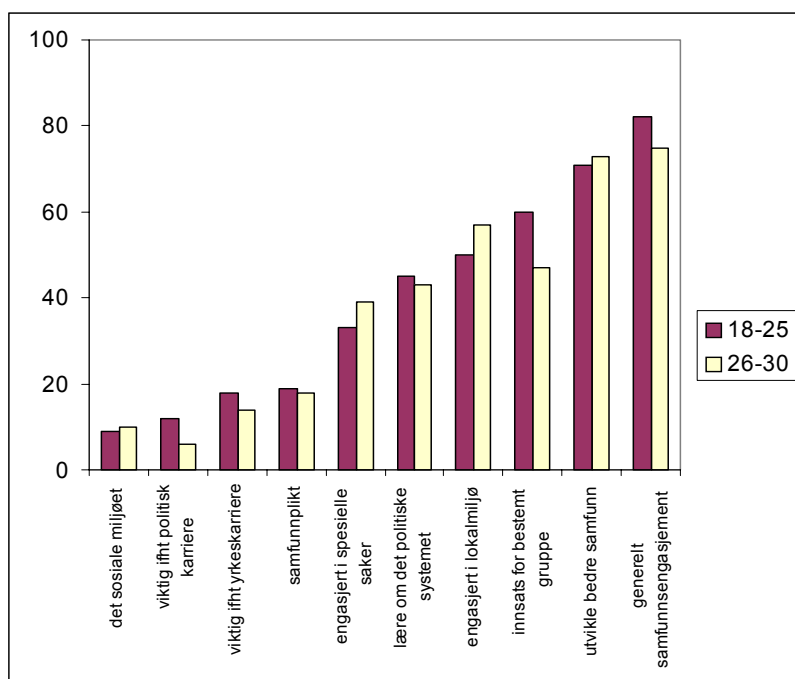
Vi undersøkte også her om det forelå forskjeller mellom partiene. Her er det imidlertid vanskelig å finne klare mønstre som er felles for begge perioder. Generelt synes det likevel som om representantene fra Høyre og Fremskrittspartiet legger ned mest arbeid i valgkampen, fulgt av Arbeiderpartiets representanter. For Høyre er det en tendens til at de yngste og eldste representantene var mest aktive, mens de voksne representantene hadde vært mest aktive i Fremskrittspartiet. Slik var det også blant representantene til Senterpartiet i begge perioder og blant representantene til Arbeiderpartiet i 1999. I 2003

hadde dette endret seg i Arbeiderpartiet - da var nemlig de yngste påtagelig mer aktive enn sine eldre kolleger.

3.4 Motivasjon

Motivene for å la seg nominere til lokalpolitiske verv kan være mange. Noen kan være interessert i å gjøre en innsats for bestemte grupper, som for eksempel ungdom, mens andre stiller fordi de er generelt engasjert i politikk. Representantene ble bedt om ta stilling til viktigheten av 10 forskjellige motiver for å la seg nominere, og viktigheten for unge er gjengitt i figur 3.4 i rangert rekkefølge.

Figur 3.4 *Viktigste motiver for å bli folkevalgt blant unge representanter. Prosent som oppgir svært eller nokså viktig. 2003.*

Et første inntrykk er at representanter under og over 25 år stilte med noenlunde samme forventninger til vervet. Figuren er ellers interessant i forhold til det inntrykk som er skapt om at ungdom er mer orientert mot enkeltsaker og grupper enn partipolitikk. Figur 3.2

gir et annet inntrykk av de unge ved at det er generelt samfunnsengasjement og et ønske om å utvikle et bedre samfunn som skårer høyest i forhold til motivasjon. Innsats for bestemte grupper og lokalmiljø utgjør også viktige motivasjonsgrunnlag, men altså ikke i samme grad som de to førstnevnte. Ønsket om å få gjennom spesielle saker er også et viktig motiv for mange, mens det er relativt få som lar seg motivere av karriere. Imidlertid, selv om politisk karriere ikke er et spesielt viktig uttalt motiv, viser tallene at lokalpolitikken utgjør en viktig kanal for politisk rekruttering utover lokalpolitikken. I det store og det hele er likevel det generelle inntrykket at også unge går inn i lokalpolitikken ut fra et bredt engasjement, og i liten grad motivert av enkeltsaker eller gruppeinteresse.

Spørsmålet er så om de unge skiller seg fra de eldre når det gjelder motiver, og sammenhengen mellom alder og motiv er gjengitt i tabell 3.2. For å lette presentasjonen, gjengis bare korrelasjonskoeffisientene for sammenhengen mellom alder og motivasjon. Positive koeffisienter innebærer at gjeldende motivasjon er viktigst for eldre representanter, negative koeffisienter at den er viktigst for yngre.

Tabell 3.2 *Motivasjon og alder. Korrelasjonskoeffisienter*

	1999	2003
Innsats for bestemt gruppe	,03	-,14
Generelt engasjert	,09	-,02
Engasjert i lokalmiljø	,16	,19
Spesielle saker	,14	,09
Utvikle et bedre samfunn	,10	,01
En samfunnsplikt å stille når man blir spurt	,26	,23
Tiltrukket av det sosiale miljøet rundt politikken	,29	,06
Erfaringer fra politiske tillitsverv er viktig i forhold til egen yrkeskarriere	-,06	-,21
Springbrett for politisk karriere	-,13	-,28
Lære om hvordan det politiske systemet fungerer	-,10	-,23

Det er klare tendenser i retning av at yngre i større grad enn eldre betrakter vervet som et springbrett for egen karriere – det være seg politisk eller yrkesmessig. Dette kan tolkes som uttrykk for opportunisme blant unge representanter, men er vel egentlig bare en naturlig følge av at de befinner seg i en tidlig fase av livsløpet. Eldre representanter er allerede langt inne i karriereløpet, og karriere blir dermed i mindre grad en motiverende faktor for å søke eller akseptere verv som lokalpolitiker.

Et annet viktig motiv for de unge er innsats for en bestemt gruppe, hvor det i 2003 er en klar sammenheng med alder. Når det ikke er noen sammenheng mellom alder og innsats for en bestemt gruppe i 1999, så skyldes det at de eldste anså dette som et like viktig motiv for å la seg nominere som de unge ved dette valget. De yngste og de eldste er dermed mest ivrige etter å tale bestemte grupper sak, og det er naturlig å anta at ”bestemte grupper” er knyttet til det å være ung eller til det å være eldre.

Når det gjelder samfunnsplikt er det eldre representanter som utmerker seg ved å betrakte dette som et viktig motiv. Dette er i tråd med det tidligere forskning har vist i forhold til valgdeltagelse – Lawrence Rose (2002) finner at borgere under 30 år i langt mindre grad enn andre oppfatter stemmegivning som noen borgerplikt. En slik tendens kan tolkes som en konsekvens av den økte individualiseringen mange mener finner sted i dag, og som særlig er antatt å være relevant i yngre deler av befolkningen. Hvis så er tilfelle, vil det kunne ha konsekvenser for fremtidig rekruttering.

En alternativ tolkning er selvsagt at tendensen er nok en bekreftelse på sosialiseringshypotesen - det tar tid å opparbeide et forhold til politikk og tilhørende institusjonelle ordninger. Når unge i liten grad har utviklet nære bånd til bestemte partier, vil det føles rart for dem å oppgi samfunnsplikt som et viktig motiv for å la seg nominere. Dette er antagelig en viktig forklaring på forskjellene mellom yngre og eldre i denne sammenheng. Vi har imidlertid ingen mulighet til å teste hvordan dette vil utvikle seg i tiden fremover, eller å avgjøre om kommende generasjoner vil engasjere seg i lokalpolitikken eller ikke. Etter vår mening peker likevel funnene som er gjengitt i denne rapporten ikke i retning av at kommende generasjoner er i ferd med å vende lokalpolitikken ryggen. Selv om motivene blant unge folkevalgte ikke er representative for unge generelt, så antyder tallene at det finnes et godt rekrutteringsgrunnlag i de yngre lag av befolkningen.

3.5 Avslutning

Når det gjelder rekruttering til listene viser det seg at yngre skiller seg en del fra eldre og dette gjelder særlig dem som er 25 år eller yngre. Det er en klar tendens til at de oftere lanserer seg selv som kandidater enn eldre kandidater. Dette antyder at det foreligger kulturforskjeller mellom aldersgruppene. Yngre kan dessuten ha et større behov for å bli sett enn eldre for å bli lagt merke til av nominasjonskomiteen.

Motivasjonen for å bli valgt inn i kommunestyret varierer heller ikke mye med alder. Yngre ser oftere vervet som steg i karrieren, mens eldre oftere betrakter vervet som en samfunnsplikt. Det er også en liten tendens til innsats for bestemte grupper er et viktigere motiv for yngre, mens eldre oppgir engasjement i lokalmiljø og spesielle saker noe oftere enn yngre. De viktigste motivasjonene for de unge er likevel generelt samfunnsengasjement og et ønske om å utvikle et bedre samfunn. Unge lokalpolitikere synes således også å nærme seg lokalpolitikken med et blikk for helheten.

De yngre synes å være svært synlig i det politiske miljøet. De angir langt flere arenaer enn andre på spørsmål om hvor de tror nominasjonskomiteen ”oppdager” dem. Overraskende nok viser det seg at aktivitet i partiet er den viktigste kanalen inn på listene for de unge, og denne kanalen er viktigere for dem enn andre.

Interessen for å delta i valgkampen og antatt sjanse for å bli valgt inn er lavere hos yngre enn eldre, noe som skyldes at de er plassert noe lenger ned på listene enn eldre kandidater og i mindre grad har inntatt de forhåndskumulerte plassene på listene.

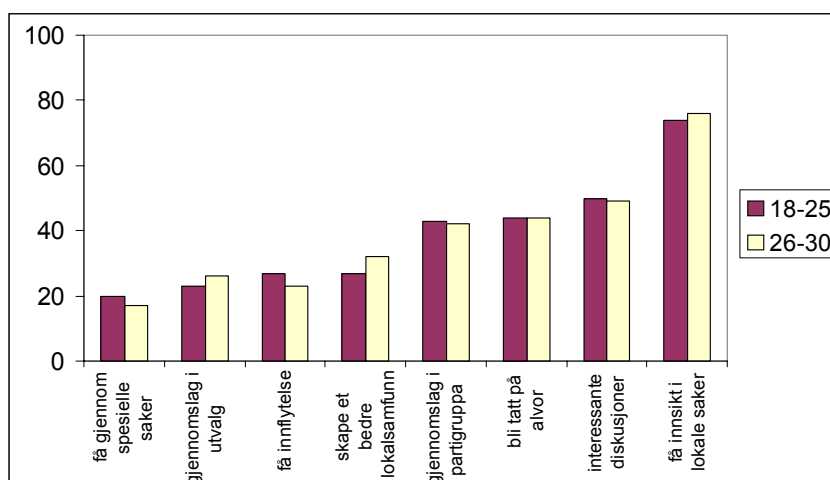
4 Forventninger og erfaringer

Hvilke forventninger har så unge representanter til vervet som folkevalgt, og skiller deres forventninger seg fra de forventninger eldre representanter måtte ha? Det naturlige oppfølgingsspørsmålet til dette er hvilke erfaringer de unge representanter har fra vervet som folkevalgt, og om de unge har gjort seg andre erfaringer enn eldre. Momentene som berøres vedrørende forventning og erfaring er sammenfallende, og vi avslutter bolken om forventninger og erfaringer med å undersøke om erfaringene står i stil med forventningene.

4.1 Forventninger til vervet

For å få kjennskap om hvilke forventninger representantene hadde til vervet før de ble valgt inn, presenterte vi noen mål man kan ha som folkevalgt og ba representantene om å angi i hvilken grad dette var noe de hadde forventet. I første omgang viser vi hvilke forventninger unge har til vervet, dernest undersøker vi om unge skrider til vervet med andre mål enn sine eldre kolleger. Forventningene blant unge representanter er gjengitt i figur 3.5.

Figur 4.1 *Unge forventinger til vervet. 2003. Prosent som uttrykker stor grad av forventning.*

Forventningene til de to unge aldersgruppene er nokså samstemte – kandidater under 25 stiller stort sett med samme forventninger som unge over 25. Ikke uventet er forventningene høyest til det å få innsikt i lokale saker – nesten 80 prosent av unge representanter forventet at de ville oppnå dette gjennom vervet. Forventningene er dessuten nokså store i forhold til deltagelse i interessante diskusjoner og å få gjennomslag i partigruppa. Forventningene er betydelig lavere i forhold til å få gjennomslag i utvalg og til å få gjennom spesielle saker. Unge har heller ikke altfor stor tro på at de vil få innflytelse, men har likevel forventninger om å bli tatt på alvor.

Det er vanskelig å bedømme om nivået på forventningene er store eller små, og en sammenligning med eldre representanter er derfor interessant. Har unge kandidater andre forventninger til vervet enn eldre? Sammenhengen mellom forventninger og alder er presentert som korrelasjonskoeffisienter i tabell 4.1. Positive koeffisienter innebærer at unge hadde større forventninger enn eldre folkevalgte, negative at eldre hadde større forventninger enn unge. (For mer detaljert informasjon om nivået, se appendiks.)

Tabell 4.1 *Forventning til vervet og alder. Korrelasjonskoeffisienter.*

	1999	2003
Få gjennom spesielle saker	-,04	,02
Få innsikt og innblikk i lokale saker	-,01	,14
Skape et bedre lokalsamfunn	-,06	-,11
Delta i interessante diskusjoner	,05	,15
Få innflytelse	-,17	,01
Bli tatt på alvor	-,07	,11
Få gjennomslag for egne argumenter og synspunkter i partigruppen	-,01	,09
Få gjennomslag for egne argumenter og synspunkter i utvalgene	-,07	-,05

Det mest slående i tabell 4.1 er fraværet av sammenheng mellom forventninger til vervet og alder. Bare i forhold til ”delta i interessante diskusjoner” og ”skape et bedre lokalsamfunn” er koeffisientene høyere enn 0,10, men da bare for ett av kullene. Vi aner likevel en tendens til at unge ikke har like høye forventninger til at vervet kommer til å bringe med seg de helt store diskusjonene, samtidig som de eldre fremstår som noe mer desillusjonerte ved å uttrykke lavere forventninger til at egen innsats vil bidra til et bedre samfunn. I det store og det hele synes det likevel som om unge og eldre stiller til valg med nokså like forventninger til vervet.

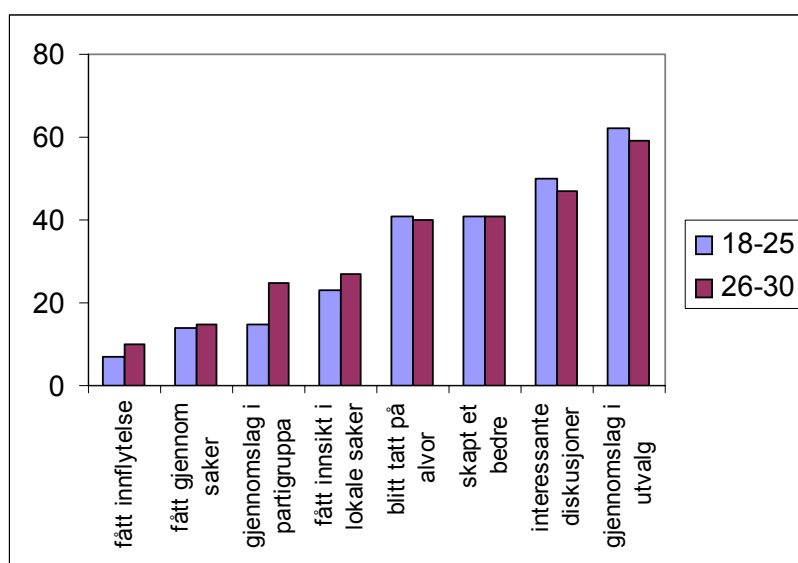
En mer nærliggende forklaring på varierende forventninger til vervet enn alder er hvordan de kom inn på lista. Man kunne tenke seg at representanter som selv ba om bli satt opp hadde større forventninger enn andre, men datamaterialet ga ingen tegn på at dette var tilfelle. Heller ikke mellom partiene forelå store forskjeller i forhold til forventningene.

Det innebærer at rekruttering av unge folkevalgte i forhold til eldre i liten grad er betinget av hvilke forventninger de har til et slikt verv. På den annen side må vi ta hensyn til at det er et spesielt segment av befolkningen som er intervjuet, og at folkevalgte neppe er representative verken når det gjelder befolkningen generelt eller ungdom spesielt. Det er likevel en interessant observasjon at politikersegmentet blant unge folkevalgte ikke skiller seg fra eldre med hensyn på forventninger til vervet som folkevalgt – noe som kan tolkes i retning av at også ungdom er inneforstått med politikken logikk.

4.2 Erfaringer

Representantene ble deretter bedt om å vurdere erfaringene fra arbeidet langs samme dimensjoner som forventingene. Vi gjengir igjen korrelasjonskoeffisientene for sammenhengene med alder i teksten. Positive koeffisienter innebærer at yngre har mer positive erfaringer enn eldre, negative at eldre har mer positive erfaringer enn yngre.

Figur 4.2 *Unge erfaringer med vervet. 2003. Prosent som uttrykker at nevnte forhold er oppnådd "i stor grad".*

Heller ikke når det gjelder erfaringer registreres store forskjeller mellom representanter under og over 25. Rangeringen for erfaringer er imidlertid annerledes enn forventingene. Unge opplever i stor grad at de får gjennomslag i utvalgene, et område hvor de ankom uten store forventninger på forhånd. På den annen side har de ikke fått den innsikten i lokale saker som de forventet – hele 80 prosent hadde store forventninger om å få slik innsikt, bare 25 prosent oppgir at de har fått slik innsikt i stor grad. Også når det gjelder innflytelse er erfaringene dårligere enn forventingene for de unge, noe som også gjelder i hvilken grad de får gjennom sitt syn i partigruppa. Unge føler heller ikke at de får gjennom politiske saker i kommunestyret. På tross av dette noe negativ inntrykket, føler unge representanter at de blir tatt på alvor i samme grad som forventet. Det vitner om en erkjennelse om at

politikk dreier seg om å forhandle og at flertallet til sist avgjør – det vil si at også unge aksepterer at de ikke alltid får gjennom sitt syn. I lys av dette er det også interessant å undersøke om det foreligger forskjeller mellom unge og gamle – det vil være problematisk for lokaldemokratiet hvis det bare er de unge som føler at de må gi etter.

Tabell 4.2 *Erfaringer med vervet og alder. Korrelasjonskoeffisienter.*

	1999	2003
Fått gjennom spesielle saker	-,14	-,22
Fått innsikt og innblikk i lokale saker	,00	,00
Skapt et bedre lokalsamfunn	-,10	-,16
Deltatt i interessante diskusjoner	-,11	-,06
Fått innflytelse	-,16	-,13
Blitt tatt på alvor	-,10	-,08
Fått gjennomslag for egne argumenter og synspunkter i partigruppen	-,02	-,06
Fått gjennomslag for egne argumenter og synspunkter i utvalgene	-,07	-,15

Erfaringer har sterkere kobling til alder enn forventninger – men heller ikke her er det snakk om sterke sammenhenger – samtidig som sammenhengene er konsistente. Yngre rapporterer gjennomgående mindre positive erfaringer enn eldre representanter. Unntakene finner vi i forhold til det å få innsikt og innblikk i lokale saker og gjennomslag i partigruppen. På disse områdene er unge og gamle like fornøyde.

Men det er altså slik at yngre i mindre grad føler at de får gjennom bestemte saker og de føler i mindre grad at de bidrar til et bedre lokalsamfunn. De unge finner dessuten de politiske diskusjonene mindre interessante, og føler i mindre grad at de har innflytelse eller at de blir tatt på alvor. De opplever dessuten i mindre grad at de får gjennomslag i utvalgene. Noe av frustrasjonen blant de unge skyldes at de er nokså ferske som folkevalgte, og mange av dem er inne i sin første periode som folkevalgt. Det ble derfor foretatt statistiske analyser hvor det ble tatt høyde for dette, og sammenhengene ble da noe svakere enn de fremstår i tabellen – uten at det rokket ved nevnte tendenser.

Det betyr at selv om de rapporterte sammenhengene ikke er utpreget sterke, så må vi kunne si at de unge har mindre positive erfaringer fra arbeidet i lokalpolitikken enn eldre folkevalgte. Det må likevel

presiseres at det ikke er slik at unge lokalpolitikere generelt har negative erfaringer med vervet (se appendiks) – men de føler at de får mindre gjennomslag enn sine eldre medpolitikere.

4.3 I tråd med forventningene?

Et interessant aspekt ved politikernes forventninger til og erfaringer med vervet som lokalpolitikere er forholdet mellom dem – står erfaringene i stil med forventningene? Vi konstruerte derfor en variabel hvor uttrykt erfaring ble trukket fra tilsvarende forventning. I tillegg til fordelingene gjengir vi sammenhengene mellom alder og ulike typer forventninger i tabell 4.3. Av fremstillingsmessige grunner har vi forenklet tallene ved å slå sammen alle verdier som medfører at erfaringene er dårligere enn forventet og tilsvarende for erfaringer som overgår forventningene.

Tabell 4.3 *Forskjeller mellom egne forventninger og erfaringer. Relative frekvenser og sammenheng med alder.*

		Lavere enn forventet	Som for- ventet	Bedre enn forventet	Korrela- sjon med alder
1. Saker	1999	30	54	16	,08
	2003	36	47	17	,21
2. Lokal	1999	15	70	15	-,01
	2003	22	64	14	,12
3. Bedre samfunn	1999	35	59	6	,04
	2003	47	46	7	,06
4. Interessante Diskusjoner	1999	22	66	13	,14
	2003	24	57	19	,19
5. Få innflytelse	1999	24	60	16	,01
	2003	29	51	20	,13
6. Bli tatt på alvor	1999	19	65	16	,02
	2003	22	53	25	,15
7. Gjennomslag i Partiet	1999	16	68	16	-,01
	2003	18	58	24	,12
8. Gjennomslag i Utvalgene	1999	19	70	11	-,01
	2003	25	56	18	,10

Et førsteinntrykk er at langt de fleste vurderer egne erfaringer på linje med egne forventninger, men at dette i langt større grad gjelder dem som satt i perioden 1999-2003. Det er klart større forskjeller mellom

erfaringer og forventinger blant folkevalgte som sitter i inneværende periode. Denne forskjellen skyldes antagelig at det er lettere for sittende folkevalgte å skille forventninger fra erfaringer heller enn at vi står overfor reelle endringer. Dette er antagelig også bakgrunnen for at det bare er i dette kullet at det foreligger aldersforskjeller av noen størrelse. Dette gjør at det er grunn til å legge mer vekt på svarene fra representantene som sitter i inneværende enn svarene fra dem som satt i forrige periode.

Forventingene er i minst grad oppfylt i forhold til det å skape et bedre samfunn. På dette punktet er aldersgruppene på linje. Det er de derimot ikke når det gjelder å få gjennom lokale saker, som også er et punkt hvor forventningene i liten grad er oppfylt. Lokalpolitikken handler da ikke først og fremst om enkeltsaker – det genuine ved lokalpolitikken er mulighet til å drive lokal samfunnsutvikling, det vil si å se saker på tvers og sette dem inn i en større sammenheng. Det er tydelig at de unge har hatt større forhåpninger til hva de skulle få til på lokalplanet enn hva de har klart å få til.

I forlengelsen av dette momentet merker vi oss at mange har fått mindre innflytelse enn forventet, og at diskusjonene man har deltatt i ikke har vært så interessante som kandidatene forventet. Mange har heller ikke fått så stort gjennomslag for egne synspunkter som de håpet på – det være seg i utvalg eller parti. På alle disse punktene utmerker de unge seg i noen grad ved at deres forventninger ikke er oppfylt av de erfaringene de har fra vervet.

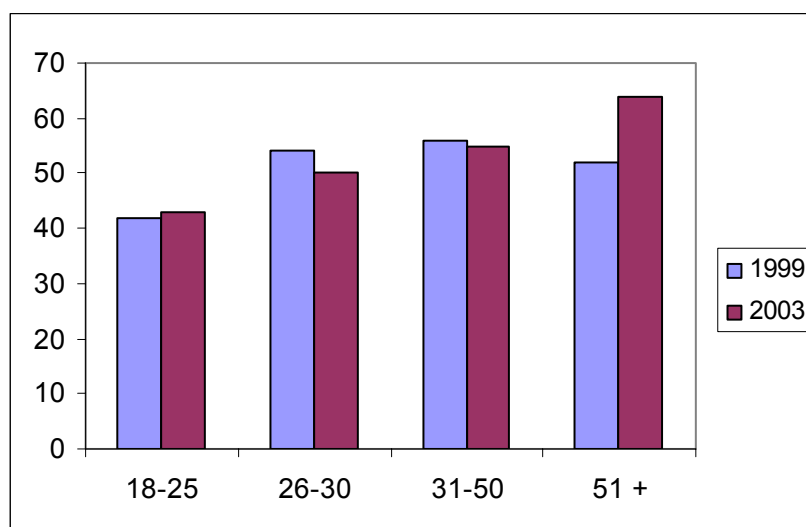
Men selv om det er tendenser i retning av at unge opplever at erfaringene ikke står helt i stil med forventningene, så er det ikke sikkert at det utgjør noe stort problem. Man trenger ikke være misfornøyd med vervet selv om tilværelsen som folkevalgt ikke ble helt som forventet. I kapitlet om frafall fremkommer det at uoppfylte forventninger ikke har betydning verken for faktisk frafall eller planlagt frafall. Det antyder at folkevalgte håndterer eventuell frustrasjon ved å justere sine oppfatninger om hva det vil si å være lokal folkevalgt.

En annen mulighet er at de velger å bli sittende uten å justere sine oppfatninger om det å være folkevalgt. Snarere tvert i mot – de vet kanskje på forhånd at man i politikken neppe oppnår sitt primære mål, fordi politikk handler om å avstemme ulike gruppers interesser og verdisyn, noe som i langt større grad er tilfelle i lokalpolitikken basert på formannskapsprinsippet. Slik sett er det faktum at mange unge *ikke* frafaller et uttrykk at de skjønner politikken logikk og hva det innebærer å være lokalt folkevalgt.

4.3.1 Generell vurdering av innsats

Vi ba også representantene om en gi en mer generell vurdering av egen innsats som politiker gjennom å ta stilling til påstanden ”Jeg har fått utrettet mye.” Svaralternativene ble presentert som en sekspunktsskala hvor 1 markerer ”helt uenig” og 6 ”helt enig”. Figur 4.1 gjengir andelen innen hver aldersgruppe som sier seg enig i at de har fått utrettet mye (det vil si verdiene 4,5,og 6)

Figur 4.3 *Andel som mener de har fått utrettet mye*

Figur 4.3 viser at det særlig er de yngste representantene som opplever at de får utrettet mindre enn andre. Representantene over 25 år har i prinsippet samme opplevelse som dem over 30 når det gjelder hvor mye de føler de har fått utrettet som politikere. At det er de yngste som utmerker seg på dette punktet skyldes nok for en stor del at de gjennomgående er nyrekrutterte mer enn at de unge. En mer detaljert tabell (ikke vist her) bekreftet dette inntrykket. Det betyr at tidligere erfaring har mye å si og det antagelig er der forklaringen på den lave skåren blant de yngre ligger.

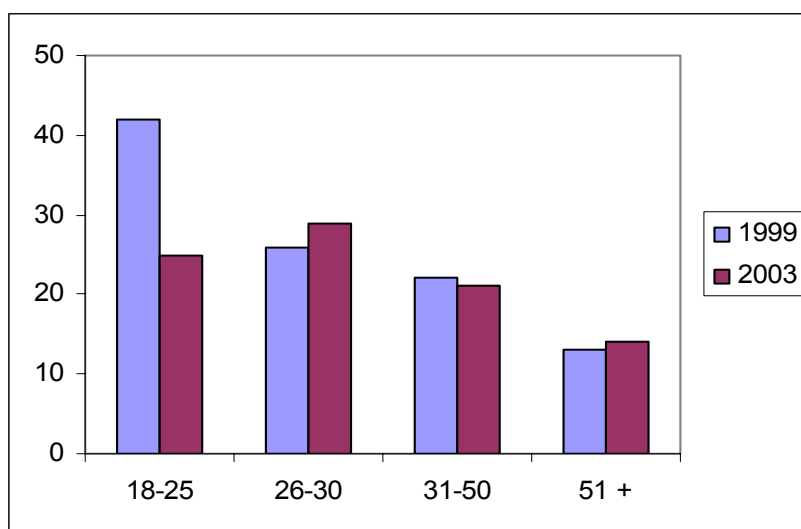
4.3.2 Opplevelsen av eldre politikere

En siste erfaring som er verdt å trekke frem dreier seg om hvordan unge (og ferske) representanter opplever eldre (og presumptivt erfarne) representanter. Det er viktig at de unge føler seg vel mottatt av den eldre garde, blant annet fordi det ofte ikke er så mange andre

unge å forholde seg til. For ferske representanter som er mer oppe i årene, er det antagelig lettere å finne seg til rette siden de føyer seg pent inn i den ”normale” aldersfordelingen blant lokalpolitikere.

Til en viss grad eksisterer et inntrykk av miljøet i kommunepolitikken ikke er spesielt imøtekommende overfor unge representanter eller nye ideer. Vi fremsatte derfor påstanden ”eldre politikere er ekskluderende overfor unge politikere” og ba dem vurdere påstanden langs en skala hvor 1 betydde at ”helt uenig” og 6 betydde ”helt enig.” Figur 4.2 gjengir andelen som sa seg helt enig og nesten helt enig (dvs. verdiene 5 og 6).

Figur 4.4 *Andel som opplever at eldre politikere er ekskluderende*

Nok en gang fremtrer et mønster hvor det er representanter under 26 år som skiller seg ut fra andre. Denne aldersgruppen opplever eldre politikere som langt mer ekskluderende enn det eldre representanter gjør. Det er i og for seg naturlig at den eldste gruppen, som i større grad identifiserer seg med ”eldre politikere”, ikke opplever seg selv som ekskluderende. Mindre selvfølgelig er det store droppet fra yngste til neste aldersgruppe – som ikke opplever eldre som så mye mer ekskluderende enn dem mellom 31 og 50. Denne sammenhengen holdt seg sterk også etter kontroll for om man var ny som representant eller om man hadde sittet tidligere. Det antyder at eldre kan være ekskluderende overfor unge på grunn av deres alder og ikke fordi de er nye som folkevalgte. Men det kan også antyde at det foregår noen sosiale og mentale prosesser som gjør at opplevelsen av eldre

politikere endrer seg, at overgangen fra ung til voksen har noe å si for hvordan adferden til eldre oppleves for den enkelte politiker og at denne overgangen ser ut til å inntreffe i midten av tyveårene.

Dybdeintervjuene ga et noe mer nyansert bilde av dette. Ingen oppga at de følte at eldre politikere var direkte ekskluderende, men at det kunne skje uten at det var intendert. Blant annet gjennom at etablerte politikere kjente hverandre godt og førte en sjargong seg i mellom som gjorde at mange unge ikke kom inn i miljøet. Noen oppga også at det føles ekskluderende å hele tiden bli omtalt som ”ung” – i og med at dette gir inntrykk av at de ikke er inne i det gode selskap ennå eller har nødvendig ballast til å uttale seg med tyngde.

4.4 Avslutning

I forhold til forventinger til vervet er det interessant å merke seg at det knapt foreligger forskjeller mellom aldersgruppene: Yngre skrider til vervet med noenlunde samme forventinger til vervet som eldre, og de har størst forventninger til at de skal få innsikt i lokalpolitikken og delta i interessante diskusjoner. Lavest forventninger har de til at de skal få gjennom bestemte enkeltsaker.

Når det kommer til erfaringer stiller det seg noe annerledes. Selv om det ikke er slik at yngre jevnt over har dårlige erfaringer fra vervet, så er det en svak tendens til at yngre har noe dårligere erfaringer enn eldre. De unge er mest fornøyd med det de får gjort i utvalgene, men føler også i stor grad at diskusjonene er interessante og at de bidrar til å skape bedre lokalsamfunn. Selv om de unge representantene ikke mener de har så veldig stor innflytelse, eller at de har fått gjennom så mange enkeltsaker, oppgir de i stor grad at de blir tatt på alvor av det lokalpolitiske miljøet.

Vel så interessant er det om erfaringene svarer til forventningene. Forventningene er i minst grad oppfylt i forhold til det å skape et bedre samfunn. På dette punktet er aldersgruppene på linje. Det er de derimot ikke når det gjelder å få gjennom lokale saker, som også er et punkt hvor forventningene i liten grad er oppfylt. Det er tydelig at de unge har hatt større forhåpninger til hva de skulle få til på lokalplanet enn hva de har klart å få til. I forlengelsen av dette momentet merker vi oss at mange har fått mindre innflytelse enn forventet, og at diskusjonene man har deltatt i ikke har vært så interessante som kandidatene forventet. Mange har heller ikke fått så stort gjennomslag for egne synspunkter som de håpet på – det være seg i utvalg eller parti.

På alle disse punktene utmerker de unge seg i noen grad ved at deres forventninger ikke er oppfylt av de erfaringene de har fra vervet.

Generelt føler de yngre at de har utrettet mindre enn eldre, men heller ikke her er resultatet utpreget negativt. Yngre opplever imidlertid oftere enn eldre at eldre politikere er ekskluderende, men heller ikke her i en slik at grad at det bør oppfattes som noe alvorlig problem.

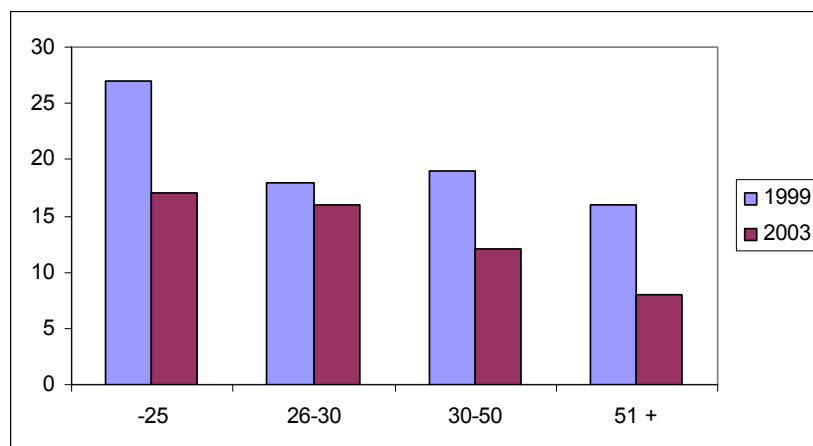
5 Oppfatninger om det politiske systemet

Det foreligger ulike oppfatninger om hva vervet som folkevalgt innbefatter, og disse varierer igjen med hvilke oppfatninger man har om demokrati. Til en viss grad vil partiene ha ulike oppfatninger om representasjon og utøvelsen av vervet som folkevalgt, og det er noe vi må ta høyde for i analysen av unge og eldre representanters oppfatninger om rollen som folkevalgt. I dette kapitlet analyseres også representantenes oppfatninger om hvordan det politiske systemet fungerer. Her berører vi temaer om lokalpolitikkenes forhold til den lokale administrasjonen, statlige føringer og velgerne.

5.1 Oppfatninger om politikerrollen

Partiene er på mange måter den fremste aktøren i rekrutteringen av folkevalgte. I all hovedsak er det partiene som stiller lister, og som er ansvarlig for at disse fylles opp. Vi har tidligere vist at de fleste blir rekruttert på forespørsel fra nominasjonskomiteen, men at denne forespørselen kan ha kommet i stand på bakgrunn av egen eller andres innsats. Partiene er således lydhøre for innspill utenfra, og selv om de formelt har tilnærmet monopol på å godkjenne kandidater, tyder analysen på at partiene er avhengig av innspill utenfra. Det kan anføres både fordeler og ulemper ved politiske partier, og særlig i forhold til lokalpolitikk er det mange som har uttrykt skepsis: Partiene står i veien for fri meningsdannelse, og det vil derfor være en fordel for demokratiet om representantene kunne stemme mer uavhengig av partiprogrammene. Dette er dessuten i tråd med rådende oppfatninger om at velgere er på vei bort fra partiene. En mer partinøytral stemmegivning vil da kunne knytte velgere og representanter tettere sammen.

Figur 5.1 "Jeg ville ha foretrukket å kunne stemme mer uavhengig av partiet" etter alder. Andel som er helt eller delvis enig i påstanden.

Figuren antyder en sammenheng med alder, om enn svak, og ønske om å kunne stemme mer uavhengig av partiet. Det er særlig de yngste som gir uttrykk for at de kunne tenke seg å være mer ubundet av partiet. Men, siden neste alderstrinn ikke skiller seg særlig fra eldre politikere, må det også være slik at de yngste nokså raskt faller inn i folden etter hvert som de blir eldre. En mulig forklaring på at de yngste ønsker mer frihet fra partiet er nok at de er svakere knyttet til partiet og i mindre grad familiære med partiets politikk. Andre forklaringer er at unge folkevalgte kjenner programmet godt, men at de er uenige med partifeller i den lokale partigruppa på en del punkter – som kanskje ikke er så dypt forankret i programmet. Mange har dessuten sterk tilknytning til partiens ungdomsorganisasjoner, som gjerne er mer radikale enn moderorganisasjonen, og i den konteksten kan det oppleves litt schizofrent å måtte følge partigruppa i avstemninger. Dette kom da også frem i dybdeintervjuene hvor noen av de intervjuede pekte på dette som frustrerende. Ikke alltid, men noen ganger, og da særlig i saker som angikk ungdom. I disse sakene ga altså unge representanter uttrykk for at det ikke alltid var slik at de beste argumentene førte frem i debattene.

Vi undersøkte også om det foreligger forskjeller mellom partiene på dette punktet, men det viste seg at de var forbausende små. Det skyldes høyst sannsynlig at spørsmålet er relatert til eget parti, og at partidisciplinen varierer mellom partiene. Når det var representanter fra Fremskrittspartiet og Høyre som i minst grad ønsket mer frihet, så er det fordi de føler at de har stor frihet allerede. Dybdeintervjuer med

representanter fra de to partiene bekreftet dette inntrykket. Partidisiplinen er sterkere i Arbeiderpartiet, men heller ikke her gir surveymaterialet inntrykk av at det ønskes vesentlig mer frihet.

En forklaring er selvsagt at representantene er valgt inn på en liste med et tilhørende partiprogram som de føler seg mer eller mindre forpliktet til å følge. Så godt som alle representanter som ble dybdeintervjuet etterlot et slikt inntrykk. Alle var på det rene med at man at ikke burde stemme mot det program man er valgt inn på – samtidig som de altså ga uttrykk for at det ikke alltid var slik at programmet ga gode retningslinjer for alle saker som blir tatt opp. Og det var nettopp i slike tilfeller det ble ytret ønske om større lydhørhet fra ”partigruppa” og eldre representanter.

5.2 Sosial representativitet

Lokalpolitikken er en del av det representative demokratiet, og bør derfor være representativt for kommunens befolkning i en eller forstand. Representativitet er imidlertid ingen entydig størrelse (jf innledningskapitlet), og det finnes ingen fasitsvar på hva som er rett eller galt. Hva slags representativitet man søker å oppnå er i bunn og grunn et normativt spørsmål, hvor utøvende politikere har ulike oppfatninger. Vi fant det derfor interessant å undersøke om unge politikere har andre oppfatninger om representativitet enn andre, og ba politikerne ta stilling til hvor viktig de mener det er at ”kommunestyret gjenspeiler innbyggerne i kommunen” i forhold til noen utvalgte sosiale kategorier - kjønn, alder, utdanning, yrke, sosial status og geografi – som er sosiale kjennetegn som blir trukket frem når representativitet blant politikere blir bedømt. I tillegg til sammenhengen mellom alder og viktigheten av at de ulike gruppene er representert, gjengir tabell 5.1 også gjennomsnittsplasseringen for alle representanter. (Høyeste tallverdi på skalaen er 6, som uttrykker at det er svært viktig at kommunestyret gjenspeiler innbyggerne i kommunen for angitte gruppe.)

Tabell 5.1 *Viktigheten av at kommunestyrene gjenspeiler innbyggerne i kommunen i forhold til diverse sosiale kjennetegn.*

		Snitt, total	Korrelasjon med alder
Kjønn	1999	4,7	,16
	2003	4,6	-,05
Alder	1999	4,7	,04
	2003	4,8	-,17
Utdanning	1999	4,2	,03
	2003	3,9	-,13
Yrke	1999	4,1	,02
	2003	3,9	-,07
Sosial status	1999	3,6	-,01
	2003	3,5	-,09
Geografi	1999	4,3	,08
	2003	4,2	,01

Synet på representasjon blant politikerne totalt sett holder seg konstant over tid – det foreligger ingen store forskjeller i gjennomsnittsverdiene for forutgående og inneværende valgperiode. På den annen side får tabellen frem interessante forskjeller når det gjelder sammenhengen med alder. Blant politikere som har sittet ut en periode er det bare kjønn som har noen sammenheng med alder – jo eldre, dess viktigere mener man det er at kvinner er representert. Blant sittende politikere er det ingen sammenheng på dette punktet. Her er det til gjengjeld slik at jo yngre, dess viktigere mener man at kommunestyret skal gjenspeile alder, utdanning og i noen grad også sosial status.

Det kan bety at det skjer en endring i synet på representativitet som skyldes politisk erfaring. Unge som har sittet en hel periode kan ha korrigert eget syn i tråd med eldre politikere fordi de har funnet ut at det kanskje ikke er *så* viktig at kommunestyret gjenspeiler alder og utdanning, men at de føler at det er få kvinner i kommunestyrene. Det er på den annen side klart at lokalpolitikere generelt mener det er viktig at kommunestyrene gjenspeiler befolkningen aldersmessig. Det er nemlig alder som havner høyest på skåringslista til politikerne, tett fulgt av kjønn.

Om dette er reelt eller bare en refleks av at det i senere tid har blitt påpekt at det er viktig at ungdom i økende grad kommer inn politikken er en annen sak. Flere ungdomsrepresentanter ga uttrykk for at de hadde en følelse av at etablerte politikere ga uttrykk for at målet var

nådd så lenge de fikk inn unge representanter. Interessen for å ta hensyn til nye ideer eller annet som måtte komme fra de unge var likevel liten, og da har det vel heller ingen hensikt med å få inn unge representanter?

Synet på representativitet for enkeltgrupper har antagelig bakgrunn i et generelt syn på representativitet. Av den grunn ble det laget et samlemål ved å legge sammen alle svarene i en indeks for å undersøke om sammenhengene ble klarere.¹³ Det kan være at små sammenhenger med alder på de enkelte indikatorene hoper seg opp slik at den samlede sammenhengen blir sterk og klar. Empirien viser imidlertid tydelig at det ikke er slik: Det er ingen sammenheng med alder i 1999, mens det var en tendens til at yngre representanter mener sosial representativitet er viktigere enn eldre blant sittende politikere.

Sammenhengen med alder er således ikke klar eller entydig, og en viktig årsak til det skyldes partitilhørighet. Det viser seg nemlig å være store forskjeller mellom partiene i synet på sosial representativitet. Det er en klar og konsistent rangering mellom partiene for begge kull. FrPs representanter er minst positive, tett fulgt av Høyre. Representantene fra mellompartiene og Arbeiderpartiet plasserer seg ikke så veldig langt fra hverandre på midten, mens representantene til SV synes sosial representativitet er mye viktigere enn alle andre. Dermed er vi også i nærheten av en forklaring på hvorfor det ikke foreligger noen sterke sammenhenger mellom alder og syn på sosial representativitet. Representantene til SV og FrP befinner seg i hver sine ytterkanter i synet på sosial representativitet. Det innebærer at unge faktisk har ulike oppfatninger om sosial representativitet – og oppfatningen om representativitet blant unge følger partitilhørighet.

5.3 Oppfatninger om det politiske systemet

I den offentlige debatten blir det ofte hevdet at lokalpolitikere er bundet på hender og føtter – enten er de bundet av statlige pålegg eller så har administrasjon lagt opp løpet før sakene blir behandlet. Dermed kan man få inntrykk av at politikerne er mest opptatt av småsaker hvor de kan markere seg, noe som igjen kan etterlate et inntrykk av at politikerne mest er ute etter å markere seg for å trekke stemmer ved neste valg. Vi samlet derfor noen påstander som blir fremsatt overfor lokalpolitikken, og ba politikere si hvor enig eller uenig de er i de

¹³ Reliabilitetstestene viste at Cronbach's alfa for indeksen var 0,83 i 1999 og 0,81 i 2003 – noe som innebærer at synet på representativitet er svært konsistent blant politikerne.

presenterte påstandene. Vi viser igjen bare gjennomsnittsplassering for alle og sammenhengen mellom alder og påstand. Det viste seg at tallene var identiske for de to kullene, og for å forenkle fremstillingen presenterer tabell 5.2 tall som gjelder hele materialet uten å skille mellom de to kullene. Dess høyere gjennomsnittstall, jo mer enig i påstanden. Negative koeffisienter innebærer at yngre er mer enige i påstanden enn eldre.

Tabell 5.2 *Syn på ulike påstander om lokalpolitikken. 1999 - og 2003-kullet samlet*

	Snitt	Korre- lasjon
1. Politikerne og administrasjonen samarbeider godt her i kommunen	4,2	0,08
2. Kommunepolitikken er ofte så innviklet at de folkevalgte ikke kan sette seg inn i hva den dreier seg om	3,2	-0,07
3. Partiene her i kommunen er stort sett bare interessert i folks stemmer, ikke i deres meninger	2,6	-0,06
4. Egentlig er det administrasjonen som styrer her i kommunen, ikke politikerne	3,2	-0,12
5. Det er i hovedsak bagatellmessige stridsspørsmål som opptar politikerne i min kommune	2,9	-0,09
6. Store og viktige spørsmål er i realiteten avgjort før de blir tatt opp i kommunestyret	4,0	-0,19
7. Statlige pålegg gjør at vi har lite politisk handlingsrom i kommunen	4,8	-0,02

Den påstanden lokalpolitikere generelt sier seg mest enige i er at statlige pålegg reduserer handlingsrommet for arbeidet deres. En gjennomsnittsskåre på 4,8 på en 1 til 6 skala er svært høyt, og bekrefter inntrykket av at lokalpolitikere generelt er frustrerte over statens føringer overfor lokalpolitikken. Lokalpolitikere synes samarbeidet med administrasjonen i hovedsak er godt, samtidig som de er noe splittet i synet på hvor mye administrasjonen styrer i forhold til politikerne. Lokalpolitikere er også splittet i synet på om politikerne i deres kommune er opptatt av bagatellmessige saker. Men de er relativt enige om at store og viktige saker er avgjort før de blir tatt opp i kommunestyret. At partiene ikke er interessert i folks

meninger er de imidlertid nokså uenige i, og de går heller ikke god for påstanden om at lokalpolitikk er en komplisert affære.¹⁴

Med unntak for to påstander er forskjellene mellom yngre og eldre svake, for ikke å si fraværende. Yngre er gjennomgående mer enige i at store saker er avgjort før de kommer opp i kommunestyret, og unge er i noen grad mer enig i at det er administrasjonen som styrer heller enn politikerne. Forklaringen på at alder slår ut nettopp for disse to kan igjen føres tilbake til partitilhørighet. I forhold til disse påstandene er nemlig representantene til SV og FrP på linje ved å være de som er mest enige i påstandene. Til en viss grad kan det tilskrives at disse partiene i mindre grad enn andre er i posisjon i kommunene, noe som innebærer at de heller ikke får vært med på flertallpartienes forhandlingene i forkant av kommunestyrene.

Avslutningsvis kan det nevnes at vi også laget et samlemål for påstandene om lokalpolitikken, hvor vi la sammen spørsmålene 2 til 6 (nummerering refererer til rekkefølgen i tabell 5.2).¹⁵ På denne indeksen markerte representantene fra FrP seg med høyeste skåre, med representantene fra SV på en god andreplass. Det antyder at opposisjonspartiene har en generell følelse av lokalpolitikkerne i for stor grad blir styrt av utenforstående krefter. Skillet mellom yngre og eldre ble dessuten tydeligere når vi benyttet en slik indeks, og det skillet gikk ved fylte tretti år.

Det foreligger således en tendens til at unge finner politikerrollen noe mer ufri enn andre, noe som føyer seg pent inn et mønster som er vist i tidligere i rapporten: Ungdom føler de oppnår mindre grad av innflytelse enn det eldre politikere føler.

5.4 Avslutning

I dette kapitlet har vi sett på hvordan lokalpolitikkerne oppfatter rollen som politiker i forhold til parti og sosial representativitet, og hvordan de oppfatter lokalpolitikken status i forhold til lokal administrasjon, statlige føringer og velgerne. De yngste er mest positive til å kunne stemme mer uavhengig av partigruppene, men interessen var vesentlig

¹⁴ Det bør bemerkes at de påstandene som er presentert er såpass spissformulert at vi forventet at politikere umiddelbart ville erklære seg helt enig eller uenig – med tilhørende høye gjennomsnittsverdier. Kommentarene er gjort på bakgrunn av en slik forventning.

¹⁵ Reliabilitetstesten viste at de spørsmålene spm28a og spm28g ikke passet inn i en indeks sammen med de andre.

lavere etter fylte 26. Det antyder at representantene faller inn i partifolden etter hvert som de blir eldre og at det foregår en politisk sosialisering. En sannsynlig årsak til at yngre er for mer uavhengighet er at standpunktene i sakene som er mest aktuelle for dem ikke alltid er nedfelt i partiprogrammene de er valgt inn på.

I synet på sosial representativitet var sammenheng med alder liten, noe som skyldes at oppfatninger omkring dette følger partiene mer enn noe annet.

Det samme gjelder synet på politikernes forhold til administrasjon, statlig styring og velgere. Der det forelå variasjon mellom aldersgrupper, hadde det bakgrunn i partitilhørighet. Lokalpolitikere fra SV og FrP oppfattet oftere enn andre at lokalpolitikken er styrt av administrasjonen og bundet av statlige pålegg, og disse partiene har noe yngre representanter enn andre partier.

Generelt er lokalpolitikerne mest enige i at det er statlige pålegg som begrenser handlingsrommet deres. Den lokale administrasjon oppleves ikke som noen stor bremsekloss, og de folkevalgte opplever samarbeidet med administrasjon som godt. Sånn sett kan det synes som om lokalpolitikerne opplever at det er staten som setter de største begrensningene for utøvelsen av politisk arbeid på lokalplanet.

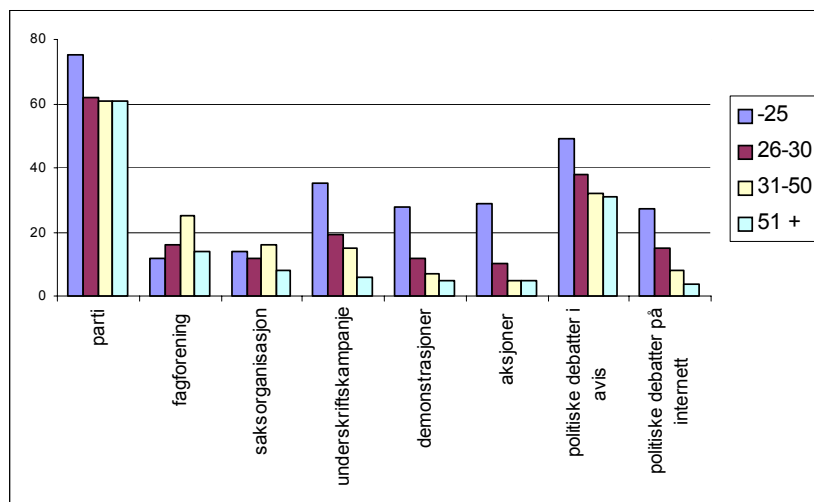
6 Politisk aktivitet

Problemstillingen i dette kapitlet er knyttet opp mot politisk aktivitet utenom vervet som lokalpolitiker. Vi har tidligere sett at slik politisk aktivitet baner vei for en plass i kommunestyret. Her er siktemålet å kartlegge hvor utbredt slik aktivitet er blant lokalpolitikere. Vi tar sikte på å si noe om aktivitet før representantene ble valgt inn i kommunestyret, politisk aktivitet utenfor kommunestyre blant sittende nåværende politikere og politisk aktivitet blant avgåtte politikere.

Politisk aktivitet kan anta mange former – og vi har spurt etter aktivitet vedrørende parti, fagforening, saksorganisasjon, deltagelse i underskriftskampanjer og demonstrasjoner og politiske debatter i aviser og på internett. Utvalgsundersøkelser av befolkningen tilsier at aktivitet i parti og fagforening er forbundet med eldre borgere, mens unge borgere retter seg mer inn mot enkeltsaker og orienterer seg følgelig mot saksorganisasjoner, underskriftskampanjer og demonstrasjoner. Politiske debatter kan være generelle eller konkrete, noe som gjør det vanskelig å si noe om hvilke aldersgrupper som gjør hva. Det er likevel grunn til å anta at eldre foretrekker aviser, mens yngre trekker mot internett. Det er ikke gitt at vi vil finne disse sammenhengene blant politikerne, nettopp fordi mange av dem er partipolitikere, noe som gjør at vi kan anta at de er bredere orientert enn folk flest.

6.1 Politisk aktivitet før inntreden

Figur 6.1 *Politisk aktivitet blant representantene før de valgt inn i kommunestyret etter alder. Andel som har bedrevet nevnte type.*

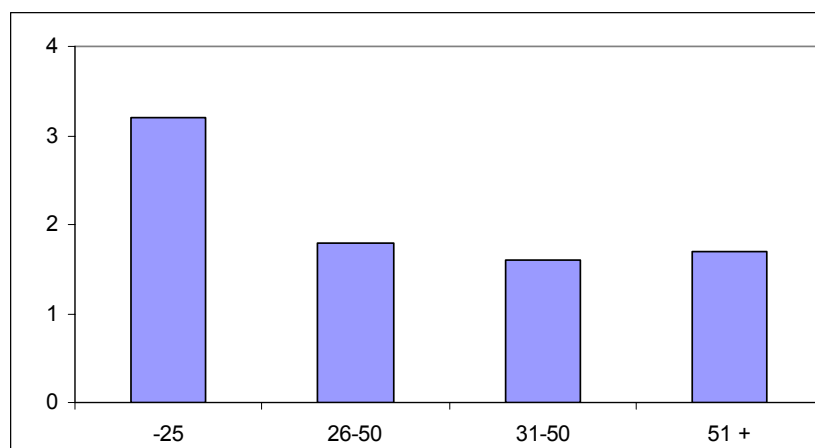

Figur 6.1 avdekker et etter hvert kjent mønster – det er representanter under 26 år som skiller seg fra de andre. Det som er litt overraskende i forhold til det vi skulle forvente ut fra befolkningen generelt, er at unge politikere skårer høyt på de fleste arenaer. Det antyder at unge lokalpolitikere skiller seg fra sine jevnaldrende ved at de utviser et høyere politisk engasjement. Bare på en arena utviser de yngste betydelig mindre aktivitet enn andre, og det gjelder fagforeningsarbeid – noe som følger naturlig av at mange av dem ikke har kommet skikkelig inn i arbeidsmarkedet ennå. Ellers er aktiviteten i partiet bemerkelsesverdig høy blant de yngste, men føyer seg pent inn i det rekrutteringsmønsteret som er beskrevet forut i denne rapporten. I forhold til deltagelse i underskriftskampanjer, demonstrasjoner, aksjoner og politiske debatter er sammenhengen med alder som ellers i befolkningen (jf. Bjørklund 2002; Berglund 2005).

Vi er også interessert i å finne ut om ungdom er bredere orientert med henblikk på politisk aktivitet enn andre. Vi har tidligere vist at yngre ble oppdaget gjennom aktiviteter på flere arenaer enn andre. Av den grunn er det interessant å undersøke om aktiviteten blant yngre er bredere enn blant andre. Det ble derfor konstruert en aktivitetsindeks

som fanget opp hvor mange arenaer representanten hadde deltatt på før vedkommende gikk inn i lokalpolitikken.

Figur 6.2 *Antall aktivitetsarenaer forut for inntreden i lokalpolitikken etter alder*

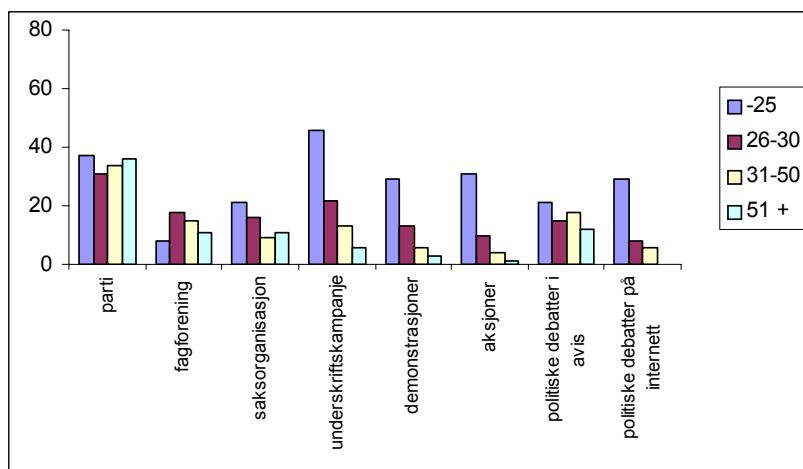

Tabellen bekrefter inntrykket av at ungdom er aktive på flere arenaer, og at dette er noe som skiller dem fra eldre representanter. Det er også interessant å merke seg at antall arenaer man er aktiv på, reduseres så vidt mye som figur 6.1 antyder når man passerer 26 år. Dette er imidlertid i tråd med tidligere forskning som har antydnet at politisk aktivitet utenfor partipolitikken er knyttet til livsfase (Berglund 2005). Etter hvert som man etablerer seg, blir det stadig verre å sette av tid til slike aktiviteter, og figur 6.1 avkrefter definitivt ikke denne tolkningen. Når man blir eldre og etablert finner man seg dessuten bedre til rette med de politiske pakkene som partiene representerer, og det blir lettere å rette aktiviteten inn mot det representative demokratiet.

6.2 Nåværende politisk aktivitet blant fratrådte

Når det gjelder lokalpolitikere som ble valgt inn i 1999, men som ikke fortsatte etter valget i 2003, fant vi det mer interessant å undersøke i hvilken grad de fremdeles er aktive i politikken og på hvilke arenaer. Høy aktivitet blant ungdom kan være en antydning om de velger å tre av fordi det finner det mer givende å drive med politikk utenfor den lokalpolitiske arenaen.

Figur 6.3 Politisk aktivitet blant fratrådte etter alder. Prosent.

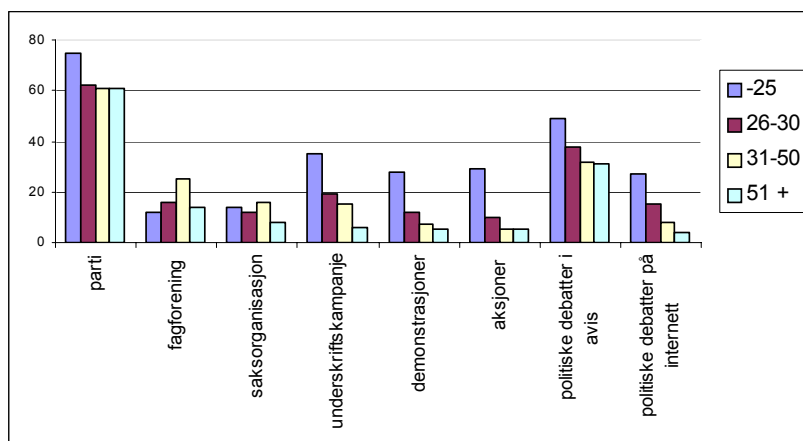

Sammenhengen med alder og politisk aktivitet etter at man har forlatt kommunestyresalen er langt mer moderat enn tilsvarende aktivitet før man entrer samme sal. Etterpå er det ingen sterk sammenheng med partiaktivitet lenger, men det er fremdeles en sterk kobling med alder og deltagelse i underskriftskampanjer, demonstrasjoner, aksjoner og deltagelse i politiske debatter på internett. En forklaring på dette er selvsagt at representantene ikke er så unge lenger - de har tross alt blitt fire år eldre med fire års erfaring som utøvende politikere - og at gruppen ikke favner dem under 22 år. En annen mulig forklaring er at de har gått litt lei av politikk etter å ha vært kommunestyremedlemmer i fire år. En tredje forklaring er at mange av de unge som har fratrådt har flyttet fra kommunen de var representanter i for å studere eller arbeide, men har ikke kommet riktig i gang med politisk aktivitet på sitt nye bosted.

6.3 Politisk aktivitet i inneværende periode

Hvordan er det så med den politiske aktiviteten utenom kommunestyret blant sittende representanter? Er aktiviteten like høy som før de ble valgt inn, eller tar arbeidet som folkevalgt så mye tid at det ikke er plass til annen politisk aktivitet? Figur 6.3 gjengir politisk aktivitet i inneværende periode etter alder blant sittende politikere.

Figur 6.4 Politisk aktivitet i perioden som folkevalgt

Relatert til den politiske aktiviteten de folkevalgte utviste før de ble valgt inn, er det en klar tendens til at aktiviteten er synker noe mens er kommunepolitikere. Dette gjelder alle typer aktiviteter, også aktivitet i partiet, og i alle aldersgrupper. Nedgangen synes likevel noe svakere blant de aller yngste, særlig i forhold til aktivitet innen partiet. Dette rimer med at mange unge betraktet vervet som lokalpolitiker som et steg på den politiske karrieren, noe som gir dem et incitament til høy aktivitet i partiet.

6.4 Avslutning

Den politiske aktivitet blant lokalpolitikere følger et nokså kjent mønster. Med unntak for fagforeningsarbeid, er aldersgruppen under 26 år mest aktiv på alle fronter. Aktiviteten dabber kraftig av allerede når de kommer i midten av tyveårene. Et unntak gjaldt aktivitet i partiene blant fratrådte politikere, hvor det ikke var noen sammenheng med alder. Det innebærer at lokalpolitikere har en relativt bred politisk bakgrunn, og da særlig de yngste. Det er grunn til å tro at denne bredden indikerer at det er et betydelig rekrutteringspotensial blant unge borgere til lokalpolitikken. At unge besitter betydelig erfaring fra andre politiske arenaer kan være med å vitalisere det representative demokratiet.

Det innebærer at unges vei til folkevalgt arbeid ikke bare går gjennom partiene, men også gjennom politisk engasjement på andre arenaer. Unge folkevalgte har dermed et politisk engasjement og aktivitetsnivå

som skiller seg fra ungdom generelt. Det betyr ikke at sosialiseringshypotesen - som sier at engasjementet er lavt i begynnelsen av livet, og øker etter hvert som livet går sin gang - er feil. Det innebærer imidlertid at segmentet av engasjerte unge er svært aktive, og så aktive at de blir lagt merke til av partiene - som, når alt kommer til alt, også er den viktigste arenaen for unge folkevalgte. På det punktet skiller unge folkevalgte seg svært fra sine jevnaldrende, mens de skiller seg fra eldre medpolitikere ved at de faktisk har større politisk aktivitet bak seg enn disse.

7 Frafall blant unge kommunepolitikere

Frafallet blant norske lokalpolitikere har sunket de siste priodene, men er fremdeles høyt sammenliknet med frafallet blant lokalpolitikere i andre nordiske land - rundt 50 prosent av politikerne skiftes ut ved hvert valg. I dette kapitlet spør vi:

Hvorfor faller unge representanter fra? Og er det forskjeller mellom unge og eldre når det gjelder årsakene til at de faller fra?

For å belyse spørsmålet om frafall blant unge bruker vi data fra spørreundersøkelsene blant politikerkullene fra 1999 og 2003. For 1999-kullet har vi registrert det *faktiske frafallet*, mens vi for 2003-kullet har spurt om representantene planlegger å ta gjenvalg. Her har vi altså registrert det *planlagte frafallet*.

Spørsmålet om frafall vil videre bli belyst gjennom intervjuer med unge og eldre frafalne i case-kommunene.

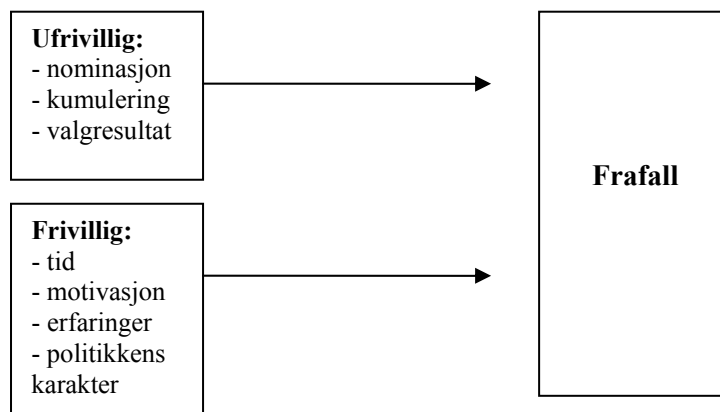
7.1 Årsaker til frafall

Tidligere utvalgsundersøkelser har vist at de fleste folkevalgte trekker seg fra lokalpolitikken av egen fri vilje. Begrunnelsene for å trekke seg er i første rekke ulike former for tidskonflikt. Arbeidet som lokalvalgt går ut over tiden sammen med familien, arbeidet og fritiden. Man finner dessuten at representantenes subjektive oppfatning av gjennomslag i politikken påvirker deres ønske om gjenvalg. De som opplever at de har gjennomslag ønsker i større grad å ta gjenvalg enn de som ikke opplever å få gjennomslag. (Hagen 1998, Offerdal og Aars 2000). Vi vet lite om årsakene til at unge faller fra, sammenliknet med eldre, men en undersøkelse fra 1995 viser at gapet mellom ønsket og faktisk gjenvalg er større blant yngre enn

blant eldre: Like mange unge som eldre ønsker gjenvalg, men det faktiske gjenvalget er lavere blant de yngre (Hagen 1998). Det totale frafallet er også noe høyere blant de aller yngste enn blant de eldre.

Ønsket om å trekke seg fra politikken kan være betinget av ulike forhold. I modellen under har vi satt opp et sett variabler som kan tenkes å påvirke frafall.

Figur 7.1 *Årsaker til frafall*

Ufrivillig frafall kan skyldes at representantene ikke blir renominert eller at de nomineres for langt ned på listen. Videre kan ufrivillig frafall skyldes at andre kandidater kumuleres opp eller at valgresultatet blir dårligere enn forventet. Datagrunnlaget for vår undersøkelse gjør at vi bare i begrenset grad kan si noe om ufrivillig frafall. Analysen vil derfor konsentrere seg om årsaker til frivillig frafall.

Frivillig frafall betyr at representanten ikke ønsker å stille til gjenvalg. Som tidligere undersøkelser har pekt på er ulike former for *tidskonflikt* en årsak til at mange velger å trekke seg. Å delta i politikken tar tid som kunne vært brukt på arbeid, familie og venner eller fritidsaktiviteter. Mange unge er i en tidkrevende etableringsfase, og en kan således tenke seg at unge opplever tidspresset sterkere enn eldre aldersgrupper. For de helt unge, som ikke er etablert ennå, kan det tenkes at tidspresset er mindre enn for andre aldersgrupper.

Motivasjonen for å gå inn i politikken kan også bidra til å forklare valget om å gå ut av politikken. For det første vil styrken på

motivasjonen kunne bety noe; det er rimelig å anta at de som er svært motiverte for å sitte i kommunestyret i mindre grad faller fra enn de som ble overtalt til å stille på liste. For det andre kan det være at motivene for å engasjere seg påvirker ønsket om gjenvalg. Det har vært fokusert på at yngre generasjoner er mer individualistisk orientert enn eldre generasjoner. I kapitlet om motiver for å la seg rekruttere ser vi da også at yngre er mer opptatt av karrieremulighetene som politiske verv gir og mindre opptatt av vervet som en samfunnsplikt. En kan tenke seg at en motivasjon basert på en følelse av samfunnsplikt er mindre sensitivt for individuelle vurderinger av måloppnåelse, og dermed vil sikre mer stabil representasjon. Ulikhet i motivasjon kan således bidra til å forklare hvorfor unge faller fra sammenliknet med eldre.

Hvilke *erfaringer* representantene gjør seg vil antakelig påvirke hvorvidt de ønsker gjenvalg eller ikke. I en undersøkelse gjennomført av Terje P. Hagen i 1994/95, finner en som nevnt at subjektiv opplevelse av gjennomslag minsket sannsynligheten for frafall (Hagen 1998). Det kan tenkes at yngre i mindre grad vil oppleve at de får gjennomslag enn eldre fordi de mangler erfaring, og fordi alder gir tyngde. Erfaringer har også noe å gjøre med hvordan man tas imot; blir man lyttet til, blir man tatt på alvor, blir man respektert?

Det *politiske arbeidets karakter* kan påvirke ønsket om gjenvalg. I media har det vært fokusert på at unge folkevalgte slutter fordi politikken er kjedelig; det er for mye papirarbeid, for mange detaljer og for lange møter. Videre har det vært pekt på partienes rolle i lokalpolitikken. Mange partier har streng voteringsdisiplin, og det er lite rom for representantene til å følge egen overbevisning hvis den går på tvers av partiets. Administrasjonens rolle som saksforberedende instans kan også bidra til å gjøre politikken mindre oversiktlig for politikerne. En annen mulig årsak til at folk slutter i politikken er måten forholdet mellom stat og kommune er regulert på; kommunene får lite handlingsrom som følge av statlige pålegg og knappe overføringer.

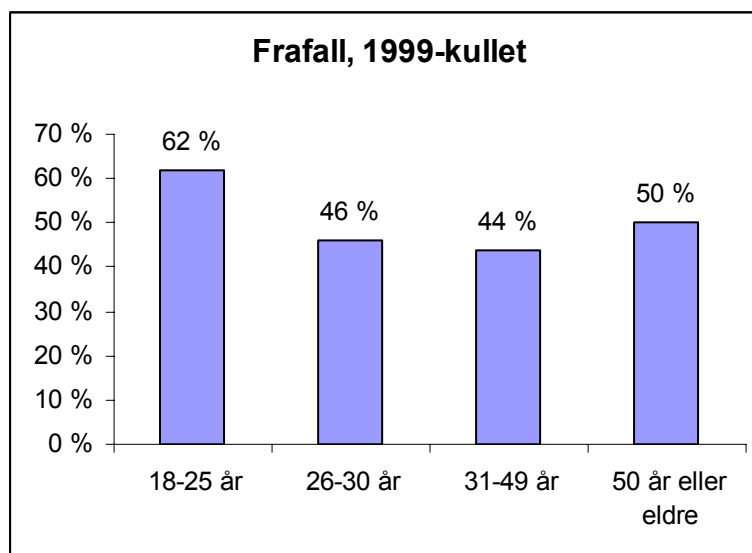
Vi vil undersøke hvordan de fire årsakene tidsmangel, motivasjon, erfaring og politikken karakter slår ut når det gjelder frafall blant unge og eldre. I undersøkelsen har vi spurt de frafalte direkte om årsakene til at de falt fra. Disse svarene vil bli gjennomgått i avsnitt 7.3. I tillegg gjør vi en indirekte analyse av sammenhengen mellom frafall og spørsmål som måler tidsmangel, motivasjon, erfaring og syn på politisk organisering. Slik kan vi sammenlikne de frafalte med de gjenvalgte, for å se om de skiller seg fra hverandre med hensyn til disse faktorene. Denne analysen vil bli behandlet i avsnitt 7.4. I avsnitt

7.5 vil vi si noe om hvor de frafalne går etterpå – går de over i en tilstand av politisk passivitet, eller kanaliserer de engasjementet sitt gjennom andre kanaler? Først vil vi imidlertid se på frafallsnivået i ulike aldersgrupper og si litt om ufrivillig frafall.

7.2 Frafallsnivået

Det gjennomsnittlige frafallet blant politikerne som satt i perioden 1999-2003 er på 49 prosent. Andelen som faller fra varierer en del mellom alderskullene. Som vi ser av figuren under er frafallet markant høyere i den yngste aldersgruppen, altså blant dem som er 25 år eller yngre. Frafaller i aldersgruppen 26-30 år er på nivå med frafallet blant de eldre. Det er altså blant de aller yngste vi eventuelt har et frafallsproblem. Dette resultatet er i tråd med undersøkelsen gjort i 1994/95 som viste at frafallet var høyest blant de yngste (Hagen 1998).

Figur 7.2 *Frafall i ulike aldersgrupper, 1999-kullet*

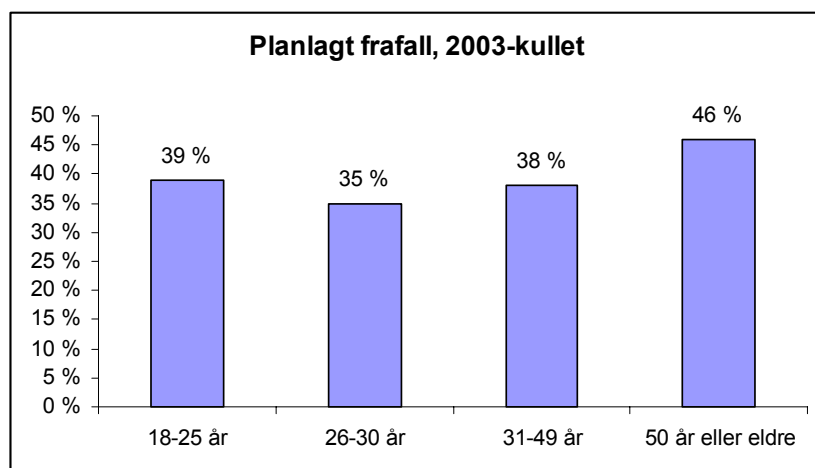

N=611

De sittende politikerne har blitt spurt om de tror de kommer til å stille til gjenvalg i neste periode. 37 prosent sier de sannsynligvis vil stille, 39 prosent sier de sannsynligvis ikke vil stille – de planlegger altså å falle fra, mens 25 prosent er usikre. Den høye andelen usike skyldes antakelig at spørsmålet er stilt tidlig i perioden. En bør også ha i mente

at mange nok vil endre mening med hensyn til hvorvidt de ønsker å stille til gjenvalg eller ikke. I figuren under har vi oppgitt planlagt frafall i ulike aldersgrupper

Figur 7.3 *Frafall i ulike aldersgrupper, 2003-kullet*

N=735

Som vi ser er det ikke vesentlige forskjeller mellom dem over og under 30 år når det gjelder planer om frafall, og det er små forskjeller innad i den yngste gruppen; 39 prosent av de aller yngste oppgir at de sannsynligvis ikke stiller til gjenvalg, mens 35 prosent av dem mellom 26 og 30 år sier det samme. Den største andelen planlagte frafalne finner vi i den eldste aldersgruppen.

De yngste skiller seg altså ikke ut når det gjelder ønske om å trekke seg, men de skiller seg ut ved at det faktiske frafallet er høyere. Flere unge skulle gjerne fortsatt, men blir ikke gjenvalgt. Vi kan ikke sammenlikne ønsket og faktisk frafall direkte både fordi tallene er hentet fra to forskjellige kull og fordi ”vet ikke”-andelen er så stor, men siden det samme gapet mellom faktisk og ønsket gjenvalg blant unge er observert i en tidligere studie (Hagen 1998), virker det rimelig å anta at dette gapet representerer en reell tendens. Hva kan gapet mellom ønsket og faktisk frafall blant unge skyldes?

7.2.1 Ufrivillig frafall?

Det kan som nevnt være flere forklaringer på hvorfor gapet mellom ønsket og faktisk gjenvalg er større blant unge enn blant eldre: En

årsak kan være at partiene nominerer unge langt ned på listen. En annen årsak kan være at eldre og erfarne politikere som folk kjenner ansiktet og navnet til, i større grad kumuleres av velgerne og dermed skyver unge kandidater ut. Dersom en antar at folk har en tendens til å kumulere kandidater som likner på dem selv – altså at yngre kumulerer yngre og eldre kumulerer eldre - kan kumulering dessuten virke i de eldres favør fordi eldre i større grad enn yngre kjenner til og benytter seg av muligheten for å kumulere, og fordi valgdeltakelsen er lavere blant de yngste.

Vi har spurt de som stilte til gjenvalg men ikke ble gjenvalgt om årsaken til dette. Det er bare drøyt ti prosent av de frafalne som oppgir at de stilte til valg, og vår undersøkelse bekrefter altså tidligere forskning som viser at de fleste som forlater politikken gjør det av egen vilje (Offerdal og Aars 2000). Årsaker til ufrivillig frafall er oppgitt i tabellen under, i absolutte tall.

Tabell 7.1 *Årsaker til frafall blant de som stilte til valg. Absolutte tall. Flere svar mulig*

Alder	18-30	31+	Totalt
Nominasjon (Ble satt for langt ned på listen)	10	1	11
Valgresultat	3	3	6
Kumuleringer	4	2	6
Annet	1	6	9
N	18	12	31

Fordi antallet respondenter i denne gruppen er så lite, er ikke resultatene statistisk analyserbare, men noen kommentarer kan likevel knyttes til dem. For det første ser vi at nominasjon er den hyppigst oppgitte årsaken til ufrivillig frafall, og 10 av 11 av dem som har oppgitt nominasjon som årsaken til at de røk ut er 30 år eller yngre.

I intervjuene vi har foretatt med unge representanter underbygges også først og fremst nominasjon som forklaring på ufrivillig frafall. Flere fremhever det som et problem at unge blir nominert på usikker plass. *”De skal liksom ha en ungdomsrepresentant på lista, en fra ungdomspartiet, men den unge kommer alltid på den siste sikre plassen og ryker ut hvis valgresultatet blir dårligere enn forventet”* hevder en som selv ble stemt inn som ”ungdomskandidaten”. Noen av dem vi har snakket med sier imidlertid det motsatte; at unge ofte blir nominert høyt opp fordi partiet ønsker å ha et ungt image eller fordi de ønsker å tiltrekke seg unge velgere. Nominasjonen kan altså slå begge veier.

Vi kan ikke ut fra vårt tallmateriale si om det er en utbredt praksis at unge nomineres lengre ned på listen enn de ønsker, men noe som peker mot at nominasjonsprosessen er viktig, er at mange bestemmer seg for om de vil stille eller ikke i løpet av den. Omtrent halvparten av 1999-kullet svarte at de bestemte seg i slutten av perioden eller i løpet av nominasjonsprosessen.

En undersøkelse fra kommunene i Sogn og Fjordane i 1987 viste at en langt høyere prosentandel, i overkant av 25 prosent av dem som ikke ble gjenvalgt, hadde ønsket gjenvalg (Larsen og Offerdal 1990). 10 prosent falt ut gjennom nominasjonsprosessene i partiene og rundt 15 prosent falt ut gjennom kumuleringer. I sin undersøkelse fra 1995 finner Hagen omtrent det samme tallet (Hagen 1998); 25 prosent av de som sier de ønsket gjenvalg falt fra. Noe av grunnen til at vårt tall er lavere, er at vi har målt om deltakerne faktisk stilte til gjenvalg, ikke om de ønsket gjenvalg. Det kan tenkes at en del av dem som ikke stilte egentlig ønsket gjenvalg, men ikke stilte for eksempel fordi de anså mulighetene for å bli gjenvalgt som små. Fem prosent av de frafalne oppgir at de bestemte seg for ikke å stille under selve nominasjonsprosessen. Dette kan bety at de ikke ble renominert eller ble nominert så langt ned at de trakk sitt kandidatur. Det samme kan gjelde noen av de 40 prosent frafalne som sa de bestemte seg for ikke å stille mot slutten av perioden. En annen grunn til at våre tall er lavere kan også være at muligheten for å stryke er forsvunnet, og at færre som stiller til gjenvalg dermed faktisk dyttes ut.

Fire av seks som oppgir at kumulering var årsaken til at de ikke ble valgt inn er 30 år eller yngre. Vi kan ikke ut fra dette tallet si om det er en tendens at unge presses ut ved at eldre kumuleres inn. Det er rimelig å tro at kumuleringer både går i unges disfavør og i unges favør. Kjente fjes som har vært med lenge får antakelig flere kumuleringer og bidrar til å presse unge og ukjente ut, men det kan også tenkes at det mobiliseres for unge og aktive kandidater. Flere av de unge vi intervjuet rapporterte at de selv var blitt kumulert opp fra usikker plass.

7.3 Oppgitte årsaker til frafall

7.3.1 Faktisk frafall

De som ikke stilte til gjenvalg ble bedt om å krysse av for hvorfor. Svarene er oppgitt i tabellen under.

Tabell 7.2 *Hvorfor stilte du ikke til gjenvalg? Flere svar mulig.*

Alder	18-25 år	26-30 år	31 år eller eldre
Flyttet	40	7	4
Tok for mye tid	23	46	30
Fått barn	4	20	5
Fikk ikke gjennomslag i eget parti	4	5	4
Orket ikke maktpillet	4	3	6
Kommunene har for lite handlingsrom	2	8	9
Så ingen resultater av egen deltakelse	2	8	4
Jeg har gjort min del av samfunnsplikten	2	4	17
Arbeidet som folkevalgt var kjedelig	2	1	4
Standpunktene mine ble ikke respektert	2	1	0
Lokalpolitikken handlet ikke om det jeg syntes var vesentlig	0	3	3
Større muligheter for å realisere politiske mål andre steder	0	1	2
Var ikke ønsket av partiet	0	0	0
Annet	32	36	47
<i>Ingen spesiell grunn</i>	0	4	2
N	47	92	127

Bildet som tegner seg er at de aller yngste slutter fordi de flytter, kanskje for å ta utdanning – flytting er den hyppigst oppgitte årsaken blant de yngste. De nest yngste slutter fordi de er i en tidkrevende etableringsfase – denne gruppen oppgir barn og manglende tid som årsaker. At politikken tar tid er imidlertid alle aldersgrupper enige om. Resultatet underbygger funn fra tidligere undersøkelser: De fleste trekker seg på grunn av tidskonflikt og livet de selv lever, ikke på grunn av misnøye med politikken. Noen trekker seg imidlertid fordi de er misfornøyd med det politiske arbeidet: I gruppen 26-30 år oppgir åtte prosent at de har trukket seg fordi kommunene har for lite handlingsrom og like mange fordi de ikke så resultater av egen deltakelse. Det er like mange eldre som oppgir dette som årsak til at de trakk seg.

Mange av de grunnene vi hadde forventet skulle være viktige for at unge trakk seg ble ikke oppgitt: Få oppgir det at de ikke får gjennomslag i eget parti eller at deres standpunkter ikke ble respektert, som frafallsgrunn. At unge trekker seg fordi lokalpolitikken oppleves som kjedelig, slik det har vært fokusert på i mediene, oppgis heller ikke som en viktig grunn. Det at de frafalner ikke har krysset av for disse årsakene, betyr imidlertid ikke at de synes de får gjennomslag i

eget parti eller at kommunen har godt handlingsrom – det betyr bare at det ikke er disse forholdene de har lagt vekt på når de tok avgjørelsen om å ikke stille til gjenvalg. Dette skal vi komme tilbake til i den indirekte analysen der vi ser på sammenhengen mellom frafall og erfaringer.

Interjuene har bekreftet at årsakene som ble oppgitt i spørreundersøkelsen er viktige. Svært mange av de unge uten barn oppgir at de har trukket seg fordi de skulle studere i en annen by eller fordi de har lyst til å bruke tiden til andre ting. De unge med barn oppgir som viktigste årsak at politikken tar for mye tid fra familielivet og fra arbeidet. De frafalne gir altså uttrykk for at de har trukket seg fordi politikken er tidkrevende. Samtidig er de opptatt av å få frem at det er nødvendig å bruke tid på politikk hvis det skal være noen mening i det, og følgende sitat er representativt for det mange unge frafalne mener:

Det tok for mye tid som jeg hadde lyst til å bruke på andre ting. Men konklusjonen må ikke være at det tar for mye tid, for skulle jeg gjort det igjen ville det vært en forutsetning at jeg skulle bruke mye tid. Ellers blir det ikke morsomt.

Flere klager over manglende politisk handlingsrom på grunn av stram kommuneøkonomi, som denne representanten:

Jeg tror folk faller fra fordi de har en avmaktsfølelse, og det skyldes nok mye kommuneøkonomien. Man kommer inn med et engasjement, men får ikke til noe fordi det ikke er rom for det. Man kan velge om man vil legge ned en fritidsklubb eller en barnehage.

Ingen av dem vi har intervjuet oppfatter det politiske arbeidet som kjedelig, men noen synes det er for detaljorientert:

Detaljnivået er for høyt. Jeg satt i planutvalget og teknisk komite. Det vi drev med var klagesaker på byggesaker – gjerder, høyde på garasjer, mønetyper. Det er fullstendig absurd at dette skal behandles av politikere.

Svært mange har oppgitt ”annet” som årsak til at de trakk seg; henholdsvis 32 og 36 prosent i de yngste aldersgruppene har krysset av for dette. En tredjedel av dem har også krysset av for andre årsaker, mens to tredjedeler bare har oppgitt ”annet”. Hva skjuler seg bak denne kategorien? Hva er årsaken til at disse falt fra? Intervjuene med frafalne representanter kan gi oss noen hint.

En årsak mange av dem vi har intervjuet oppgir er ”motivasjon”. De mener det er sannsynlig at de vil komme til å stille igjen på et senere tidspunkt, de må bare få tilbake motivasjonen. De har imidlertid vanskelig for å peke på en konkret årsak til at de ikke lenger føler seg motivert, de blir rett og slett lei, som denne unge frafalne påpeker:

Man blir litt lei av alt man gjør lenge. Jeg tror tiden går litt fortere når man er ung. Man er innom flere ting når man er ung – flytter, bytter jobb, bytter studier.

Noen mener at ungdomstiden er en prøve-og-feile-fase i livet, og at det kan være årsaken til at mange unge trekker seg etter en periode. På alle områder vil det være sånn at en del av dem som rekrutteres inn faller fra ganske raskt, og siden alle unge nødvendigvis må være nyrekrutterte blir frafallet større i denne gruppen enn i eldre aldersgrupper:

Kanskje man oppdager at man ikke passer til å drive politikk Det er en fase hvor man lærer seg selv å kjenne, prøver mange ting. Det er ikke sikkert alt man prøver passer.

Videre peker flere av intervjuobjektene på at det ikke gir status blant unge å drive med politikk, som denne frafalne:

Unge folk gir ikke hverandre så mye positivt i forhold til politikken. Det er bedre å være god på å spille fotball. Du går ikke akkurat rundt og skryter av at du driver med politikk. Jeg tror det ikke er noen her som vet at jeg har sittet i bystyret hjemme.

Noen synes også det var slitsomt med den negative oppmerksomheten fra media, og mener man takler den bedre når man er eldre:

Jeg synes det personlig var litt tungt. Vi skulle legge ned det sykehjemmet jeg jobbet på. De ansatte sluttet å hilse på meg, og det ringte masse folk og sa at ”bestemoren min kommer til å dø hvis hun må flytte”, og sånne ting. Det er ikke så lett å takle når du er 19. Du får så mye dritt. Når du er en offentlig person må du tåle å få slengt ting mot deg. Man blir sliten av å få så mye kritikk og oppmerksomhet....

7.3.2 Planlagt frafall

For de sittende politikerne har vi bedt dem som sier de sannsynligvis ikke vil ta gjenvalg eller er usikre på om de vil ta gjenvalg om å oppgi grunnene til dette. Bildet som tegnes av svarene fra dem som planlegger frafall er ganske annerledes enn bildet de faktisk frafalne tegnet.

Tabell 7.3 *Hvorfor ønsker du ikke å ta gjenvalg? (evt. hvorfor er du usikker)*

Hvorfor ønsker du ikke å ta gjenvalg (evt. hvorfor er du usikker)?	18-25 år	26-30 år	31 år eller eldre
Flytte	47	6	2
Kommunene har for lite handlingsrom	40	52	43
Tar for mye tid	32	62	49
Orker ikke maktsillet	19	19	17
Ser ingen resultater av egen deltakelse	19	18	8
Lokalpolitikken handler ikke om det jeg syntes var vesentlig	19	11	8
Større muligheter for å realisere politiske mål andre steder	19	8	5
Arbeidet som folkevalgt er kjedelig	15	14	5
Har fått/skal ha barn	14	38	5
Jeg har gjort min del av samfunnsplikten	7	10	44
Får ikke gjennomslag i eget parti	6	5	2
Standpunktene mine blir ikke respektert	5	2	2
Er ikke ønsket av partiet	0	2	2
<i>Annet</i>	22	21	17
<i>Ingen spesiell grunn</i>	1	2	5
N	124	133	162

Også når det gjelder planlagt frafall er flytting den hyppigst oppgitte årsaken blant de aller yngste. I den nest yngste aldersgruppen er den hyppigst oppgitte årsaken at arbeidet som folkevalgt tar for mye tid. I tillegg oppgir alle tre aldersgruppene kommunens manglende handlingsrom som årsak til planlagt frafall.

Andelen som oppgir andre årsaker til at de ønsker å trekke seg, er mye høyere enn for de faktisk frafalne. Blant de unge oppgir en av fem at de vil trekke seg fordi de ikke orker maktsillet. Nesten like mange eldre oppgir dette som årsak til å trekke seg. Videre mener en av fem unge at de vil gi seg fordi de ikke ser resultater av egen deltakelse og fordi de mener det er større muligheter for å realisere politiske mål

andre steder. Færre eldre oppgir dette som grunn, og det kan tyde på at unge i mindre grad enn eldre føler at de får gjennomslag i kommunepolitikken, eller at det er for tidlig i perioden til at nyvalgte i samme grad som erfarne kan se resultater av eget arbeid. Mange yngre synes også at lokalpolitikken handler om uvesentlige ting og at det politiske arbeidet er kjedelig, mens få eldre oppgir dette som årsak til at de ønsker å slutte. Grunnen til at de sittende unge i større grad enn forrige kulls unge oppgir at arbeidet er kjedelig og uvesentlig som frafallsgrunn, kan være at vi ikke er kommet så langt inn i perioden. 1999-kullet hadde fire år å se tilbake på. For mange unge i 2003-kullet oppleves det politiske arbeidet fremdeles som nytt og kanskje uoversiktlig og dermed kjedelig og meningsløst. Dette kan altså være en effekt av at de nyrekrutterte bare hadde sittet i et drøyt år på intervju tidspunktet, mer enn en effekt av at det er skjedd en endring. Alt i alt er årsakene de sittende politikerne oppgir mer i tråd med de forventningene vi hadde til hvorfor unge folkevalgte skulle ønske å trekke seg fra politikken.

I det hele tatt er intensiteten i svarene mye større blant dem som planlegger å falle fra enn blant de faktisk frafalle. Det kan bety både at ting har endret seg til det verre og at politikken oppleves forskjellig avhengig av om man sitter eller satt. De som sitter nå og planlegger å forlate politikken virker svært frustrerte, mens de som allerede har sluttet vurderer årsakene til at de sluttet annerledes. Selve spørsmålet om årsaker til frafall oppleves kanskje også forskjellig avhengig av om man sitter eller satt. De som sitter vurderer antakelig i større grad hva de er misfornøyde med, mens de som er falt fra i større grad oppfatter spørsmålet som bare å handle om de direkte årsakene til at de trakk seg. Men selv om de som allerede er falt fra ikke oppgir misnøye med det politiske arbeidet som direkte årsak til at de trakk seg, betyr ikke det at de nødvendigvis er fornøyde med måten det politiske arbeidet er tilrettelagt på. Det kan være sammensatte årsaker til at folk trekker seg, og selv om de peker på en eller to årsaker som utslagsgivende, kan det likevel være at måten de opplever politikken på bidrar til å forsterke tilbøyeligheten til å trekke seg eller bli. For å undersøke dette vil vi i den indirekte analysen undersøke om erfaringer med politisk arbeid har effekt på graden av frafall.

7.3.3 Oppsummering – oppgitte årsaker

Innledningsvis tegnet vi opp en modell der vi antok at fire typer forhold ville kunne ha innvirkning på frafall eller ønsket om frafall; tidsmangel, motivasjon, erfaring og politisk organisering. Motivasjonens innflytelse på frafall vil vi komme inn på i den

indirekte analysen av frafall. De direkte svarene fra politikerne på hvorfor de trakk seg eller ønsker å trekke seg bekrefter at ulike former for tidskonflikt er den viktigste årsak til frafall, slik tidligere undersøkelser også har vist. Mangel på tid er aller viktigst blant dem som er i etableringsfasen, de mellom 26 og 30 år, mens det er noe mindre viktig for de yngste. For den yngste aldersgruppen er flytting den viktigste årsaken. Dette er et strukturelt problem som det er vanskelig å tenke seg hvordan kan løses. For de som sitter er erfaringene de har gjort seg viktigere; flere oppgir at de ønsker å trekke seg fordi de ikke synes de får politisk gjennomslag. Måten det politiske arbeidet er organisert på, eller politikken karakter, oppgis også som grunn til å trekke seg; spesielt oppleves kommunenes manglende handlingsrom som frustrerende. De som satt i forrige periode er i mye mindre grad opptatt av dette. Dette kan enten bety at det politiske livet har endret seg fra forrige til inneværende periode; at kommunene har fått mindre handlingsrom og at politikken dermed handler om mindre vesentlige ting. Eller det kan bety at arbeidet som kommunestyrerepresentant evalueres annerledes i etterkant enn når man sitter midt oppi det. Vi kommer likevel ikke unna det faktum at de yngre i større grad enn de eldre oppgir ulike former for frustrasjon og misnøye som årsaker til at de ønsker å slutte. Blant de eldre er årsakene til frafall i større grad at de synes de har gjort sin del av samfunnsplikten og i mindre grad frustrasjon over de politiske forholdene. Det kan dermed synes som om de erfaringene yngre gjør seg i det politiske liv er dårligere eller oppleves som dårligere enn erfaringene de eldre gjør seg, og at dette er en medvirkende årsak til at de faller fra i større monn.

7.4 Sammenhengen mellom frafall og individuelle og strukturelle faktorer

De som faller fra eller ønsker å falle fra oppgir altså tid, flytting og til dels manglende handlingsrom og misnøye med det politiske arbeidet som årsaker. I dette avsnittet vil vi analysere frafall indirekte ved å se om det er noen sammenheng mellom tendensen til å falle fra og faktorene tid, motivasjon, erfaringer og synet på det politiske arbeidets karakter. Vi vil se om alder har en egen effekt på frafall når vi kontrollerer for alle disse faktorene, og vi vil videre undersøke om det er andre faktorer som påvirker frafall blant unge enn blant eldre.

7.4.1 Variablene i analysen

Tidskonflikt – eget liv

Flytting og barn var to av de mest oppgitte årsakene til frafall. Dette er individuelle forhold knyttet til den enkelte representants livssituasjon. I den indirekte analysen av frafall har vi ikke noe eget mål på tidsmangel, men vi vil inkludere spørsmål om antall BARN, UTDANNING og KJØNN. Barn er tidkrevende og utdanning kan si noe om arbeidssituasjon. Kjønn inkluderes som en kontrollvariabel, fordi kjønn tradisjonelt har vært knyttet til politisk aktivitetsnivå.

Motivasjon

Som vi har argumentert for kan motivasjonene for å tre inn i politikken bidra til å forklare hvorfor man trer ut. Her skiller vi mellom styrken på motivasjonen og innholdet i motivasjonen. Som mål på styrken i motivasjon vil vi inkludere spørsmålet om hvordan representantene ble nominert (NOMINASJON), om de selv ba om å bli satt opp, om de ble anmodet om å stille eller om de ble satt opp mot sin vilje.

Hva motiverer representantene – generell interesse, sak eller plikt? Vi inkluderer flere spørsmål knyttet til hvor viktig ulike motiver var. Den første typen motiver har en kollektivistisk orientering, mens den andre typen motiver er orientert mot representanten selv. Vi kaller disse for ”selvrealiseringsmotiver”. En kan tenke seg at unge vil skille seg fra eldre ved at de er mer opptatt av personlige gevinster ved å delta, og at denne typen engasjement vil føre til mindre stabilitet og mer frafall fordi valget om å bli er betinget av at man får noe ut av det personlig. Når det gjelder motiver av kollektivistisk karakter har vi inkludert en variabel som måler saksengasjement: ”Ønsket om å gjøre innsats for en bestemt gruppe i samfunnet” (BESTEMT GRUPPE). Vi har videre inkludert en variabel som måler generelt engasjement: GENERELL POLITISK INTERESSE, og en påstand som måler pliktfølelse; ”det er en samfunnsplikt å stille når man blir spurt” (SAMFUNNSPLIKT).

Motiver av individualistisk karakter, selvrealiseringsmotiver, som er inkludert i analysen er ”erfaring fra politiske tillitsverv som springbrett for politisk karriere” (POLITISK KARRIERE) og ”ønsket å lære noe om hvordan det politiske systemet fungerte” (LÆRE).

Erfaringer

Det virker rimelig å anta at erfaringene man gjør seg har mye å si for frafall. Vi har inkludert variabler som kan si noe om opplevelse av

gjennomslag, om hvordan man opplevde å bli tatt imot og et spørsmål om i hvilken grad erfaringene svarte til forventningene.

I den første gruppen, gjennomslag, har vi inkludert variabelen POSISJON/OPPOSISJON. Det er grunn til å tro at man får bedre gjennomslag dersom partiet en representerer sitter i posisjon, og at det da blir mer fristende å stille til gjenvalg. Videre har vi inkludert variablene ”har fått utrettet mye” (UTRETTET) og ”har fått gjennomslag i partigruppen” (PARTIGRUPPE). Så har vi inkludert to påstander som signaliserer avmaktsfølelse: ”store og viktige spørsmål er avgjort på forhånd” (AVGJORT) og ”det er hovedsakelig bagatellmessige stridsspørsmål som opptar politikerne i min kommune” (BAGATELLER).

Videre har vi inkludert to spørsmål som sier noe om hvordan representantene opplever å bli tatt imot i politikken; ”tilbakemelding fra velgerne” (TILBAKEMELDING VELGERE), ”tilbakemelding fra partigruppen” (TILBAKEMELDING PARTI). Disse variablene går på grad av tilbakemelding, ikke på tilbakemeldingens karakter.

Som indikator på hvorvidt det politiske arbeidet svarte til forventningene har vi inkludert en indeks som viser gapet mellom forventninger og erfaringer for hver enkelt representant (GAP). Antagelsen er at de som ikke har fått innfridd forventningene slutter i større grad enn dem som får dem innfridd.

Det politiske arbeidets karakter

Som mål på det politiske arbeidets karakter har vi inkludert variabler på ulike nivåer. To faktorer går på det partiinterne; hvilket parti en tilhører (PARTI) og ønske om å stemme mer uavhengig av parti (UAVHENGIG) og en går på forholdet mellom stat og kommune: statlige pålegg gir lite handlingsrom (PÅLEGG).

7.4.2 Tid, motivasjon, erfaring eller politikken karakter?

I tabellen under har vi oppgitt effekten som disse ulike variablene har på frafall, når de er kontrollert mot hverandre. At en variabel har positiv verdi betyr at den øker sannsynligheten for gjenvalg, har den negativ verdi betyr det at den øker sannsynligheten for frafall.

Tabell 7.4 *Analyse av faktisk og planlagt frafall. Sannsynlighet for gjenvalg.*

	1999	2003
ALDER		
UTDANNING	÷	÷
BARN		÷
KJØNN		÷
Motivasjon - styrke NOMINASJON – BA SELV OM Å KOMME PÅ LISTE	+	+
Saksengasjement INNSATS FOR BESTEMT GRUPPE	÷	
Generelt engasjement GENERELL POLITISK INTERESSE		+
Plikt SAMFUNNSPLIKT		
Selvrealisering POLITISK KARRIERE	+	+
Selvrealisering LÆRE		
Gjennomslag POSISJON		
Gjennomslag UTRETTET MYE	+	
Gjennomslag GJENNOMSLAG PARTIGRUPPE	+	+
Avmakt AVGJORT PÅ FORHÅND	÷	
Avmakt OPPTATT AV BAGATELLER		÷
Avmakt STATLIGE PÅLEGG GIR LITE HANDLINGSROM		÷
Avmakt GAP MELLOM FORVENTNINGER OG ERFARINGER		
TILBAKEMELDING VELGERE		+
TILBAKEMELDING PARTI	+	
PARTI		
STEMME MER UAVHENGIG AV PARTI	÷	÷

Kontrollert for andre variabler påvirker ikke alder verken faktisk eller planlagt frafall. I den grad yngre faller fra mer enn eldre må det ha å gjøre med at det er andre egenskaper som skiller de yngre fra de eldre.

Faktisk frafall

Vi så at det faktiske frafallet var større i den yngste aldersgruppen, 18-25 år, enn i de eldre aldersgruppene, men dette skyldes altså ikke alder i seg selv. Det er fire forhold som øker sjansen for faktisk frafall: utdanning, det at motivasjonen for å hjelpe en bestemt gruppe er viktig, avmaktsfølelse (saker er i realiteten avgjort på forhånd) og ønske om å stemme mer uavhengig av parti. Den yngste aldersgruppen skårer i gjennomsnitt høyere på alle disse faktorene, og det kan bidra til å forklare hvorfor flere unge faller fra; de yngste har i gjennomsnitt høyere utdanning, de er mer drevet av motivet om å hjelpe en bestemt gruppe, de har større avmaktsfølelse, og de ønsker i større grad å stemme uavhengig av parti. Når det gjelder de faktorene som påvirker gjenvalg, er ikke bildet like entydig med hensyn til alder. Ønske om politisk karriere øker sannsynligheten for gjenvalg, og her skårer den yngste aldersgruppen høyt. Dette skulle altså motvirke frafallstendensen. Når det gjelder opplevelse av å ha uttrettet noe skårer de imidlertid lavt, noe som forsterker frafallstendensen i denne yngste gruppen. Følelse av gjennomslag i partigruppen er lik for de unge og de eldre.

Den indirekte frafallsanalysen gir et litt annet bilde av hvorfor de yngste faller fra enn de direkte svarene gjorde. Det å ha barn ble av mange, spesielt i gruppen 26-30 år, oppgitt som frafallsårsak. Kontrollert mot andre forhold viser det seg imidlertid at det å ha små barn ikke øker sjansen for faktisk frafall. Dette betyr ikke at de som oppgir barn som årsak oppgir feil grunn, men at det ikke er noen systematikk i at de som har barn gir seg. Det er like mange uten barn som faller fra, kontrollert for andre forhold.

Flytting og at det politiske arbeidet tok mye tid var viktig blant de oppgitte grunnene til frafall i den yngste aldersgruppen. I denne analysen har vi ingen mål som går direkte på flytting eller tidsmangel, men utdanningsvariabelen kan være en indikator. Utdanning beforder frafall, og unge har høyere utdanning enn eldre. En forklaring på at høy utdanning fører til frafall kan være at de høyt utdannede må flytte for å finne jobb eller for å fortsette studiene. Arbeid og studieplasser for de høyt utdannede finnes først og fremst i byene, og en kan tenke seg at unge flytter fra typiske landkommuner og inn til byene for å finne arbeid eller for å fortsette studiene. En annen forklaring kan

være at høyt utdannede har høyere karriereambisjoner og derfor velger å bruke mer tid på jobb og ikke har tid til å drive lokalpolitikk.

Som forventet er motivasjon viktig; de som selv ba om å bli nominert faller i mindre grad fra enn de som ble bedt om å stille. Som forventet øker også saksengasjement sjansen for frafall mens generelt politisk engasjement øker sjansen for gjenvalg. Dette kan skyldes at det generelle politiske engasjementet er mer stabilt og mindre sårbart for resultater. Hvis motivet for å gå inn i politikken er at en skal hjelpe en bestemt gruppe, er det antakelig viktig at en får det til. Hvis engasjementet er litt bredere blir det ikke like sårbart for hva som lar seg gjennomføre. Opplevelse av vervet som en samfunnsplikt slår imidlertid ikke positivt ut, slikt vi hadde ventet.

Manglende følelse av gjennomslag ble ikke oppgitt som frafallsgrunn blant de faktisk frafalne, men det slår ut i den kontrollerte analysen. De som synes de har fått utrettet mye, får gjennomslag i og tilbakemelding fra partigruppen faller fra i mindre grad, mens det å føle avmakt i form av at ting er avgjort på forhånd, øker sjansen for frafall. Det er imidlertid ingen effekt av å sitte i posisjon. Det kan skyldes at de fleste kommuner har en formannskapsmodell, og at hva man får utrettet dermed ikke varierer så mye avhengig av om man har flertall eller ikke. Det at forventninger ikke blir innfridd har heller ingen effekt på frafall – de som ble skuffet i sine forventninger faller ikke fra i større grad enn dem som ble positivt overrasket. Det er hvorvidt erfaringene en har med arbeidet i kommunestyret er overveiende positive eller overveiende negative, som har noe å si for frafall, ikke gapet mellom erfaringer og forventninger. Dette gapet er ganske likt for de frafalne og for de gjenvalgte, men de gjenvalgte vurderer både forventninger og erfaringer mer positivt. Når det gjelder det politiske arbeidets karakter, så slo ikke dette ut i de direkte svarene. I den indirekte analysen slår parti ut på den måten at det å ønske å stemme mer uavhengig av parti øker sjansen for frafall. Hvilket parti en tilhører har imidlertid ikke noe å si for frafall – kontrollert for andre forhold er det ingen forskjeller mellom partiene.

Planlagt frafall

Også for planlagt frafall slår utdanning, motivasjon, ønske om politisk karriere, gjennomslag i partigruppen og ønsket om å stemme mer uavhengig ut. Ellers er det er litt andre variabler som slår ut for planlagt frafall. Den første forskjellen vi legger merke til er at kjønn påvirker sannsynligheten for å ønske frafall - kvinner planlegger frafall i større grad enn menn. Det å ha små barn slår også ut, men bare blant dem som er 30 år eller yngre. Generell politisk interesse

slår positivt ut, og avmaktsfølelsen har en litt annen karakter. Mens det for faktisk frafall betydde noe om man mente ting var avgjort på forhånd, betyr det for planlagt frafall mer om man mener representantene bare er opptatt av bagatellmessige stridsspørsmål og om man opplever statlige pålegg som en hemske. Dette er i tråd med hva som ble oppgitt i de direkte svarene. For planlagt frafall er tilbakemelding fra velgerne viktig, mens tilbakemelding fra partigruppa ikke er det.

Oppsummering – indirekte analyse

Både for faktisk og planlagt frafall er motivasjon, erfaringer og politikkens karakter viktig. Individuelt orientert motivasjon øker sjansen for frafall, mens generelt politisk engasjement øker sjansen for gjenvalg. Når det gjelder erfaringer og det politiske arbeidets karakter ser det ut til at partiene er viktigst; gjennomslag i partigruppen og tilbakemelding fra partiet øker sjansen for gjenvalg, mens følelse av å være i utakt med partiet øker sjansen for frafall.

7.5 Hvor går de etterpå?

Hva gjør de unge frafalne etter at de har gått ut av kommunestyret? Dette er et viktig spørsmål når en skal vurdere omfanget av frafallsproblemet blant unge. Dersom erfaringen som folkevalgt skaper varig disengasjement er dette et mye større problem enn dersom de tidligere representantene opprettholder sin politiske aktivitet gjennom andre kanaler. Vi har spurt de frafalne og de sittende representantene om hvilke arenaer de er aktive på. Svarene er presentert i tabellen under.

Tabell 7.5 *Hvilke arenaer er du aktiv på?*

1999: Hvilke arenaer er du aktiv på nå:	Unge frafalne (sittende i parentes)	Eldre frafalne (sittende i parentes)	Differanse (sittende i parentes)
Parti	33 (65)	35 (55)	-2 (10)
Fagforening	15 (14)	13 (18)	2 (-4)
Saksorganisasjon	18 (17)	10 (15)	8 (2)
<i>Deltatt i underskriftskampanje</i>	30 (29)	9 (22)	21 (7)
<i>Deltatt i demonstrasjoner</i>	18 (17)	4 (14)	14 (3)
<i>Deltatt i aksjoner</i>	17 (18)	3 (15)	14 (3)
Politiske debatter i avis	17 (47)	15 (52)	2 (-5)
<i>Politiske debatter på nettet</i>	15 (20)	3 (14)	12 (6)
Andre arenaer	25 (34)	21 (33)	4 (1)
<i>Ikke aktiv</i>	36 (20)	50 (26)	-14 (-6)
N	156	141	

Det er to typer aktivitet som reduseres betraktelig blant unge når de går ut av kommunestyret: aktivitet i partiet og politiske debatter i avis. Dette gjelder også for eldre. Partiaktivitet og deltakelse i avisdebatter er aktiviteter som later til å være knyttet til formell representasjon.

For andre typer aktiviteter er det små forskjeller mellom frafalne og sittende unge; de frafalne er om lag like aktive som de sittende unge når det gjelder fagforeningsarbeid, arbeid i saksorganisasjon, deltakelse i underskriftskampanjer, demonstrasjoner, aksjoner og nettdebatter. Intervjuene vi har gjort blant unge frafalne underbygger dette inntrykket. Samtlige av de vi intervjuet hadde verv i andre organisasjoner eller utvalg, og mange hadde verv i partiet. Ingen hadde lagt politikken helt på hylla.

Reduksjonen er mye større for de eldre politikerne – hele 50 prosent av eldre frafalne oppgir at de ikke er aktive, mens det samme tallet for yngre frafalne er 36 prosent. Det er altså større grunn til å bekymre seg for politisk passivitet hos eldre enn hos yngre frafalne. De unge frafalne vi har intervjuet sier dessuten nesten alle at de kunne tenke seg å komme tilbake til kommunepolitikken på et tidspunkt senere i livet. Dette, koblet med det høye aktivitetsnivået blant unge frafalne, peker mot at frafallet bare er midlertidig.

Forskjellene mellom de som planlegger frafall og de som planlegger gjenvalg tyder også på at det er de aktive som blir. Her er en tabell

som viser aktivitet blant de unge som planlegger henholdsvis gjenvalg og frafall:

Tabell 7.6 *Hvilke arenaer er du aktiv på?*

2003: Hvilke arenaer er du aktiv på nå:	Unge som planlegger gjenvalg	Unge som planlegger frafall	Differanse
Parti	77	61	16
Fagforening	16	12	4
Saksorganisasjon	15	14	1
Deltatt i underskriftskampanje	30	28	2
Deltatt i demonstrasjoner	19	17	2
Deltatt i aksjoner	24	14	10
Politiske debatter i avis	56	36	20
Politiske debatter på nettet	28	18	10
Andre arenaer	37	21	16
Ikke aktiv	8	25	17
N	342		

De unge som planlegger å falle fra er gjennomgående mindre aktive enn de unge som planlegger å ta gjenvalg. Det samme gjelder for de eldre.

7.6 Har vi et frafallsproblem?

Frafallet er relativt høyt i alle aldersgrupper, men er det for høyt? Hva som ville være den optimale frafallsprosenten er vanskelig å si. Høyt frafall innebærer liten kontinuitet og fare for manglende kunnskaps-overføring mellom politikerne, som kan resultere i dårlig underbygde politiske beslutninger og prosesser. Svært lavt frafall vil på den annen side hindre rekruttering. Høyt frafall er altså ikke nødvendigvis bare et problem. Stor utskiftning gjør at flere innbyggere er innom kommunepolitikken og får erfaring med politisk arbeid. Frafallet er dessuten ulikt mellom kommunene. I noen kommuner er det nesten ikke frafall, de samme sitter fra år til år og ingen nye slipper til. I andre kommuner byttes samtlige representanter ut fra en periode til en annen, og arbeidet blir vanskeliggjort fordi opparbeidet kunnskap om lokalpolitisk arbeid ikke videreføres, og kunnskapsgrunlaget for det nyinnsatte kommunestyret således blir tynt.

Det vi imidlertid kan si ut fra vår undersøkelse er at frafallsproblemet neppe er større i den yngste aldersgruppen enn blant de eldre. Det

faktiske frafallet blant de aller yngste er litt høyere enn i andre aldersgrupper, men effekten forsvinner når man kontrollerer for andre faktorer. At frafallet er noe høyere blant de yngste er også naturlig fordi frafall alltid vil være størst blant rekrutter og nesten samtlige i den aller yngste aldersgruppen er nyrekruttert. De unge vi har intervjuet sier dessuten samtlige at de ønsker å komme tilbake til kommunepolitikken på et senere tidspunkt i livet, og de fortsetter sitt samfunnsengasjement etter at de har trådd ut av kommunestyret. Dette kan tyde på at frafallet er midlertidig og at den yngre generasjon ikke vil skille seg fra sine forgjengere med henblikk på stabilitet i politikken.

8 Lokalpolitikk – lite attraktivt for ungdom?

Denne rapporten har vist at innslaget av unge lokalpolitikere er langt høyere enn tidligere antatt. Tidligere anslag har antydnet at bare fire prosent av lokale folkevalgte er tretti år eller yngre, mens den fullstendige oversikten over alle lokalpolitikere viser at det er dobbelt så mange. Det er likevel ikke nok i forhold til andelen unge i befolkningen, så det rokker ikke ved at unge er underrepresentert i landets kommunestyre. Det går dessuten et nokså markert skille i midten av tyveårene – unge borgere under 25 år som er betydelig dårligere representert enn borgere mellom 25 og 30.

Innslaget av unge varierer imidlertid mye mellom kommunene. En av fem kommuner har ingen representanter som er tretti år eller yngre, mens et tilsvarende antall kommuner har tre eller flere representanter som er yngre enn 26 år. I noen grad ble det vist at variasjonen i rekrutteringen av unge generelt kunne føres tilbake til strukturelle forhold ved kommunene.

Svarene fra de folkevalgte selv antyder at unge lokalpolitikere er unge politikere heller enn unge i politikken. De unge som blir valgt har bred politisk erfaring når det gjelder politisk aktivitet – og de yngste er sågar aktive på flere arenaer enn eldre lokalpolitikere, noe som borger for at unge representanter faktisk er svært engasjerte i politikk og ikke har ankommet kommunestyret ved tilfeldigheter.

Den viktigste rekrutteringskanalen for unge er likevel partiet, og her ligger nok noe av bakgrunnen for rekrutteringsproblemet. Engasjement i politiske partier har aldri vært spesielt utbredt i befolkningen, og de seneste 20-30 årene har slikt engasjement vært på hell. Likeledes har tilknytningen til partiene vært dalende. Slike tendenser antyder at det ikke nødvendigvis er slik at det er lokalpolitikken som er kilden til rekrutteringsproblemene, men at kjernen til problemet er veien inn til kommunestyrene.

En plass i kommunestyret går stort sett via et politisk parti, og når unge i liten grad trekker mot partier, sier det seg selv at det blir få unge i kommunepolitikken. Det hjelper ikke at de unge som blir lokale folkevalgte, har bred politisk kompetanse, så lenge de bare utgjør en liten andel av de unge.

På dette punktet kan kommunene hjelpe til ved for eksempel å opprette møteplasser mellom partier, politikere og ungdom. Ungdomsrådene er et slik sted. Her blir de unge kjent med lokalpolitikken, og de får kontakt med politiske partier og politikere. Dermed kan de også få innblikk i hvordan de selv kan være med å påvirke.

En annen viktig møteplass er frivillige organisasjoner på lokalt plan. Kommunen kan bidra til økt interesse for lokal politikk ved å gi slike organisasjoner gode arbeidsbetingelser. Forskning viser at organisasjonsarbeid fungerer som demokratiske trimrom, noe som igjen vil bidra til å stimulere interessen for politisk engasjement på lokalt nivå blant unge.

Mange unge har et engasjement for samfunnet, men ikke alle velger den representative kanalen til å begynne med, men velger andre kanaler for sitt engasjement, som ofte er politisk, også partipolitisk. Dette kan for eksempel skje gjennom studentpolitikk, ungdomspartiene og så videre i løpet av studietiden. Ungdom kan derfor være vel så engasjert i politikk som mange av de som er folkevalgte representanter i norske kommuner. Problemet er selvsagt å få unge til å rette engasjementet sitt inn mot lokalpolitikken.

Motivasjon til unge som har valgt å gå inn i lokalpolitikken er likevel preget av et blikk for politisk helhet. Deres viktigste motivasjon for å bli folkevalgt er et generelt samfunnsengasjement og et ønske om å utvikle et bedre samfunn. Beskrivelsen av unge som ensidig opptatt av enkeltsaker passer ikke på unge, norske lokalpolitikere.

Dette reflekteres også i deres forventninger til og erfaringer med vervet som lokalpolitikere. Unge har stort sett samme forventninger til vervet som andre, men har noe dårligere erfaring. Lavest forventning har de unge til at de skal få gjennom bestemte saker. Høyest forventninger har de til at de skal få innsikt i lokalpolitikken og til de politiske diskusjonene de skal delta i. I forhold til faktiske erfaringer sier de unge seg mest fornøyd med politiske diskusjonene og innsatsen for å skape bedre lokalsamfunn. Inntrykket av unge lokalpolitikere er således at dette er unge politikere mer enn unge i politikken. Det kan selvsagt være at rekrutteringsproblemet i noen grad ligger her – unge som søker seg til politikken er mer å betrakte regne som fullbårne

politikere som politiske rekrutter. På dette punktet skiller de seg fra ungdom generelt.

På den annen side er det neppe noe nytt trekk, og ikke noe særtrekk for unge politikere. Også ”voksne” politikere skiller seg ut fra den voksne befolkning. Avslutningsvis vil vi derfor legge til at vi ikke ser noen tegn som tyder på at kommunene vil få et økende rekrutteringsproblem fremover som følge av lav deltagelse i lokalpolitikken blant de unge i dag. Også tidligere tiders unge har blitt ansett å være lite villige til å engasjere seg i politikk – på flere nivåer – men analysene i kapittel 2 viser med all tydelighet at disse har beveget seg inn mot den representative kanal etter hvert som de har blitt eldre. Det er ingen grunn til å tro at oppvoksende generasjoner skal avvike på dette punktet. Det er imidlertid ikke noe argument for å la være å sette i gang tiltak for å få unge interessert i lokal politikk.

Litteratur

- Berglund, F. (1997). "Partiidentifikasjon på vei ut?" *Tidsskrift for samfunnsforskning* **38**: 333-357.
- Berglund, F. (2002). "Ungdom og partitilknytning." *Tidsskrift for ungdomsforskning* **2**(1): 3-20.
- Berglund, F. (2003). Ungdom og valgdeltagelse. *Ungdom, makt og mening*. F. Engelstad and G. Ødegård. Oslo, Gyldendal akademisk.
- Berglund, F. (2005). "Alt ved det gamle? Om eldre og politikk." *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift* **21**(1): 3-28.
- Bjørklund, T., Ed. (2002). *Den stadig synkende deltakelsen i lokalvalg*. Valgdeltakelse og lokaldemokrati. Oslo, Kommuneforlaget.
- Eide, G. and K. Rasmussen (1994). Politiske partier som bindeledd i lokalpolitikken. *LOS-senternotat 9494*. Bergen, LOS-senteret.
- Engelstad, F. and G. Ødegård, Eds. (2003). *Ungdom, makt og mening*. Oslo, Gyldendal Akademisk.
- Hagen, T. P. (1998). "Gjenvalg blant norske kommunestyrerepresentantar." *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift* **14**(2).
- Hagevi, M. (2000). *Kommunpolitikern - Vem är det?* Stockholm, Svenska Kommunförbundet.
- Heidar, K. and J. Saglie (2002). *Hva skjer med partiene?* Oslo, Gyldendal Akademisk.

- Hernes, G. (1976). Om å revidere revisjonisme. *Velferdsstatens fremtid og den demokratiske sosialisme*. T. Hermansen and I. S. Sørheim. Oslo, Tiden Norsk Forlag.
- Hjellum, T. (1967). *Partiene i lokalpolitikken. En analyse av politiseringen av lokalstyret i Norge: Endringsrater, forklaringsfaktorer og virkninger*. Oslo, Gyldendal.
- Larsen, H. O. and A. Offerdal (1990). *Demokrati uten deltakere? Arbeidsvilkår og lederroller i kommunepolitikken*. Oslo, Kommuneforlaget.
- Lidén, H. (2003). Ungdomsråd - politisk lekestue? *Ungdom, makt og mening*. F. Engelstad and G. Ødegård. Oslo, Gyldendal Akademisk.
- Lidén, H. and G. Ødegård (2002). Ungt engasjement. Ungdoms samfunnsengasjement og lokaldemokratiske deltagelse. Oslo, NOVA / ISF.
- Offerdal, A. and J. Aars (2000). Deltakelse og aktivisering i lokalpolitikken. *Lokaldemokratiet. Status og utfordringer*. A. Offerdal and J. Aars. Oslo, Kommuneforlaget.
- Ringkjøb, H. E. (2000). Tar partiene representativitet på alvor? *Lokaldemokratiet. Status og utfordringer*. A. Offerdal and J. Aars. Oslo, Kommuneforlaget.
- Rose, L. (2002). Normer og roller - borgerpliktens endelikt? *Valgdeltakelse og lokaldemokrati*. B. Aardal. Oslo, Kommuneforlaget.
- Saglie, J. (2002). "Lokaldemokrati uten partier." *Nytt Norsk Tidsskrift* (3): 300-309.
- Skare, A. (1996). "Jo mer lokalpolitikk, dess mindre partipolitikk - Om partienes rolle i lokalpolitikken." *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift*.
- Sletten, M. (2001). Ung i Tromsø. Oslo, NOVA.
- Stortingsmelding, nr. 39 (2001-2002). *Oppvekst og levekår for barn og ungdom i Norge*.

- Vestel, V., G. Ødegård, et al. (2003). *Veien til makta og det gode liv?* Oslo, NOVA.
- Ødegård, G. (2001). *Ungdomstid i Fredrikstad.* . Oslo, NOVA.
- Aars, J. (1998). *Lokaldemokrati i Norge: En forskningsoversikt.* Bergen, Senter for samforskning.
- Aars, J. (1998). *Rekruttering og personskifte i lokalpolitikken. En sammenligning av Finland og Norge.* Bergen, Institutt for administrasjon og organisasjonsvitenskap, UiB.
- Aars, J. (2004). "Politiske partier og andre rekrutteringsveier i lokalpolitikken." *Tidsskrift for samfunnsforskning* **45**(3): 483-508.

Vedlegg 1

Survey til folkevalgte – 1999-kullet

Hei. Vi ringer fra Opinion ... På oppdrag fra Kommunenes sentralforbund og Norsk institutt for by- og regionforskning gjennomfører vi for tiden en undersøkelse om rekruttering og frafall blant lokale folkevalgte. Vi ringer deg siden du var folkevalgt i forrige periode, og lurte i den anledning på om vi kunne få et intervju med deg. Det vil ta et drøyt kvarter.

201. Hvilket år er du født?

Nominasjon og motivasjon

1. Sitter du i kommunestyret i denne perioden?
 - 1: Ja, har fast plass
 - 2: Ja, som vara
 - 3: Nei
2. Hvor mange valgperioder har du vært medlem av kommunestyret (inkludert inneværende periode og perioder som vara)?

99=IKKE SIKKER
3. På hvilken måte tror du nominasjonskomiteen ble oppmerksom på deg da du første gang ble nominert til en kommunevalgliste?

LES OPP FLERE SVAR MULIG

 - 1: Tok selv kontakt
 - 2: Gjennom aktivitet i partiet
 - 3: Gjennom aktivitet i bestemte saker
 - 4: Gjennom kommunale tillitsverv
 - 5: Gjennom aktivitet i lag og organisasjoner
 - 6: Gjennom aktivitet i ungdomsrådet (IF 201 > 1969)

- 7: Gjennom personlig bekjente
- 8: Annet
- 9: Ikke sikker (IKKE LES OPP)

4. Hvordan kom du på valglisten ved kommunevalget i 1999?

LES OPP

- 1: ba selv om å bli satt opp
- 2: ble anmodet om å stille og sa ja,
- 3: ba om å få slippe, men ble ført opp likevel
- 4: ble satt opp uten å være forespurt
- 5: Ikke sikker

5. Hvor sannsynlig trodde du det var at du ville bli valgt inn i 1999?

LES OPP

- 1: Svært sannsynlig
- 2: Nokså sannsynlig
- 3: Nokså lite sannsynlig
- 4: Svært lite sannsynlig
- 5: Ikke sikker (IKKE LES OPP)

6. I hvilken grad deltok du i aktivt i valgkampen ved forrige kommunevalg?

LES OPP

- 1: Deltok mye
- 2: Deltok en del
- 3: Deltok lite
- 4: Ikke i det hele tatt
- 5: Ikke sikker (IKKE LES OPP)

7. Det kan være mange grunner til at folk lar seg nominere til lokalpolitiske verv. Hvor viktig var følgende grunner til at du lot deg nominere? Svar på en skala fra 1 til 6, der 1 betyr svært lite viktig og 6 betyr svært viktig.

- a) Ønsket å gjøre en innsats for en bestemt gruppe i samfunnet (f.eks. unge)
0=IKKE SIKKER
- b) Generelt engasjert i politikk og samfunnsspørsmål
- c) Var engasjert i lokalmiljøet
- d) Var engasjert i spesielle saker
- e) Ønsket å bidra til utviklingen av et bedre samfunn
- f) En samfunnsplikt å stille når man blir spurt

- g) Tiltrukket av det sosiale miljøet rundt politikken
- h) Erfaring fra politiske tillitsverv er viktig i forhold til egen yrkeskarriere
- i) Så vervet som lokal folkevalgt som et springbrett for en politisk karriere
- j) Anledning til å lære noe om hvordan det politiske systemet fungerer

Forventninger og erfaringer

8. Før du ble valgt inn i kommunestyret, i hvilken grad forventet du at du (gjennom arbeidet i kommunestyret) skulle:

- a) Få gjennom spesielle saker

LES OPP

- 1: I stor grad
- 2: I noen grad
- 3: I liten grad
- 4: Ikke i det hele tatt
- 5: Ikke sikker (IKKE LES OPP)

- b) I hvilken grad forventet du at du skulle få innsikt og innblikk i lokale saker

LES OPP

- 1: I stor grad
- 2: I noen grad
- 3: I liten grad
- 4: Ikke i det hele tatt
- 5: Ikke sikker (IKKE LES OPP)

- c) I hvilken grad forventet du at du skulle bidra til å skape et bedre lokalsamfunn

LES OPP

- 1: I stor grad
- 2: I noen grad
- 3: I liten grad
- 4: Ikke i det hele tatt
- 5: Ikke sikker (IKKE LES OPP)

- d) I hvilken grad forventet du at du skulle delta i interessante diskusjoner

LES OPP

- 1: I stor grad
- 2: I noen grad
- 3: I liten grad
- 4: Ikke i det hele tatt
- 5: Ikke sikker (IKKE LES OPP)

- e) Få innflytelse

LES OPP

- 1: I stor grad
- 2: I noen grad
- 3: I liten grad
- 4: Ikke i det hele tatt
- 5: Ikke sikker (IKKE LES OPP)

- f) Bli tatt på alvor

LES OPP

- 1: I stor grad
- 2: I noen grad
- 3: I liten grad
- 4: Ikke i det hele tatt
- 5: Ikke sikker (IKKE LES OPP)

- g) Få gjennomslag for dine argumenter og synspunkter i partigruppen

LES OPP

- 1: I stor grad
- 2: I noen grad
- 3: I liten grad
- 4: Ikke i det hele tatt
- 5: Ikke sikker (IKKE LES OPP)

- h) Få gjennomslag for mine argumenter og synspunkter i de utvalgene jeg satt i

LES OPP

- 1: I stor grad
- 2: I noen grad
- 3: I liten grad
- 4: Ikke i det hele tatt
- 5: Ikke sikker (IKKE LES OPP)

9. Når du nå i ettertid tenker på dine erfaringer fra arbeidet i kommunestyret, i hvilken grad synes du at

- a) Fikk gjennom spesielle saker

LES OPP

- 1: I stor grad
- 2: I noen grad
- 3: I liten grad
- 4: Ikke i det hele tatt
- 5: Ikke sikker (IKKE LES OPP)

- b) Fikk innsikt og innblikk i lokale saker

LES OPP

- 1: I stor grad
- 2: I noen grad
- 3: I liten grad
- 4: Ikke i det hele tatt
- 5: Ikke sikker (IKKE LES OPP)

- c) Bidro til å skape et bedre lokalsamfunn

LES OPP

- 1: I stor grad
- 2: I noen grad
- 3: I liten grad
- 4: Ikke i det hele tatt
- 5: Ikke sikker (IKKE LES OPP)

d) Deltok i interessante diskusjoner

LES OPP

- 1: I stor grad
- 2: I noen grad
- 3: I liten grad
- 4: Ikke i det hele tatt
- 5: Ikke sikker (IKKE LES OPP)

e) Fikk innflytelse

LES OPP

- 1: I stor grad
- 2: I noen grad
- 3: I liten grad
- 4: Ikke i det hele tatt
- 5: Ikke sikker (IKKE LES OPP)

f) Ble tatt på alvor

LES OPP

- 1: I stor grad
- 2: I noen grad
- 3: I liten grad
- 4: Ikke i det hele tatt
- 5: Ikke sikker (IKKE LES OPP)

g) Fikk gjennomslag for dine argumenter og synspunkter i partigruppen

LES OPP

- 1: I stor grad
- 2: I noen grad
- 3: I liten grad
- 4: Ikke i det hele tatt
- 5: Ikke sikker (IKKE LES OPP)

- h) Fikk gjennomslag for dine argumenter og synspunkter i de utvalgene du satt i

LES OPP

- 1: I stor grad
- 2: I noen grad
- 3: I liten grad
- 4: Ikke i det hele tatt
- 5: Ikke sikker (IKKE LES OPP)

10. Nå følger noen påstander om hvordan arbeidet i kommunestyret fungerer. Vi ber deg ta stilling til påstandene ut fra dine egne erfaringer fra kommunestyret på en skala fra 1-6, der 1 betyr helt uenig og 6 betyr helt enig:

- a) Jeg har fått utrettet mye
0=IKKE SIKKER
- b) Eldre politikere er ekskluderende overfor unge politikere
0=IKKE SIKKER
- c) Jeg ville foretrukket å kunne stemme mer uavhengig av partiet
0=IKKE SIKKER

Frafall

HVIS NEI PÅ SPM. 1

11. Stilte du til gjenvalg?

- 1: Ja
- 2: Nei (gå til spm. 13.)

HVIS JA PÅ SPM. 11

12. Hva var grunnen til at du ikke ble valgt inn?

- 1: Nominasjon (ble satt for langt ned på lista)
- 2: Valgresultat
- 3: Kumuleringer
- 4: Annet _____NOTER
- 5: Ikke sikker

HVIS NEI PÅ 11

13. Hvorfor stilte du ikke til gjenvalg?

FLERE SVAR MULIG

- 1: Så ingen resultater av egen deltagelse
- 2: Fikk ikke gjennomslag i eget parti
- 3: Lokalpolitikken handlet ikke om det jeg syntes er vesentlig
- 4: Standpunktene mine ble ikke respektert
- 5: Jeg har gjort min del av samfunnsplikten
- 6: Arbeidet som folkevalgt var kjedelig
- 7: Orker ikke maktspeilet
- 8: Kommunene har for lite handlingsrom
- 9: Større muligheter for å realisere politiske mål andre steder
- 10: Tar for mye tid
- 11: Fått barn
- 12: Flyttet
- 13: Var ikke ønsket av partiet
- 14: Annet
- 15: Ingen spesiell grunn

HVIS NEI PÅ 11

14. Planla du på noe tidspunkt i perioden å ta gjenvalg som kommunestyrerepresentant?

- 1: Ja
- 2: Nei
- 3: Husker ikke

HVIS NEI PÅ SPM. 11

15. Når i perioden bestemte du deg for **ikke å stille til gjenvalg**?

- 1: Hadde bestemt meg på forhånd
- 2: I løpet av det første året
- 3: Omtrent midtveis
- 4: Mot slutten av perioden
- 5: Under nominasjonsprosessen
- 6: Hadde bestemt meg fra starten at jeg bare ønsket en periode
- 7: Husker ikke

HVIS JA PÅ SPM. 11 OG JA PÅ SPM. 1

16. Når i perioden bestemte du deg for å **stille til gjenvalg**?

- 1: Hadde bestemt meg på forhånd
- 2: I løpet av det første året
- 3: Omtrent midtveis
- 4: Mot slutten av perioden
- 5: Under nominasjonsprosessen
- 7: Husker ikke

NB! Har tatt ut alternativ 6 som var det samme som i spm 15.

17. Var ditt parti i posisjon eller opposisjon i perioden?

- 1: Posisjon
- 2: Opposisjon
- 3: Vet ikke

18. Hvor lenge hadde du vært medlem av det partiet du representerte da du ble valgt inn?

- 1: 0-4 år
- 2: 5-10 år
- 3: Mer enn 10 år
- 4: Ble medlem
- 5: Ikke medlem (gå til spm 20)

HVIS NEI PÅ SPM. 1

19. Er du fremdeles medlem av partiet du representerte?

- 1: Ja
- 2: Nei
- 3: Vet ikke

HVIS NEI PÅ SPM. 1

20. Har du vært aktiv på andre politiske arenaer etter at du forlot lokalpolitikken, og i så fall, på hvilke arenaer:

LES OPP FLERE SVAR MULIG

- 1: Parti
- 2: Fagforening
- 3: Saksorganisasjon
- 4: Deltatt i underskriftskampanje

- 5: Deltatt i demonstrasjoner
- 6: Deltatt i aksjoner
- 7: Politiske debatter i avis
- 8: Politiske debatter på internett
- 9: Andre arenaer
- 10: **Nei**, ikke aktiv

HVIS NEI PÅ SPM. 1

21. Vil du si at du er mer politisk aktiv, mindre politisk aktiv eller like politisk aktiv som du var da du satt i kommunestyret.

- 1: Mer aktiv
- 2: Like aktiv
- 3: Mindre aktiv
- 4: Vet ikke

HVIS NEI PÅ SPM. 1

22. I hvilken grad har arbeidet i kommunestyret vært med på å øke eller svekke din interesse for lokalpolitikk?

- 1: Økt
- 2: Uendret
- 3: Svekket

HVIS JA PÅ SPM. 1

23. I denne valgperioden (fra høsten 2003 og frem til i dag), har du vært aktiv på andre politiske arenaer enn i kommunestyret?:

LES OPP FLERE SVAR MULIG

- 1: Parti
- 2: Fagforening
- 3: Saksorganisasjon
- 4: Deltatt i underskriftskampanje
- 5: Deltatt i demonstrasjoner
- 6: Deltatt i aksjoner
- 7: Politiske debatter i avis
- 8: Politiske debatter på internett
- 9: Andre arenaer
- 10: **Nei**, ikke aktiv

Parti og organisasjonstilknytning

24. I hvilken grad fikk du tilbakemelding fra partigruppen på det arbeidet du gjorde som folkevalgt?

LES OPP

- 1: I stor grad
- 2: I noen grad
- 3: I liten grad
- 4: Ikke i det hele tatt
- 5: **Ikke sikker**

HVIS SPM 24 < 4

25. Var tilbakemeldingen fra partigruppen stort sett positiv, stort sett negativ eller begge deler?

- 1: Stort sett positiv
- 2: Begge deler
- 3: Stort sett negativ
- 4: **Ikke sikker**

26. I hvilken grad fikk du tilbakemelding fra velgerne på det arbeidet du gjorde som folkevalgt?

LES OPP

- 1: I stor grad
- 2: I noen grad
- 3: I liten grad
- 4: Ikke i det hele tatt
- 5: **Ikke sikker**

HVIS SPM 26 < 4

27. Var tilbakemeldingen fra velgerne stort sett positiv, stort sett negativ eller begge deler?

- 1: Stort sett positiv
- 2: Begge deler
- 3: Stort sett negativ
- 4: **Ikke sikker**

Representativitet og politisk dyktighet

28. På en skala fra 1 til 6 der 1 betyr svært lite viktig og 6 betyr svært viktig, hvor viktig mener du det er at kommunestyret gjenspeiler innbyggerne i kommunen når det gjelder

a) Kjønn
0=IKKE SIKKER

b) Alder
0=IKKE SIKKER

c) Utdanning
0=IKKE SIKKER

d) Yrke
0=IKKE SIKKER

e) Sosial status
0=IKKE SIKKER

f) Geografi
0=IKKE SIKKER

Politikk og administrasjon

29. Vi skal nå presentere en del påstander. Vi ber deg om å angi hvor enig du er i påstandene på en skala fra 1 (helt uenig) til 6 (helt enig).

a) Politikerne og administrasjonen samarbeider godt her i kommunene
0=IKKE SIKKER

b) Kommunepolitikken er ofte så innviklet at de folkevalgte ikke kan sette seg inn i hva den dreier seg om
0=IKKE SIKKER

c) Partiene her i kommunen er stort sett bare interessert i folks stemmer, ikke i deres meninger
0=IKKE SIKKER

d) Egentlig er det administrasjonen som styrer her i kommunen, ikke politikerne

0=IKKE SIKKER

e) Det er hovedsakelig bagatellmessige stridsspørsmål som opptar politikerne i min kommune

0=IKKE SIKKER

f) Store og viktige spørsmål er i realiteten avgjort før de blir tatt opp i kommunestyret

0=IKKE SIKKER

g) Statlige pålegg gjør at vi har lite politisk handlingsrom i kommunen

0=IKKE SIKKER

30. Tror du dagens unge vil la seg engasjere mer eller mindre etter hvert som de blir eldre, eller tror du ikke det vil være noen forskjell?

1: Vil bli mer engasjert

2: Engasjement som i dag

3: Vil bli mindre engasjert

4: Ikke sikker

31. Vil du si at du er mest interessert i lokalpolitikk, nasjonal politikk eller utenrikspolitikk?

1: Lokal politikk

2: Nasjonal politikk

3: Internasjonal politikk

4: Ikke sikker

Bakgrunn

32. Hvor mange års utdanning har du etter ungdomsskolen?
(NUMERISK)

33. Er du:

LES OPP

1: I arbeid

- 2: Arbeidssøkende
- 3: Trygdet
- 4: Student
- 5: Pensjonist
- 6: Ikke sikker/vil ikke si

34. Hvor lenge har du bodd i kommunen? (NUMERISK)

35. Er du:

LES OPP

- 1: Gift/samboende
- 2: Enslig
- 3: Enke/enkemann
- 4: Ikke sikker/vil ikke si

36. Har du barn under 16 år?

- 1: Ja, 3 eller flere
- 2: Ja, 1 eller 2
- 3: Nei

37. I hvilken grad ble det diskutert politikk i hjemme hos deg under oppveksten?

LES OPP

- 1: I stor grad
- 2: I noen grad
- 3: I liten grad
- 4: Ikke i det hele tatt
- 5: Ikke sikker

38. Hvilken av følgende politiske retninger vil du si passer best med ditt verdisyn?

LES OPP

- 1: Sosialistisk
- 2: Sosialdemokratisk
- 3: Konservativ
- 4: Liberal
- 5: Ingen av delene/ andre
- 6: Ikke sikker

Vedlegg 2

Spørreskjema 2003 med frekvenser fra 2003 og 1999

Norsk institutt for by- og regionforskning
 Postboks 44 Blindern, 0313 Oslo
 Tlf. 22 95 88 00
 Kontaktperson: Frode Berglund og Marte Winsvold
 Prosjektnr.:

Respondentnummer

Rekruttere og beholde unge folkevalgte

Nominasjon og motivasjon

1. Sitter du i kommunestyret i denne perioden?

	1999		2003	
	Unge	Eldre	Unge	Eldre
1. Ja, har fast plass	43,2	45,5	92,1	98,9
2. Ja, sitter som vara	6,5	7,6	0,2	
3. Nei	50,3	46,8		
Har permisjon			7,7	1,1
N	310			

2. Hvor mange valgperioder har du vært medlem av kommunestyret (inkludert inneværende periode og perioder som vara)?

|| perioder

3. På hvilken måte tror du nominasjonskomiteen ble oppmerksom på deg da du første gang ble nominert til en kommunevalgliste?

FLERE SVAR MULIG

	1999		2003	
	Unge	Eldre	Unge	Eldre
1. Tok selv kontakt	10,6	5,3	9,4	6,9
2. Gjennom aktivitet i partiet	50,0	41,9	56,0	38,5
3. Gjennom aktivitet i bestemte saker	26,8	21,3	14,6	19,1
4. Gjennom kommunale tillitsverv	6,5	9,6	4,0	10,3
5. Gjennom aktivitet i lag og organisasjoner	44,2	46,5	29,6	40,5
6. Gjennom aktivitet i ungdomsrådet	4,2	-	10,6	
7. Gjennom personlig bekjente	51,3	37,9	37,8	38,2
8. Annet	27,1	16,3	7,9	5,0

4. Hvordan kom du på valglisten ved kommunevalget i 1999?

	1999		2003	
	Unge	Eldre	Unge	Eldre
1. ba selv om å bli satt opp	6,5	2,7	10,5	4,2
2. ble anmodet om å stille og sa ja	88,7	91,4	85,6	93,3
3. ba om å få slippe, men ble ført opp likevel	0,6	1,3	1,2	1,1
4. ble satt opp uten å være forespurt	4,2	3,3	1,5	0,8
5. ikke sikker		1,3	1,2	0,8

5. Hvor sannsynlig trodde du det var at du ville bli valgt inn i 1999?

	1999		2003	
	Unge	Eldre	Unge	Eldre
1. Svært sannsynlig	31,6	48,8	40,8	45,3
2. Nokså sannsynlig	33,3	29,2	36,7	43,4
3. Nokså lite sannsynlig	21,6	11,0	17,6	7,9
4. Svært lite sannsynlig	14,2	10,0	4,9	3,4
5. Husker ikke, ikke sikker	0,3	1,0		

6. I hvilken grad deltok du i aktivt i valgkampen ved forrige kommunevalg?

	1999		2003	
	Unge	Eldre	Unge	Eldre
1. Deltok mye	39,4	50,2	46,9	44,5
2. Deltok en del	31,0	33,6	35,9	37,7
3. Deltok lite	19,7	11,0	11,7	12,8
4. Ikke i det hele tatt	9,0	5,3	5,4	4,9
5. Husker ikke, ikke sikker	1,0			

7. Det kan være mange grunner til at folk lar seg nominere til lokalpolitiske verv. Hvor viktig var følgende grunner til at du lot deg nominere? Svar på en skala fra 1 til 6, der 1 betyr svært lite viktig og 6 betyr svært viktig.

			Svært lite viktig				Svært viktig			
a. Ønsket å gjøre en innsats for en bestemt gruppe i samfunnet (f.eks. unge)	1999	Unge	6,1	8,1	21,9	27,1	21,9	14,8		
		Eldre	5,6	11,3	18,6	24,3	22,9	16,6	0,7	
	2003	Unge	4,7	7,1	11,5	22,3	29,2	25,0	0,2	
		Eldre	6,7	10,6	16,9	23,6	18,9	22,4	0,8	
b. Generelt engasjert i politikk og samfunnsprosjekt	1999	Unge	1,3	2,3	8,1	16,8	37,7	33,9		
		Eldre	0,3	1,3	5,3	15,3	40,2	37,2	0,3	
	2003	Unge	1,5	2,2	4,9	13,0	33,7	44,5	0,2	
		Eldre	1,1	2,3	5,3	15,2	27,4	48,7		
c. Var engasjert i lokalmiljøet	1999	Unge		3,2	9,0	20,0	36,8	31,0		
		Eldre		1,3	4,7	20,3	37,9	35,5	0,3	
	2003	Unge	2,7	5,4	11,8	26,0	30,1	24,0		
		Eldre	0,8	1,5	6,5	16,9	36,2	38,1		
d. Var engasjert i spesielle saker	1999	Unge	4,2	10,6	28,4	24,5	20,6	11,6		
		Eldre	1,3	9,0	18,9	30,9	22,9	16,6	0,3	
	2003	Unge	3,9	12,7	21,6	24,3	20,6	16,7	0,2	
		Eldre	3,5	10,9	17,1	25,3	21,0	22,2		
e. Ønsket å bidra til utviklingen av et bedre samfunn	1999	Unge	0,3	2,3	8,7	18,1	38,1	32,6		
		Eldre		1,0	5,6	15,6	41,5	35,9	0,3	
	2003	Unge	1,0	2,0	6,4	18,8	33,3	38,0	0,5	
		Eldre	1,5	3,1	5,0	16,9	34,6	38,5	0,4	
	1999	Unge	12,3	16,8	19,0	19,4	20,0	11,9	0,6	

f. En samfunnsplikt å stille når man blir spurt	1999	Unge	12,3	16,8	19,0	19,4	20,0	11,9	0,6
		Eldre	5,3	10,0	17,3	15,9	25,2	25,9	0,3
g. Tiltrukket av det sosiale miljøet rundt politikken	2003	Unge	26,5	21,8	16,2	16,9	11,3	7,1	0,2
		Eldre	13,3	18,8	16,1	21,6	16,9	12,9	0,4
h. Erfaring fra politiske tillitsverv er viktig i forhold til egen yrkeskarriere	1999	Unge	28,4	24,5	27,1	11,9	4,8	3,2	
		Eldre	15,9	18,3	21,6	24,9	14,6	4,3	0,3
i. Så vervet som lokal folkevalgt som et springbrett for en politisk karriere	2003	Unge	27,2	27,5	18,6	16,2	6,6	3,4	0,5
		Eldre	26,0	23,2	24,4	16,5	6,7	3,1	
j. Anledning til å lære noe om hvordan det politiske systemet fungerer	1999	Unge	22,9	25,2	17,1	16,8	12,3	5,8	
		Eldre	24,9	26,6	18,6	14,0	9,6	4,7	1,7
	2003	Unge	23,6	17,2	19,0	23,9	10,3	5,7	0,2
		Eldre	38,7	24,5	13,0	15,0	5,9	2,4	0,4
	1999	Unge	45,8	24,5	14,2	9,0	4,5	1,9	
		Eldre	49,8	26,2	15,6	6,0	1,7	0,3	0,3
	2003	Unge	36,9	21,3	18,8	13,4	6,4	3,2	
		Eldre	61,9	21,0	11,3	3,9	1,2	0,4	0,4
	1999	Unge	2,3	5,5	14,8	27,7	34,5	15,2	
		Eldre	6,0	7,3	15,9	29,2	27,9	13,3	0,3
	2003	Unge	2,9	8,8	14,2	30,1	26,9	17,1	
		Eldre	14,8	14,8	17,9	23,0	17,1	12,5	

Forventninger og erfaringer

8. Før du ble valgt inn i kommunestyret, i hvilken grad forventet du at du (gjennom arbeidet i kommunestyret) skulle:

			I stor grad	I noen grad	I liten grad	Ikke i det hele tatt	Ikke sikker
a. Få gjennom spesielle saker	1999	Unge	18,7	70,6	9,4	1,3	
		Eldre	25,2	61,8	12,3	0,7	
	2003	Unge	18,4	67,6	10,8	1,7	1,5
		Eldre	20,3	62,5	13,4	3,1	0,8
b. Få innsikt og innblikk i lokale saker	1999	Unge	72,9	26,5	0,6		
		Eldre	71,8	27,9	0,3		
	2003	Unge	75,8	22,2	1,0	0,5	0,5
		Eldre	59,4	38,3	1,1	1,1	
c. Bidra til å skape et bedre lokalsamfunn	1999	Unge	31,0	61,0	7,1	0,6	0,3
		Eldre	33,6	60,5	6,0		
	2003	Unge	28,9	61,9	7,8	0,7	0,7
		Eldre	32,8	62,6	3,1	0,8	0,8

d. Delta i interessante diskusjoner	1999	Unge	66,8	27,4	4,2	0,3	0,3
		Eldre	59,8	34,9	5,3		
	2003	Unge	48,0	43,1	7,6	1,0	0,2
		Eldre	33,8	51,9	10,4	3,5	0,4
e. Få innflytelse	1999	Unge	19,7	67,1	12,3	0,3	0,6
		Eldre	34,9	57,1	8,0		
	2003	Unge	22,6	62,2	13,3	1,7	0,2
		Eldre	25,8	56,2	16,9	1,2	
f. Bli tatt på alvor	1999	Unge	56,1	37,7	4,8	0,3	1,0
		Eldre	58,5	40,2	1,0		0,3
	2003	Unge	43,3	47,3	6,2	1,7	1,5
		Eldre	33,9	52,0	10,6	2,0	1,6
g. Få gjennomslag for dine argumenter og synspunkter i partigruppen	1999	Unge	51,6	46,5	0,6		1,3
		Eldre	53,5	42,9	3,3	0,3	
	2003	Unge	42,1	52,7	4,0	0,7	0,5
		Eldre	37,6	54,7	5,4	2,3	
h. Få gjennomslag for mine argumenter og synspunkter i de utvalgene jeg satt i	1999	Unge	37,4	57,1	2,9	0,3	2,3
		Eldre	37,9	58,5	2,7		1,0
	2003	Unge	22,4	65,8	8,1	1,2	2,5
		Eldre	28,2	65,6	5,0	1,2	

9. Når du nå i ettertid tenker på dine erfaringer fra arbeidet i kommunestyret, i hvilken grad synes du at du har

			I stor grad	I noen grad	I liten grad	Ikke i det hele tatt	Ikke sikker
a. Fikk gjennom spesielle saker	1999	Unge	13,5	58,4	26,5	1,6	
		Eldre	19,9	62,5	15,9	0,7	1,0
	2003	Unge	13,7	43,3	35,7	5,1	2,2
		Eldre	21,7	60,1	14,8	3,0	0,4
b. Fikk innsikt og innblikk i lokale saker	1999	Unge	74,2	24,5	1,3		
		Eldre	70,8	27,6	1,3		0,3
	2003	Unge	60,1	37,4	1,7	0,5	0,2
		Eldre	61,5	35,5	2,7	0,4	
c. Bidro til å skape et bedre lokalsamfunn	1999	Unge	11,3	69,0	18,4	1,0	0,3
		Eldre	13,3	70,8	13,3	1,0	1,7
	2003	Unge	7,3	52,1	35,9	2,9	1,7
		Eldre	14,1	62,0	19,4	2,7	1,9
d. Deltok i interessante diskusjoner	1999	Unge	52,6	41,0	5,5	0,6	0,3
		Eldre	58,5	36,2	4,3	0,7	0,3

	2003	Unge	41,1	41,6	14,2	2,9	0,2
		Eldre	42,5	44,4	10,7	1,9	0,4
e. Fikk innflytelse	1999	Unge	19,0	61,3	18,1	1,3	0,3
		Eldre	27,6	61,1	10,3	0,7	0,3
	2003	Unge	19,2	52,2	24,1	3,7	0,7
		Eldre	29,5	49,0	19,2	1,9	0,4
f. Ble tatt på alvor	1999	Unge	51,3	43,5	3,9	0,6	0,6
		Eldre	57,1	40,2	2,3		0,3
	2003	Unge	39,3	49,3	9,3	1,5	0,8
		Eldre	49,4	40,2	8,8	0,8	0,8
g. Fikk gjennomslag for dine argumenter og synspunkter i partigruppen	1999	Unge	54,8	39,7	4,5	0,3	0,6
		Eldre	57,3	37,2	4,0	0,5	1,0
	2003	Unge	47,8	43,3	7,2	1,2	0,5
		Eldre	51,0	43,6	3,9	1,2	0,4
h. Få gjennomslag for dine argumenter og synspunkter i de utvalgene jeg satt i	1999	Unge	29,4	62,6	6,1		1,9
		Eldre	32,9	61,5	3,7	0,7	1,3
	2003	Unge	23,2	51,2	18,5	2,7	4,4
		Eldre	31,4	59,4	6,9	1,5	0,8

10. Nå følger noen påstander om hvordan arbeidet i kommunestyret fungerer. Vi ber deg ta stilling til påstandene ut fra dine egne erfaringer fra kommunestyret på en skala fra 1-6, der 1 betyr helt uenig og 6 betyr helt enig:

			Helt uenig				Hent enig	Ikke sikker
a. Jeg har fått utrettet mye	1999	Unge	5,5	16,1	30,6	35,2	8,7	3,9
		Eldre	3,3	8,3	28,9	38,5	18,6	2,3
	2003	Unge	5,6	21,0	29,8	25,7	14,4	3,4
		Eldre	4,9	11,7	28,8	30,7	16,3	7,6
b. Eldre politikere er ekskluderende overfor unge politikere	1999	Unge	13,2	18,7	13,5	23,9	18,4	12,3
		Eldre	19,6	25,2	21,6	15,9	13,3	4,3
	2003	Unge	17,6	23,0	12,0	20,0	17,1	10,3
		Eldre	25,2	29,4	14,5	12,6	12,6	5,7
c. Jeg ville foretrukket å kunne stemme mer uavhengig av partiet	1999	Unge	23,9	28,7	13,9	12,3	11,6	8,4
		Eldre	28,6	26,2	14,3	12,6	10,0	7,6
	2003	Unge	35,9	24,6	12,8	10,3	8,8	7,6
		Eldre	37,4	27,9	12,2	11,8	7,6	3,1

Frafall

11. Stilte du til gjenvalg?

1999	Unge	Eldre
1. Ja	10,9	9,9
2. Nei (gå til spm. 13)	89,1	90,1
Antall	156	141

Planlegger du å ta gjenvalg som kommunestyrerepresentant i neste periode?

2003	Unge	Eldre
1. Sannsynligvis	40,0	34,8
2. Sannsynligvis ikke	35,5	42,0
3. Vet ikke	24,5	23,1
Antall		

HVIS JA PÅ 11

12. Hva var grunnen til at du ikke ble valgt inn?

1999	Unge (17)	Eldre (14)
1. Nominasjon (ble satt for langt ned på lista)	58,8	7,1
2. Valgresultat	17,6	21,4
3. Kumulering	23,5	14,3
4. Annet	5,9	42,9
5. Ikke sikker	-	14,3

HVIS NEI PÅ 11

13. Hvorfor stilte du ikke til gjenvalg?

FLERE SVAR MULIG

	1999		2003	
	Unge	Eldre	Unge	Eldre
1. Så ingen resultater av egen deltagelse	5,8	3,9	18,4	9,3
2. Fikk ikke gjennomslag i eget parti	5,0	3,9	4,5	2,0
3. Lokalpolitikken handlet ikke om det jeg syntes er vesentlig	2,2	3,1	12,6	8,6
4. Standpunktene mine blir ikke respektert	1,4	0	3,1	2,0
5. Jeg har gjort min del av samfunnsplikten	3,6	17,3	8,5	44,1
6. Arbeidet som folkevalgt var kjedelig	1,4	3,9	13,5	5,3
7. Orket ikke maktspeilet	3,6	5,5	18,8	17,1
8. Kommunene har for lite handlingsrom	5,8	8,7	45,3	42,1
9. Større muligheter for å realisere politiske mål andre steder	0,7	1,6	12,6	4,6
10. Tar for mye tid	38,1	29,9	47,5	49,7
11. Fått barn	14,4	4,7	26,9	5,9
12. Flyttet	18,0	3,9	26,0	2,0
13. Var ikke ønsket av partiet	0	0	0,4	2,0
14. Annet	34,5	47,2	20,2	15,1
15. Ingen spesiell grunn	2,9	2,4	1,8	4,5

HVIS NEI PÅ SPM. 11

14. Planla du på noe tidspunkt i perioden å ta gjenvalg som kommunestyrerepresentant?

1999	Unge (139)	Eldre (127)
1. Ja	41,0	30,7
2. Nei	58,3	67,7
3. Husker ikke	0,7	1,6

HVIS NEI PÅ SPM. 11

15. Når i perioden bestemte du deg for ikke å ta gjenvalg?

	1999		2003	
	Unge	Eldre	Unge	Eldre
1. Hadde bestemt meg på forhånd	4,3	25,2	17,3	34,8
2. I løpet av det første året	9,4	8,7	37,0	33,0
3. Omtrent midtveis	39,6	16,5	25,9	25,0
4. Mot slutten av perioden	40,3	41,7		
5. Under nominasjonsprosessen	5,0	5,5		
6. Hadde bestemt meg fra starten at jeg bare ønsket en periode	0,7	1,6		
7. Husker ikke	0,7	0,8		
Har ikke bestemt meg ennå			19,8	6,3

16. Når i perioden bestemte du deg for å stille til gjenvalg?

	1999		2003	
	Unge	Eldre	Unge	Eldre
1. Hadde bestemt meg på forhånd	9,9	11,3	25,3	22,5
2. I løpet av det første året	6,6	4,6	34,1	20,8
3. Omtrent midtveis	12,6	6,6	7,7	10,0
4. Mot slutten av perioden	41,7	52,3		
5. Under nominasjonsprosessen	25,8	23,2		
6. Husker ikke	3,3	2,0	2,2	3,3
Har ikke bestemt meg ennå			30,8	43,3

17. Var ditt parti i posisjon eller opposisjon i perioden?

	1999		2003	
	Unge	Eldre	Unge	Eldre
1. Posisjon	45,2	49,5	48,6	46,4
2. Opposisjon	51,3	48,8	35,3	43,7
Flertallskonstellasjonene varierer			15,6	9,9
3. Vet ikke	3,5	1,7	0,5	

18. Hvor lenge hadde du vært medlem av det partiet du representerte da du ble valgt inn?

	1999		2003	
	Unge	Eldre	Unge	Eldre
1. 0-4 år	49,0	25,2	46,7	36,7
2. 5-10 år	24,5	16,3	23,3	20,1
3. Mer enn 10 år	10,3	48,2	4,7	22,0
4. Ble medlem	14,6	7,0	17,0	15,5
Ble medlem etter at jeg kom inn			6,6	2,7
5. Ikke medlem	1,9	3,3	1,7	3,0

19. Er du fremdeles medlem av partiet du representerte?

1999	Unge	Eldre
1. Ja	79,2	84,4
2. Nei	20,5	14,9
3. Vet ikke		0,7

20. Har du vært aktiv på andre politiske arenaer etter at du forlot lokalpolitikken, og i så fall, på hvilke arenaer:

Var du aktiv på andre politiske arenaer før du gikk inn i lokalpolitikken, og i så fall, på hvilke arenaer? FLERE SVAR MULIG

	1999		2003	
	Unge	Eldre	Unge	Eldre
1. Parti	32,7	34,8	50,1	29,9
2. Fagforening	14,7	12,8	14,9	36,2
3. Saksorganisasjon	17,9	9,9	15,2	13,4
4. Deltatt i underskriftskampanje	30,1	9,2	31,1	13,4
5. Deltatt i demonstrasjoner	17,9	4,3	29,4	8,3
6. Deltatt i aksjoner	16,7	2,8	24,8	13,8
7. Politiske debatter i avis	17,3	14,9	33,7	17,3
8. Politiske debatter på internett	14,7	2,8	12,7	1,2
9. Andre arenaer	25,0	20,6	30,4	28,0
10. Nei, ikke aktiv	35,9	49,6	21,1	25,4

21. Vil du si at du er mer politisk aktiv, mindre politisk aktiv eller like politisk aktiv som du var da du satt i kommunestyret. (1999)

22. Vil du si at du er mer politisk aktiv, mindre politisk aktiv eller like politisk aktiv nå enn du var før du kom inn i kommunestyret. (2003)

	1999		2003	
	Unge	Eldre	Unge	Eldre
1. Mer aktiv	4,5	2,1	70,8	73,5
2. Like aktiv	14,1	14,9	17,9	20,1
3. Mindre aktiv	80,8	83,0	10,5	4,9
4. Vet ikke	0,6		0,7	1,5

HVIS NEI PÅ SPM. 1

23. I hvilken grad har arbeidet i kommunestyret vært med på å øke eller svekke din interesse for lokalpolitikk?

	1999		2003	
	Unge	Eldre	Unge	Eldre
1. Økt	51,9	55,3	68,1	75,8
2. Uendret	29,5	35,5	19,9	17,0
3. Svekket	18,9	9,2	8,1	4,5
4. Usikker			3,9	2,7

24. I denne valgperioden (fra høsten 2003 og frem til i dag), har du vært aktiv på andre politiske arenaer enn i kommunestyret?:

FLERE SVAR MULIG

	1999		2003	
	Unge	Eldre	Unge	Eldre
1. Parti	64,9	55,0	66,0	60,9
2. Fagforening	13,6	17,5	12,8	18,9
3. Saksorganisasjon	16,9	15,0	13,1	11,4
4. Deltatt i underskriftskampanje	29,2	21,9	27,0	10,2
5. Deltatt i demonstrasjoner	16,9	14,4	19,1	5,5
6. Deltatt i aksjoner	17,5	15,0	18,4	3,9
7. Politiske debatter i avis	47,4	51,9	42,1	31,1
8. Politiske debatter på internett	20,1	13,8	20,9	5,9
9. Andre arenaer	33,8	32,5	27,9	29,2
10. Nei, ikke aktiv	20,1	26,3	15,6	16,3

Parti og organisasjonstilknytning

25. I hvilken grad fikk du tilbakemelding fra partigruppen på det arbeidet du gjorde som folkevalgt?

	1999		2003	
	Unge	Eldre	Unge	Eldre
1. I stor grad	41,0	40,9	32,9	26,6
2. I noen grad	41,9	44,9	39,9	48,7
3. I liten grad	14,5	12,0	18,6	18,6
4. Ikke i det hele tatt	1,6	2,0	8,7	6,1
5. Ikke sikker	1,0	1,5		

26. Var tilbakemeldingen fra partigruppen stort sett positiv, stort sett negativ eller begge deler?

	1999		2003	
	Unge	Eldre	Unge	Eldre
1. Stort sett positiv	78,1	78,6	78,5	74,9
2. Begge deler	20,9	21,1	20,9	24,3
3. Stort sett negativ	0,3	0,3	0,5	0,8
4. Usikker	0,7			

27. I hvilken grad fikk du tilbakemelding fra velgerne på det arbeidet du gjorde som folkevalgt?

	1999		2003	
	Unge	Eldre	Unge	Eldre
1. I stor grad	19,7	30,6	9,2	16,4
2. I noen grad	44,8	38,9	45,8	52,3
3. I liten grad	30,3	26,6	32,4	28,6
4. Ikke i det hele tatt	4,8	4,0	12,6	2,7
5. Ikke sikker	0,3			

28. Var tilbakemeldingen fra velgerne stort sett positiv, stort sett negativ eller begge deler?

	1999		2003	
	Unge	Eldre	Unge	Eldre
1. Stort sett positiv	44,9	62,3	52,6	63,2
2. Begge deler	52,4	34,3	46,6	35,2
3. Stort sett negativ	2,0	2,8	0,9	1,2
4. Usikker	0,7	0,7		

Representativitet og politisk dyktighet

29. På en skala fra 1 til 6 der 1 betyr svært lite viktig og 6 betyr svært viktig, hvor viktig mener du det er at kommunestyret gjenspeiler innbyggerne i kommunen når det gjelder

				Lite viktig					Svært viktig	Ikke sikker
a. Kjønn	1999	Unge	5,5	6,5	13,2	16,1	20,3	37,4	1,0	
		Eldre	3,0	4,7	7,0	12,6	24,6	47,8	0,3	
	2003	Unge	6,4	9,4	7,9	13,3	18,7	43,6	0,9	
		Eldre	6,8	6,5	12,2	15,6	20,5	37,3	1,1	
b. Alder	1999	Unge	2,6	2,6	11,3	20,3	29,7	33,2	0,3	
		Eldre	0,3	2,7	12,3	20,3	33,6	30,9		
	2003	Unge	3,7	2,2	9,1	14,0	24,4	46,3	0,2	
		Eldre	3,4	5,7	11,8	23,7	22,5	32,1	0,8	
c. Utdanning	1999	Unge	4,2	5,8	18,1	30,0	20,6	20,3	1,0	
		Eldre	6,4	5,2	22,9	27,8	18,5	19,0	0,2	
	2003	Unge	8,8	12,6	24,0	24,8	13,7	14,9	1,1	
		Eldre	2,3	5,6	22,6	28,6	24,6	16,3		
d. Yrke	1999	Unge	4,5	7,4	18,4	29,4	21,3	18,4	0,6	
		Eldre	5,3	7,0	17,9	26,2	25,9	17,6		
	2003	Unge	6,4	7,4	20,7	28,8	17,0	19,5	0,2	
		Eldre	9,2	10,3	21,4	27,5	15,3	15,6	0,8	
e. Sosial status	1999	Unge	11,9	10,6	24,5	21,3	15,8	15,2	0,6	
		Eldre	11,6	11,6	22,9	19,3	21,6	13,0		
	2003	Unge	14,9	13,1	18,3	20,5	15,1	17,3	0,7	
		Eldre	16,8	14,5	22,3	21,9	10,5	12,5	1,6	
f. Geografi	1999	Unge	6,8	9,1	14,6	21,0	23,9	23,9	0,6	
		Eldre	4,3	3,6	14,2	20,6	33,5	23,5	0,4	
	2003	Unge	10,4	6,4	13,3	21,2	22,0	26,4	0,2	
		Eldre	8,8	6,5	15,3	21,0	24,0	24,0	0,4	

Politikk og administrasjon

30. Vi skal nå presentere en del påstander. Vi ber deg om å angi hvor enig du er i påstandene på en skala fra 1 (helt uenig) til 6 (helt enig).

				Helt uenig				Hent enig		Ikke sikker
a. Politikerne og administrasjonen samarbeider godt her i kommunene	1999	Unge	3,5	7,7	22,3	27,1	30,3	8,4	0,6	
		Eldre	3,0	8,0	14,3	26,9	32,9	14,3	0,7	
	2003	Unge	2,0	8,6	19,7	23,8	32,2	13,3	0,5	
		Eldre	3,8	8,3	13,3	23,1	32,6	18,9		
b. Kommunepolitikken er ofte så innviklet at de folkevalgte ikke kan sette seg inn i hva den dreier seg om	1999	Unge	10,6	24,8	19,4	24,5	14,5	5,2	1,0	
		Eldre	15,6	23,3	16,6	24,9	15,6	3,3	0,7	
	2003	Unge	11,8	24,1	20,0	24,1	12,8	7,1		
		Eldre	17,2	24,4	16,4	27,5	12,2	2,3		
c. Partiene her i kommunen er stort sett bare interessert i folks stemmer, ikke i deres meninger	1999	Unge	19,4	31,9	24,5	14,8	5,8	2,6	1,0	
		Eldre	20,3	33,9	18,9	15,9	7,0	3,0	1,0	
	2003	Unge	21,2	36,0	15,5	13,8	9,1	3,0	1,5	
		Eldre	31,7	29,0	18,3	11,1	5,3	3,8	0,8	
d. Egentlig er det administrasjonen som styrer her i kommunen, ikke politikerne	1999	Unge	11,0	20,6	21,0	25,8	13,9	7,4	0,3	
		Eldre	17,6	19,9	18,3	23,9	14,6	5,6		
	2003	Unge	11,1	20,4	21,6	23,6	17,9	5,2	0,2	
		Eldre	18,3	27,9	15,6	19,1	11,8	7,3		
e. Det er hovedsakelig bagatellmessige strids-spørsmål som opptar politikerne i min kommune	1999	Unge	9,7	30,3	18,7	19,7	14,5	6,8	0,3	
		Eldre	17,6	33,9	17,3	16,3	9,6	5,0	0,3	
	2003	Unge	16,2	29,7	20,9	15,2	11,8	5,9	0,2	
		Eldre	22,8	29,7	22,1	12,5	6,1	6,5	0,4	
f. Store og viktige spørsmål er i realiteten avgjort før de blir tatt opp i kommunestyret	1999	Unge	8,4	10,3	12,9	18,7	30,0	19,4	0,3	
		Eldre	10,6	17,6	20,3	21,3	17,3	12,3	0,7	
	2003	Unge	6,6	10,6	12,3	15,5	28,3	26,8		
		Eldre	12,6	15,3	17,2	17,9	23,3	13,7		
g. Statlige pålegg gjør at vi har lite politisk handlingsrom i kommunen	1999	Unge	1,0	4,2	8,1	14,8	26,1	45,2	0,6	
		Eldre	1,3	4,0	7,6	16,9	30,2	39,5	0,3	
	2003	Unge	3,2	4,7	8,8	19,2	26,3	37,1	0,7	
		Eldre	3,4	9,5	9,9	12,2	28,9	35,7	0,4	

31. Tror du dagens unge vil la seg engasjere mer eller mindre etter hvert som de blir eldre, eller tror du ikke det vil være noen forskjell?

	1999		2003	
	Unge	Eldre	Unge	Eldre
1. Vil bli mer engasjert	33,9	32,9	36,1	42,8
2. Engasjement som i dag	31,3	32,2	33,9	24,2
3. Vil bli mindre engasjert	31,9	32,9	17,4	20,1
4. Ikke sikker	2,9	2,0	12,5	12,9

32. Vil du si at du er mest interessert i lokalpolitikk, nasjonal politikk eller utenrikspolitikk?

	1999		2003	
	Unge	Eldre	Unge	Eldre
1. Lokal politikk	56,5	62,1	45,5	65,5
2. Nasjonal politikk	26,5	22,9	34,4	22,7
3. Internasjonal politikk	11,0	3,3	13,5	6,1
4. Ikke sikker	6,1	11,6	6,6	5,7

Bakgrunn

33. Hvor mange års utdanning har du etter ungdomsskolen? (NUMERISK)

□□□ år

34. Er du:

	1999		2003	
	Unge	Eldre	Unge	Eldre
1. I arbeide	89,0	81,7	63,7	84,4
2. Arbeidssøkende	1,6		2,9	0,8
3. Trygdet	1,0	4,7	0,5	4,6
4. Student	7,7	1,3	31,6	1,5
5. Pensjonist		11,6		8,0
6. Ikke sikker, vil ikke si	0,6	0,7		

35. Hvor lenge har du bodd i kommunen? (NUMERISK)

||_| år

36. Er du:

	1999		2003	
	Unge	Eldre	Unge	Eldre
1. Gift/samboende	76,1	88,7	54,3	90,2
2. Enslig	22,3	9,3	42,5	9,1
3. Enke/enkemann	0,6	2,0	0,2	0,8
4. Ønsker ikke oppgi sivil status	1,0		2,9	

37:e Har du barn under 16 år?

	1999		2003	
	Unge	Eldre	Unge	Eldre
1. Ja, 3 eller flere	18,7	8,3	4,2	11,3
2. Ja, 1 eller 2	51,3	22,9	33,7	34,3
3. Nei	30,0	68,8	62,2	54,3

38. I hvilken grad ble det diskutert politikk i hjemme hos deg under oppveksten?

	1999		2003	
	Unge	Eldre	Unge	Eldre
1. I stor grad	27,7	27,9	28,1	17,8
2. I noen grad	39,4	38,2	38,6	42,4
3. I liten grad	26,5	28,6	27,4	30,3
4. Ikke i det hele tatt	5,8	5,3	5,9	9,1
5. Ikke sikker	0,6			0,4

39. Hvilken av følgende politiske retninger vil du si passer best med ditt verdisyn?

	1999		2003	
	Unge	Eldre	Unge	Eldre
1. Sosialistisk	19,7	22,6	13,5	14,4
2. Sosialdemokratisk	34,5	35,5	35,5	38,3
3. Konservativ	18,7	22,6	16,7	23,9
4. Liberal	17,1	12,3	20,1	12,1
5. Ingen av delene/ andre	8,1	7,0	5,6	6,4
6. Ikke sikker	1,9		8,6	4,9